

E-ISSN: 2979-9147

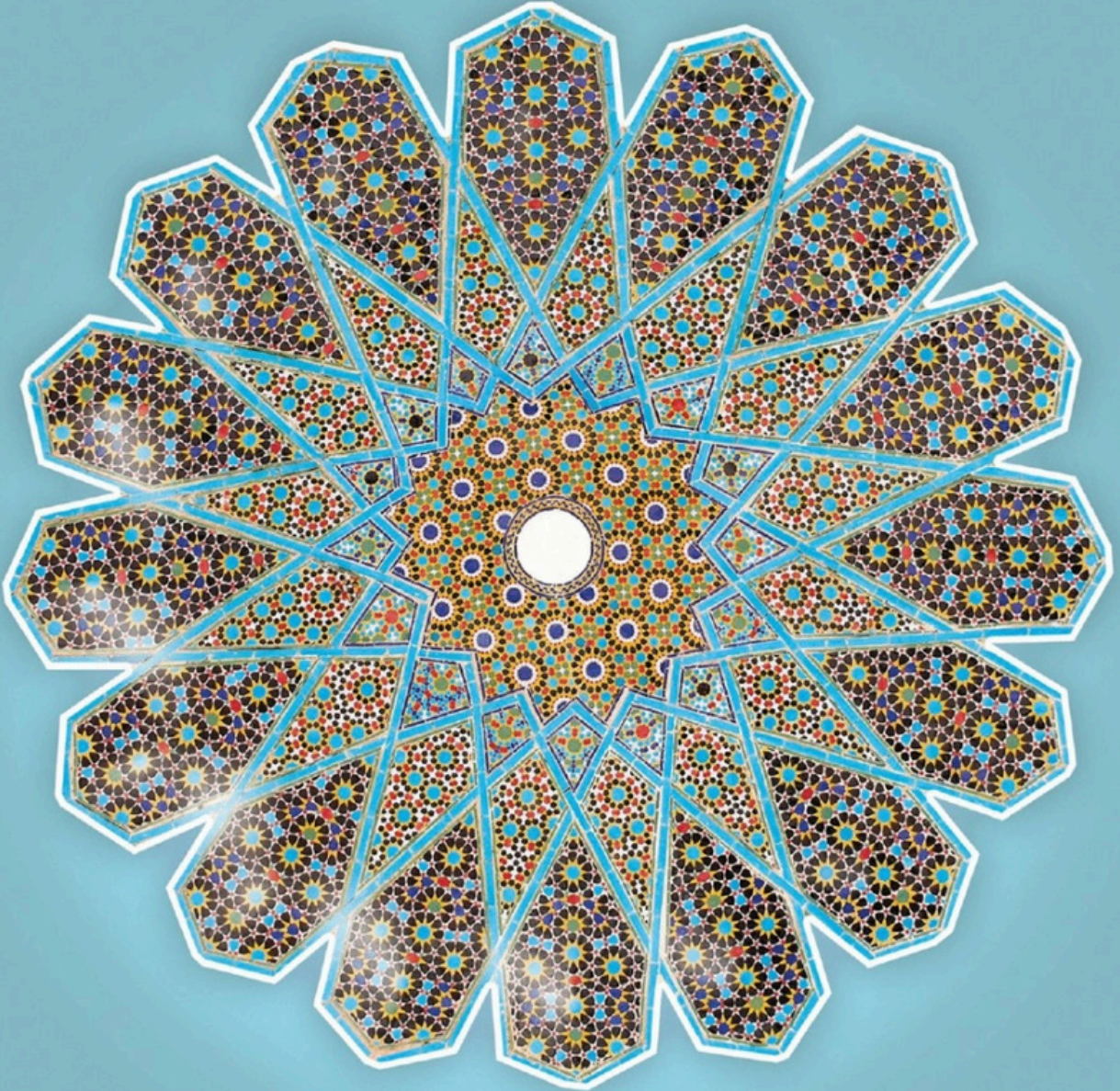
NİSAR

Dini Tetkikler Dergisi

Journal of Religious Studies

Sayı/Issue: 4

Yıl/Year: 2024

NISAR

Dini Tetkikler Dergisi
Religious Review Journal

Sayı 4	Issue 4
Mayıs 2024	May 2024
Yayıncı	Publisher
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Niğde Ömer Halisdemir University
Yayımlandığı Ülke	Broadcast Country
Türkiye	Türkiye
Yayın Modeli	Release Model
Açık Erişim	Open Access
Hedef Kitle	Target Audience
Nisar dergisinin hedef kitle, ilahiyat alanında araştırmalarını sürdüren profesyoneller ile bu alana ilgi duyan öğrenciler, okurlar ve kurumlardır.	The target audience of Nisar journal is professionals who continue their research in the field of theology and students, readers and institutions who are interested in this field.
Yayın Dili	Publication Language
Türkçe / İngilizce / Arapça	Turkish / English / Arabic
Ücret Politikası	Price Policy
Hiçbir ad altında yazar veya kurumundan ücret alınmaz.	No fee is charged from the author or institution under any name.
Hakemlik Türü	Type of Arbitration
En az iki uzman hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik sistemine uygun olarak değerlendirilir.	It is evaluated by at least two expert referees in accordance with the double-blind refereeing system.
Telif Hakkı	Copyright
Yazarlar, Nisar'da yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Fakat yazıların hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.	The authors hold the copyright of their works published in Nisar. They have the right. But the legal responsibility of the articles belongs to their authors.
İntihal Kontrolü	Plagiarism Check
Ön kontrolden geçirilen makaleler, Turnitin yazılımı kullanılarak intihal için taranır.	Pre-checked articles are scanned for plagiarism using Turnitin software.

NİSAR

Dergi Kurulları | Journal Boards

YAYIN KURULU | EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Ulvi Murat KILAVUZ

orcid.org/0000-0002-5095-9522

umkilavuz@uludag.edu.tr

Bursa Uludağ Üniversitesi

ror.org/03tg3eb07

İlahiyat Fakültesi | Temel İslam Bilimleri

Kelam

Doç. Dr. Ömer ÖZBEK

orcid.org/0000-0001-7668-1701

omeroz@erciyes.edu.tr

Erciyes Üniversitesi

ror.org/047g8vk19

İlahiyat Fakültesi | Temel İslam Bilimleri

Tefsir

Doç. Dr. Harun ABACI

orcid.org/0000-0003-2259-5722

harunabaci@pau.edu.tr

Pamukkale Üniversitesi

ror.org/01etz1309

İlahiyat Fakültesi | Temel İslam Bilimleri

Tefsir

Prof. Dr. Mahmut AY

Orcid: 0000-0003-3990-1044

may@ankara.edu.tr

Ankara Üniversitesi

ror.org/01wntqw50

İlahiyat Fakültesi | Temel İslam Bilimleri

Kelam

Prof. Dr. Abdullah ÖZBOLAT

orcid.org/0000-0002-6100-4289

ozbolata@gmail.com

Çukurova Üniversitesi

ror.org/05wxkj555

İlahiyat Fakültesi | Felsefe ve Din Bilimleri

Din Sosyolojisi

Prof. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

orcid.org/0000-0002-8369-3388

gunduzoz@ankara.edu.tr

Ankara Üniversitesi

ror.org/01wntqw50

İlahiyat Fakültesi | Temel İslam Bilimleri

Arap Dili ve Belagati

Prof. Dr. Mithat ESER

orcid.org/0000-0002-7738-9611

mithat.eser@selcuk.edu.tr

Selçuk Üniversitesi

ror.org/045hgzm75

İslami İlimler Fakültesi

İslam Tarihi

Dr. Öğr. Üyesi Ali TEMEL

orcid.org/0000-0003-0569-8527

atemel@cu.edu.tr

Çukurova Üniversitesi

ror.org/05wxkj555

İlahiyat Fakültesi

Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat

Prof. Dr. Ramazan ADIBELLİ
orcid.org/0000-0002-7398-0017
adibelli@erciyes.edu.tr
Erciyes Üniversitesi
ror.org/047g8vk19
İlahiyat Fakültesi | Dinler Tarihi

Prof. Dr. Abdürrezzak TEK
orcid.org/0000-0001-9508-4005
atek@uludag.edu.tr
Bursa Uludağ Üniversitesi
ror.org/03tg3eb07
İlahiyat Fakültesi, Tasavvuf

Prof. Dr. Selami ŞİMŞEK
orcid.org/0000-0003-4417-1883
selamisimsek@gumushane.edu.tr
Gümüşhane Üniversitesi
ror.org/00r9t7n55
İlahiyat Fakültesi | Tasavvuf

Prof. Dr. Murat ŞİMŞEK
orcid.org/0000-0002-3496-7872
muratsimsek76@hotmail.com
Marmara Üniversitesi
ror.org/02kswqa67
İslam Ekonomisi ve Finansı Enstitüsü
İslam Hukuku, İslam Ekonomisi

DANIŞMA KURULU | ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Abdullah ÇOLAK
orcid.org/0000-0003-1536-8046
abdullahcolak@hitit.edu.tr
Hitit Üniversitesi
ror.org/01x8m3269
İlahiyat Fakültesi | İslam Hukuku

Prof. Dr. Nasi ASLAN
orcid.org/0000-0002-0871-5102
nasiaslan@cu.edu.tr
Çukurova Üniversitesi
ror.org/05wxkj555
İlahiyat Fakültesi | İslam Hukuku

Prof. Dr. Hüseyin AYDIN
orcid.org/0000-0001-8285-5181
huseyin.aydin@selcuk.edu.tr
Selçuk Üniversitesi
ror.org/045hgzm75
İslami İlimler Fakültesi
Kelam ve İtikadi İslam Mezhepleri

Doç. Dr. Mohamad ALAHMAD
orcid.org/0000-0002-3690-236X
mohamadalahmad@gumushane.edu.tr
Gümüşhane Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet GÜZEL
orcid.org/0000-0003-4569-0386
aguzel@erbakan.edu.tr
Necmettin Erbakan Üniversitesi
https://ror.org/013s3zh21
Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi | Eğitim Tarihi

Prof. Dr. Ahmet Cahid HAKSEVER
orcid.org/0000-0002-7282-846X
haksever@ankara.edu.tr
Ankara Üniversitesi
ror.org/01wntqw50
İlahiyat Fakültesi | Tasavvuf

Prof. Dr. Saffet SANCAKLI
orcid.org/0000-0002-4365-6275
saffet.sancakli@inonu.edu.tr
İnönü Üniversitesi
ror.org/04asck240
İlahiyat Fakültesi
Hadis

Dr. Öğr. Üyesi Muhammad Akram HAKIM
m.akramhakim88@gmail.com
Jawzjan Üniversitesi
Sosyal Bilimler Fakültesi

ror.org/00r9t7n55
İlahiyat Fakültesi | Arap Dili ve Belâgatı

Prof. Dr. Mustafa ÜNAL

orcid.org/0000-0002-4800-9122

munal@erciyes.edu.tr

Erciyes Üniversitesi

ror.org/047g8vk19

İlahiyat Fakültesi | Din Felsefesi ve Mantık

İslam Kültürü

Prof. Dr. Hasan KAYIKLIK

orcid.org/0000-0002-4708-9167

hkayiklik@cu.edu.tr

Çukurova Üniversitesi

ror.org/05wxkj555

İlahiyat Fakültesi | Din Psikolojisi

Doç. Dr. Mehmet KAYA

orcid.org/0000-0003-0066-5232

kayamehmet@selcuk.edu.tr

Selçuk Üniversitesi

ror.org/045hgzm75

İslami İlimler Fakültesi | Tefsir

Prof. Dr. Asım YAPICI

orcid.org/0000-0002-7041-9064

asim.yapici@asbu.edu.tr

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

ror.org/025y36b60

İslami İlimler Fakültesi | Din Psikolojisi

Dr. Öğr. Üyesi Zhakhangir NURMATOV

orcid.org/0000-0001-5083-0748

zhakhangir.nurmatov@ayu.edu.kz

Ahmet Yesevi Üniversitesi

ror.org/01gtvs751

Sosyal Bilimler Enstitüsü | İlahiyat

EDİTÖRLER | EDITORS

Editör | Editor

Dr. Öğr. Üyesi Harun GEÇER

orcid.org/0000-0002-9736-9730

harungecer@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi | Din Bilimleri

Editör Yardımcısı | Editorial Assistants

Arş. Gör. Dr. Hicret Karaduman

Orcid:0000-0003-0391-5444

hicretkaraduman@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi | Tasavvuf

Editör Yardımcısı | Editorial Assistants

Arş. Gör. Recep YARTAŞI

orcid.org/0000-0001-7933-051X

recep.yartasi@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi | Arap Dili ve Belâgatı

Etik Editörü | Ethics Editor

Doç. Dr. Yılmaz ÇELİK

orcid.org/0000-0002-5038-575X

yilmazcelik70@gmail.com

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi | Siyer-i Nebi ve İslam Tarihi

Ön İnceleme Editörü | Review Editor

Doç. Dr. Bayram AYHAN

orcid.org/0000-0003-1851-020

bayramayhan@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi | Tefsir

Arapça Dil Editörü | Arabic Language Editor

Arş. Gör. Müfide AĞIRKAN

orcid.org/0000-0002-7754-6066

mufidegokler@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi | Arap Dili ve Belâgatı

Arapça Dil Editörü | Arabic Language Editor

Arş. Gör. Akın İŞLEME

orcid.org/

akin.isleme@marmara.edu.tr

Ordu Üniversitesi | ror.org/04r0hn449

İlahiyat Fakültesi | Arap Dili ve Belâgatı

İngilizce Dil Editörü | English Language Editor

Öğr. Gör. Mahmut Metin Aksan

Orcid: 0000-0001-8144-1710

maksan@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi |Yabancı Diller

Yüksekokulu | Yabancı Diller Bölümü

İngilizce Dil Editörü | English Language Editor

Arş. Gör. Dr. Hicret Karaduman

Orcid:0000-0003-0391-5444

hicretkaraduman@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi | Tasavvuf

Mizanpaj ve Dizgi Editörü | Layout Editor

Dr. Öğr. Üyesi Kerim YILMAZ

orcid.org/0000-0003-0712-6725

yilmazkerim@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi | Tefsir

İndeks Editörü | Index Editor

Havva ÖZGÜN

orcid.org/0000-0002-2905-5326

info@yazimdestegi.com

Yazım Desteği Akademik Yayıncılık ve

Danışmanlık | Uluslararası İlişkiler

ALAN EDİTÖRLERİ | SECTION EDITORS**Felsefe ve Din Bilimleri****Philosophy and Religious Studies**

Arş. Gör. Esra KODAL

orcid.org/0000-0001-7160-8038

esrakodal@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi

İslam Felsefesi

Felsefe ve Din Bilimleri**Philosophy and Religious Studies**

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman DOĞANAY

orcid.org/0000-0003-2665-8479

suleymandoganay@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi

İslam Felsefesi

Felsefe ve Din Bilimleri**Philosophy and Religious Studies**

Prof. Dr. Süleyman DÖNMEZ

orcid.org/0000-0003-4251-6665

sdonmez@akdeniz.edu.tr

Akdeniz Üniversitesi

ror.org/01m59r132

İlahiyat Fakültesi | Felsefe Tarihi

Felsefe ve Din Bilimleri**Philosophy and Religious Studies**

Dr. Öğr. Üyesi İlyas PÜR

orcid.org/0000-0002-7795-8212

ilyaspur@nevsehir.edu.tr

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

ror.org/019jds967

İlahiyat Fakültesi | Din Psikolojisi

Felsefe ve Din Bilimleri**Philosophy and Religious Studies**

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KIRANATLIOĞLU

orcid.org/0000-0002-7609-3093

mustafakiranatli@gmail.com

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi | Din Bilimleri

Temel İslam Bilimleri**Basic Islamic Sciences**

Dr. Öğr. Üyesi Hamza SADAN

orcid.org/0000-0002-3448-3691

hsadan@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi | Tefsir

Temel İslam Bilimleri**Basic Islamic Sciences**

Dr. Öğr. Üyesi Mahmut GURBET

orcid.org/0000-0001-7136-7123

mahmutgurbet@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi | Hadis

Temel İslam Bilimleri**Basic Islamic Sciences**

Dr. Öğr. Üyesi Tuğba GÜNAL

orcid.org/0000-0003-0949-8565

tgunal@ankara.edu.tr

Ankara Üniversitesi | ror.org/01wntqw50

İlahiyat Fakültesi | Kelam

Temel İslam Bilimleri**Basic Islamic Sciences**

Dr. Öğr. Üyesi Yakup HAFIZOĞLU

orcid.org/0000-0002-2008-9060

yhafizoglu@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi | Kelam ve İtikadi İslam

Mezhepleri

Temel İslam Bilimleri**Basic Islamic Sciences**

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet VURAL

orcid.org/0000-0002-3378-496X

ahmetvural@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi

Tasavvuf

Temel İslam Bilimleri**Basic Islamic Sciences**

Prof. Dr. Adem ÇATAK

orcid.org/0000-0002-4443-667X

ademcatak@nevsehir.edu.tr

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

ror.org/019jds967

İlahiyat Fakültesi | Tasavvuf

Temel İslam Bilimleri**Basic Islamic Sciences**

Doç. Dr. Mehmet KOÇ

orcid.org/0000-0002-2443-1652

mehmetkoc@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi

İslam Hukuku

Temel İslam Bilimleri**Basic Islamic Sciences**

Doç. Dr. Muhammed Bahaeddin YÜKSEL

orcid.org/0000-0003-3356-7786

mbyuksel@kayseri.edu.tr

Kayseri Üniversitesi

Develi İslami İlimler Fakültesi | Tefsir

İslam Tarihi ve Sanatları**Islamic History and Arts**

Arş. Gör. Ahmet GÜMÜŞTOP

orcid.org/0000-0001-9580-2759

ahmetgumustop@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi

İslam Tarihi ve Sanatları

İslam Tarihi ve Sanatları**Islamic History and Arts**

Dr. Öğr. Üyesi Yasin KURNAZ

orcid.org/0000-0001-5930-8382

yasinkurnaz@ohu.edu.tr

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi | İslam Tarihi

Temel İslam Bilimleri**Basic Islamic Sciences**

Doç. Dr. Mustafa HAYTA

orcid.org/0000-0002-9165-8232

mhayta@cu.edu.tr

Çukurova Üniversitesi | ror.org/05wxkj555

İlahiyat Fakültesi | İslam Hukuku

İslam Tarihi ve Sanatları**Islamic History and Arts**

Dr. Öğr. Üyesi Kübra YILMAZ

orcid.org/0000-0002-9540-4352

kyilmaz@mehmetakif.edu.tr

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

ror.org/04xk0dc21

İlahiyat Fakültesi | Türk İslam Edebiyatı

NİSAR

Dini Tetkikler Dergisi Politikaları

AMAÇ VE KAPSAM

Amaç

NİSAR, 2022 yılında yayımlanmaya başlayan hakemli bir dergidir. NİSAR dergisinin amacı, sosyal bilimlerin bir alt dalı kabul edebileceğimiz ilahiyat alanına ilişkin yapılan nitelikli ve özgün çalışmaları, akademik çevrelerin dikkatine sunarak akademik bilginin üretilmesine ve yayılmasına imkân sağlamaktır. Bu hedef kapsamında ulusal ve uluslararası düzeyde İslami ilimler alanında oluşmuş bilgi birikiminin değerlendirilmesi, geliştirilmesi, yeni ve özgün fikirler üretilmesi hedeflenmektedir. Bu itibarla üst düzey ilmi nitelikteki çalışmaların yayımlandığı uluslararası süreli bir yayın organıdır. NİSAR dergisinin hedef kitlesi, ilahiyat alanında araştırmalarını sürdüren profesyoneller ile bu alana ilgi duyan öğrenciler, okurlar ve kurumlardır. Bu itibarla üst düzey ilmi nitelikteki çalışmaların yayımlandığı uluslararası süreli bir yayın organıdır. NİSAR, 31 Mayıs ve 30 Kasım aylarında olmak üzere yılda iki sayı olarak yayımlanır. NİSAR dergisinde yayımlanan çalışmaların telif hakları yazarlarına aittir. NİSAR; açık erişimli, gayri ticari bilimsel yayıncılığı benimsemiştir. NİSAR dergisinde yayımlanan makaleler, yazarı tarafından üniversitesinin kurumsal arşivinde, konulu arşivlerde veya istenilen diğer arşivlerde ambargo süresi olmaksızın erişime açılabilir.

Kapsam

Dergi, ilahiyat ve İslami ilimler alanında ilan ettiği yayın ilkeleriyle uyumlu akademik çalışmalara yer vermektedir. Bu doğrultuda özgün ve yeni araştırma makalelerinin yanı sıra araştırma notu, söyleşi, kitap tanıtım yazısı, toplantı değerlendirmesi, doktora özeti ve vefa notu gibi farklı yazı türleri de kapsama dâhil edilmektedir. Dergide, Türkiye'deki ilahiyat ve İslâmî ilimler Fakültelerinde bulunan bütün bilim alanlarıyla ilgili Türkçe, Arapça ve İngilizce çalışmalar değerlendirmeye alınmaktadır. Ayrıca dergi, Sosyal Bilimler alanlarındaki bu bilim dallarıyla ilişkili kabul edilebilecek akademik çalışmalara da yer vermektedir.

Konu Kategorisi

- Sosyal Bilimler - Alan Araştırmaları/Dini Çalışmalar
- Beşeri Bilimler- Dini Çalışmalar/Hadis Tarihi; Bilim Tarihi/Hadis Usulü; Metodoloji, Epistemoloji/Hadis ve Sünnet Anlam, Yorum ve Dini Değeri; Sosyal Bilimler/ Çağdaş Dönem Hadis Tartışmaları; Sosyoloji/ İnterdisipliner Hadis Araştırmaları; Multidisipliner Bilimler, Tarih/Türk-İslam Tarihi; Edebiyat/Türk İslam Edebiyatı; Felsefe/Türk-İslam Felsefesi; Müzik/Türk-İslam Müziği; Din/İslam Araştırmaları.

LC Kategorisi

H1-99 Sosyal Bilimler (Genel)

Anahtar Kelimeler

Tefsir, Kıraat, Hadis, Kelam, İslam Hukuku, İslam Mezhepler Tarihi, Tasavvuf, Arap Dili ve Edebiyatı, İslam Felsefesi, Din Felsefesi, Din Psikolojisi, Din Sosyolojisi, Din Eğitimi, Dinler Tarihi, Felsefe Tarihi, Mantık, İslam Tarihi, İslam Sanatları Tarihi, Türk İslam Edebiyatı, Dini Musiki, İslam, Hadis Tarihi, Hadis Usulü, Sünnet, Sünneti/hadisi Anlama, Hadis/sünnet Problemleri, El Yazmaları, Din ve Kültür, Kültürel Yaşam, Popüler Kültür, İslam İktisadı, İslam Toplumlari, İslam Dünyası, İslam Eserleri, İslam Sanatları, Hadis/ Sünnet ve Kültür, Hadis/Sünnet ve Medeniyet, Hadis/Sünnet ve müzik, Hadis/Sünnet ve Sağlık, Tıbb-ı Nebevi, Hadis/Sünnet ve Edebiyat, Hadis/Sünnet ve Dil, Hadis/Sünnet ve Tarih, Hadis/Sünnet Sosyolojisi, Hadis/Sünnet Psikolojisi, Hadis/Sünnet Epistemolojisi, Hadis/Sünnet Felsefesi, Hz. Muhammed, İslam, Arap Toplumunu, İslam Toplumunu, Hadis/Sünnet Arkeolojisi, Kültürel Asimilasyon, Kültürel Yaşam, Dini Yaşam, Hadis/Sünnet ve Halk İnanışları, Hadis/Sünnet ve Mitoloji, Hadis/Sünnet ve Bilim, Hadis/Sünnet ve Akıl, Türk-İslam Sanatları, Türk-İslam Musikisi, Türk-İslam Felsefesi, Türk-İslam Kültür Varlıkları.

Yayın Dili

Tam Metin Yayın Dili:

- Birincil Dil: Türkçe
- İkincil Dil: İngilizce
- Üçüncü Dil: Arapça

İngilizce ve Latin Alfabesiyle Yazılan İçerik:

- Makale Başlığı: Türkçe & İngilizce
- Yazar Adı: Türkçe (Latin Alfabesinde)
- Yazar Adresi: Türkçe (Latin Alfabesinde)
- Anahtar Kelimeler: Türkçe & İngilizce
- Kaynakça: Türkçe (Latin Alfabesinde)

Tam Metin: Türkçe (Latin Alfabesinde)

Makale Başvuruları

Gönderilen makaleler derginin amaç ve kapsamına uygun olmalıdır. Orijinal, yayınlanmamış ve başka bir dergide değerlendirme sürecinde olmayan, her bir yazar tarafından içeriği ve gönderimi onaylanmış yazılar değerlendirmeye kabul edilir.

Okur Kitlesi

NİSAR dergisinin hedef kitlesi, ilahiyat alanında araştırmalarını sürdüren profesyoneller ile bu alana ilgi duyan öğrenciler, okurlar ve kurumlardır.

Ücret Politikası

Dergide makale yayını ve makale süreçlerinin yürütülmesi ücrete tabi değildir. Dergiye gönderilen ya da yayın için kabul edilen makaleler için hiçbir ad altında işleme ücreti ya da gönderim ücreti alınmaz. Nisar dergisi yayın politikaları gereği sponsorluk ve reklam da kabul etmemektedir. Nisar dergisinin tüm giderleri Yayıncı tarafından karşılanmaktadır.

Makalelerin Özgünlüğü

Nisar dergisinde, daha önce başka bir yerde yayımlanan çalışmaları kabul etmez. Ancak bazen yabancı dildeki yayınlanmış makaleler işleme alınabilir.

Hakemlik Türü

Çift Körleme: İntihal kontrolünden sonra, uygun olan makaleler baş editör tarafından orijinallik, metodoloji, işlenen konunun önemi ve dergi kapsamı ile uyumluluğu açısından değerlendirilir. Editör, makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakemlikten geçmesini sağlar ve makale biçimsel esaslara uygun ise, gelen yazıyı yurtiçinden ve /veya yurtdışından en az iki hakemin değerlendirmesine sunar, hakemler gerek gördüğü takdirde yazıda istenen değişiklikler yazarlar tarafından yapıldıktan sonra yayınlanmasına onay verir. Editörler, hakemler ile yazarlar arasındaki tüm etkileşimlere aracılık eder.

COPE'un En İyi Uygulama İlkeleri

Nisar, yayın etiğinde en yüksek standartlara bağlıdır. Nisar dergisi COPE'un (Committee on Publication Ethics) Bilimsel Yayınlarında Şeffaflık ve En İyi Uygulama İlkelerini kabul etmektedir.

İntihali Önleme

Bu dergi, incelenmeye sunulan çalışmalarda intihal olup olmadığını kontrol eder: Ön kontrolden geçirilen makaleler, TURNITIN yazılımı kullanılarak intihal için taranır. İntihal/kendi kendine intihal tespit edilirse yazarlar bilgilendirilir. Editörler, gerekli olması halinde makaleyi değerlendirme ya da üretim sürecinin çeşitli aşamalarında intihal kontrolüne tabi tutabilirler. Yüksek benzerlik oranları, bir makalenin kabul edilmeden önce ve hatta kabul edildikten sonra reddedilmesine neden olabilir. Bu oranın %20'den az olması beklenir.

İntihal, duplikasyon, sahte yazarlık/kabul edilmeyen yazarlık, araştırma/veri fabrikasyonu, makale dilimleme, dilimleyerek yayın, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar olarak kabul edilir. Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuraldışı, uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

Düzeltilme, Geri Çekme, Endişe İfadesi

Editörler, yayınlanan makalede, bulguları, yorumları ve sonuçları etkilemeyen küçük hatalar tespit edilirse düzeltme yayınlamayı düşünebilirler. Editörler, bulguları ve sonuçları geçersiz kılan büyük hatalar / ihlaller söz konusu olduğunda, makaleyi geri çekmeyi düşünmelidir. Yazarlar tarafından araştırma veya yayını kötüye kullanmaya yönelik olasılık söz konusu ise; bulguların güvenilir olmadığına ve yazarların kurumlarının olayı soruşturmadığına dair kanıtlar var veya olası soruşturma haksız veya sonuçsuz görünüyorsa, editörler endişe ifadesi yayınlamayı düşünmelidir. Düzeltme, geri çekme veya endişe ifadesi ile ilgili olarak COPE ve ICJME yönergeleri dikkate alınır.

Türkiye Editörler Çalıştay Grubu

Nisar, editörler için yararlı olacağını düşünerek diğer editörlerle iletişim içinde olmalarını destekler. Editörlerimiz, Türkiye Editörler Çalıştay Grubu'na üyedir.

Hakem Raporlarının Saklanması

Nisar, bilimsel inceleme görevini son derece ciddiye almaktadır. Nisar, makale inceleme sürecine ait tüm kayıtları arşivlemekte ve korumaktadır.

Kaynak Gösterim Stili

Makaleler, İSNAD Sistemine göre hazırlanmış olmalıdır. Bilim dalında, İSNAD dipnotlu veya metin içi sistemden hangisi yaygın kullanılıyor ise o tercih edilebilir.

Öz ve Anahtar Kelimeler

Makaleler, elektronik aramayı kolaylaştırmak için 250-300 kelimelik özet ve 5-7 arası anahtar kelime içermelidir.

Yazarlık ve Katkıda Bulunma

Makale yayınlanmak üzere Dergiye gönderildikten sonra yazarlardan hiçbirinin ismi, tüm yazarların yazılı izni olmadan çıkarılamaz ve yeni bir isim eklenemez. Ayrıca yazar sırası değiştirilemez.

Katkı Oranı Beyanı

Makalede, araştırmacıların katkı oranı beyanı, varsa destek ve teşekkür beyanı, çıkar çatışması beyanı belirtilmelidir. Beyan tablosunu da içeren makale MS Word şablonunu buradan indirebilir.

Anket ve Mülakata Dayanan Çalışmaların Yayını

Nisar, bilimsel süreli yayıncılıkta etik güvence oluşturmak amacıyla, Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) "Dergi Editörleri için Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama Rehber İlkeleri" ve "Dergi Yayıncıları için Davranış Kuralları" ilkelerini benimsemektedir. Bu kapsamda dergiye gönderilen çalışmalarda aşağıdaki hususlara uyulmalıdır:

- Etik kurul izni gerektiren, tüm bilim dallarında yapılan araştırmalar için (etik kurul onayı alınmış olmalı, bu onay makalede belirtilmeli ve belgelendirilmelidir.
- Etik kurul izni gerektiren araştırmalarda, izinle ilgili bilgilere (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde, ayrıca makalenin ilk/son sayfalarından birinde; olgu sunumlarında, bilgilendirilmiş gönüllü olur/onam formunun imzalandığına dair bilgiye makalede yer verilmelidir.

Özel ve Ek Sayı Yayımlama Prosedürü

Dergimizde Yayın Kurulu'nun talebi üzerine yılda bir kez özel sayı yayımlanabilir. Özet ve ek sayılarda yayımlanan tüm makaleler çift taraflı kör akran değerlendirmesi sürecine tabidir.

Tam Metinlere Erişim

Nisar açık erişimli bir dergidir. Okuyucular, kaydolmaksızın derginin tam metnine ulaşabilirler.

ETİK İLKELER VE YAYIN POLİTİKASI

Etik İlkeler

• NİSAR dergisi, araştırma ve yayın etiği konusunda ulusal ve uluslararası standartlara bağlıdır. Basın Kanunu, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi'ne uymaktadır. NİSAR, Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) tarafından yayınlanan Uluslararası Etik Yayıncılık İlkeleri'ni benimsemiştir. Ayrıca Türkiye Editörler Çalıştay Kararlarına da uymayı taahhüt eder.

• NİSAR, incelenmeye sunulan çalışmalarda intihal olup olmadığını kontrol eder: Ön kontrolden geçirilen makaleler, TURNITIN yazılımı kullanılarak intihal için taranır. İntihal/kendi kendine intihal tespit edilirse yazarlar bilgilendirilir. Editörler, gerekli olması halinde makaleyi değerlendirme ya da üretim sürecinin çeşitli aşamalarında intihal kontrolüne tabi tutabilirler. Yüksek benzerlik oranları, bir makalenin kabul edilmeden önce ve hatta kabul edildikten sonra reddedilmesine neden olabilir. Bu oranın %20'ten az olması beklenir.

• NİSAR dergisinde uygulanan yayın süreçleri, bilginin tarafsız ve saygın bir şekilde gelişimine ve dağıtımına temel teşkil etmektedir. Bu doğrultuda uygulanan süreçler, yazarların ve yazarları destekleyen kurumların çalışmalarının kalitesine doğrudan yansımaktadır. Hakemli çalışmalar bilimsel yöntemi somutlaştıran ve destekleyen çalışmalardır. Bu noktada sürecin bütün paydaşlarının (yazarlar, okuyucular ve araştırmacılar, yayıncı, hakemler ve editörler) etik ilkelere yönelik standartlara uyması önem taşımaktadır. NİSAR Dergisi yayın etiği kapsamında tüm paydaşların aşağıdaki etik sorumlulukları taşımasını beklenmektedir:

• Makalelerde kullanılan verilerin manipüle edilmesi, çarpıtılması ve uydurma verilerin kullanılması gibi durumlar tespit edilirse, makale yazarının çalıştığı kuruma bu durum resmi yollardan bildirilecek ve makale reddedilecektir. NİSAR Dergisi, editör ve/veya hakemler tarafından verilen dönütlere göre yazarlardan analiz sonuçlarına ilişkin çıktı dosyalarını isteme hakkına sahiptir.

• Tebliğden üretilen makalelerin değerlendirmeye alınabilmesi için yazarın makalesini, "Çalışmam, daha önce yayımlanmamıştır ve yayımlanmayacaktır." şeklinde ıslak imzalı taahhütname ile birlikte göndermesi gereklidir. Zira duplication/tekrar yayın/bilimsel yanıltma/çoklu yayın suçtur. TÜBİTAK Yayın Etik Kurulu'na göre tekrar yayın, aynı araştırma sonuçlarını birden fazla dergiye yayım için göndermek veya yayımlamaktır. Bir makale önceden değerlendirilmiş ve yayımlanmışsa bunun dışındaki yayınlar tekrar yayın sayılmaktadır.

Yayına hazırlanan çalışma; kitap bölümü, yayınlanmamış tebliğ metni ile yüksek lisans veya doktora tezinden üretilmiş ise mutlaka çalışmanın ilk sayfasında Türkçe ve İngilizce olarak bu husus belirtilmelidir.

Yayın Politikası

• NİSAR dergisine gönderilen makalelerin daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış ve yayımına karar verilmemiş olması gerekmektedir.

• NİSAR' da Türkçe, Arapça ve İngilizce çalışmalar yayınlanmaktadır. Latin harfleri dışındaki makalelerin (Arapça) Latin harfi ile yazılmış; başlık, öz, anahtar kelime ve kaynakçayı metne eklemesi gerekmektedir.

- Telif ve tercüme makale ile metin neşri: Dipnotlar, kaynakça, öz ve İngilizce özetler dahil 10.000 sözcüğü aşmamalıdır.
- Telif ve tercüme makale ile metin neşirlerinde, 250-300 kelime aralığında Türkçe özet ve buna muadil İngilizce özet ile anahtar kelimeler (5-7 kelime) bulunmalıdır. Diğer yazı türlerinde öz ve anahtar kelime bulunmamalıdır.
- Kitap ve bilimsel etkinlik değerlendirmesi, araştırma ve vefa notu, doktora özeti: Dipnotlar, kaynakça, öz ve İngilizce özetler hariç ana metin 1000-2500 sözcük aralığındadır.
- NİSAR'a gönderilen akademik yazıların yazarları, etik ilkeleri ve yayın esaslarını kabul etmiş sayılır.
- Çeviri makalelerin aslı, çeviri izni ekte gönderilmelidir.
- Neşredilen metinlerin asılları, ekte gönderilmelidir.
- NİSAR, İSNAD Atıf Sistemi'ni kullanmaktadır. Dergimize gönderilecek makalelerin bu sisteme göre düzenlenmesi gerekmektedir.
- Derginin tüm giderleri Yayıncı tarafından karşılanmaktadır. Dergide makale yayını ve makale süreçlerinin yürütülmesi ücrete tabi değildir. Dergiye gönderilen ya da yayın için kabul edilen makaleler için işleme ücreti ya da gönderim ücreti alınmaz.
- Gönderilen makaleler; intihal tespit programı tarafından taranarak, intihal içermediği ve daha önce yayımlanmamış olduğu tespit edildikten sonra konuyla ilgili çalışmaları olan en az iki hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik değerlendirmesine tabi tutulur.

İLETİŞİM

Bize Ulaşın

Bizimle iletişime geçmenin en iyi yolu e-postadır.

Tüm editörlerin bireysel iletişim bilgileri mevcuttur ve Editor Kadrosu bulunabilir.

Editöryal Yetkili

Ad Soyad: Harun GEÇER

ORCID: 0000-0002-9736-9730

Email: harungecer@ohu.edu.tr

Telefon: 0 388 225 46 72

Adres: Fartek, 51000 Niğde Merkez/Niğde

Şehir: Niğde

Ülke: Türkiye

Posta Kodu: 51000

Etik Editörü

Doç. Dr. Yılmaz Çelik

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

yilmazcelik@ohu.edu.tr

Fartek, 51000 Niğde Merkez/Niğde/Türkiye

Yayınevi

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

ROR ID: <https://ror.org/03ejnre35>

ISNI: 0000 0001 0700 8038

Crossref: 501100010625

E-posta: islamiilimler@ohu.edu.tr

Web: <https://www.ohu.edu.tr/islamiilimlerfakultesi>

Adres: Bor Yolu Üzeri Merkez Yerleşke

Şehir: Niğde

Ülke: Türkiye

Posta Kodu: 51000

İtiraz

Bilimsel içeriğini yanlış anladığımız için makalenizi reddettiğimizi düşünüyorsanız, lütfen nisardergisi@gmail.com adresinden editör ekibimize bir itiraz mesajı gönderin.

Şikâyet

Şikâyet, Nisar'ın veya yazı işleri ekibimizin sorumluluğunda olan içerik, prosedürler veya politikalarla ilgili olmalıdır. Şikâyetler doğrudan nisardergisi@gmail.com adresine e-posta ile gönderilmelidir.

JOURNAL POLICIES

Scholarly Content

The Nisar contains original scholarly material. Except for editorial papers, all published articles are under a double-blind peer review process.

AIMS AND SCOPE

AIMS AND SCOPE

Aim

Nisar is a peer-reviewed journal that started to be published in 2022. The aim of the journal Nisar is to enable the production and dissemination of academic knowledge by bringing to the attention of academic circles the qualified and original studies on the field of theology, which we can accept as a sub-branch of social sciences. Within the scope of this goal, it is aimed to evaluate and develop the knowledge accumulated in the field of Islamic sciences at national and international level, and to produce new and original ideas. In this respect, it is an international periodical publication in which high-level scientific studies are published. The target audience of Nisar journal is experts who continue their research in the field of theology and students, readers and institutions who are interested in this field. Nisar is published twice a year, on 31 May and 30 November. The copyrights of the works published in the journal Nisar academic to their authors. April; has embraced open access, non-commercial scientific publishing. Articles published in the journal Nisar can be made accessible by the author in the institutional archive of the university, in the archives on the subject or in other archives requested without the restriction period.

Scope

The journal includes academic studies in line with the publication principles announced in the field of Theology and Islamic Sciences. In this direction, in addition to original and new research articles, different writing types such as research notes, interviews, book introductions, meeting evaluations, doctoral abstracts and loyalty notes are also included. In the journal, Turkish, Arabic and English studies related to all fields of science in the Faculties of Theology and Islamic Sciences in Turkey are evaluated. In addition, the journal also includes academic studies that can be considered related to these branches of science in the field of Social Sciences.

Subject Category

- Social Sciences - Field Studies/Religious Studies
- Humanities- Religious Studies/Hadith History; History of Science/Hadith Method; Methodology, Epistemology/ Hadith and Sunnah Meaning, Interpretation and Religious Value; Social Sciences/ Contemporary Hadith Discussions; Sociology/ Interdisciplinary Hadith Studies; Multidisciplinary Sciences, History/Turkish-Islamic History; Literature/Turkish-Islamic Literature; Philosophy/Turkish-Islamic Philosophy; Music/Turkish-Islamic Music; Religion/Islamic Studies.

LC Category

H1-99 Social Sciences (General)

Keywords

Tafsir, Recitation, Hadith, Kalam, Islamic Law, History of Islamic Sects, Sufism, Arabic Language and Literature, Islamic Philosophy, Philosophy of Religion, Psychology of Religion, Sociology of Religion, Religious Education, History of Religions, History of Philosophy, Logic, History of Islam, Islamic Arts History, Turkish-Islamic Literature, Religious Music, Islam, History of Hadith, Hadith Method, Sunnah, Understanding Sunnah/hadith, Hadith/Sunnah Problems, Manuscripts, Religion and Culture, Cultural Life, Popular Culture, Islamic Economics, Islamic Societies, Islamic World , Islamic Works, Islamic Arts, Hadith/Sunnah and Culture, Hadith/Sunnah and Civilization, Hadith/Sunnah and music, Hadith/Sunnah and Health, Medicine, Hadith/Sunnah and Literature, Hadith/Sunnah and Language, Hadith/ Sunnah and History, Hadith/Sunnah Sociology, Hadith/Sunnah Psychology, Hadith/Sunnah Epistemology, Hadith/Sunnah Philosophy, Hz. Muhammad, Islam, Arab Society, Islamic Society, Hadith/Sunnah Archeology, Cultural Assimilation, Cultural Life, Religious Life, Hadith/Sunnah and Folk Beliefs, Hadith/Sunnah and Mythology, Hadith/Sunnah and Science, Hadith/Sunnah and Reason, Turkish -Islamic Arts, Turkish-Islamic Music, Turkish-Islamic Philosophy, Turkish-Islamic Cultural Heritage.

Publication Language

Full Text Publication Language:

- Primary Language: Turkish
- Secondary Language: English
- Third Language: Arabic

Content Written in English and Latin Alphabet:

- Article Title: Turkish & English
- Author's Name: Turkish (in Latin Alphabet)
- Author's Address: Turkish (in Latin Alphabet)
- Keywords: Turkish & English
- Bibliography: Turkish (in Latin Alphabet)

Full Text: Turkish (in Latin Alphabet)

Manuscripts Submissions

Submitted articles must be in accordance with the purpose and scope of the journal. Manuscripts that are original, unpublished, and not in the process of evaluation in another journal, whose content and submission have been approved by each author, are accepted for evaluation.

Audience

The academic level of the published papers is appropriate to academicians, researchers, graduate students, and related academic institutions and organizations.

Article Processing Charge

The publication of articles and the execution of article processes in the journal are free of charge. No processing or submission fee is charged under any other names (editorial processing charges, language editing charges, colour charges, submission charges, page charges, membership charges,

print subscription charges, other supplementary charges). The Nisar does not accept sponsorship or advertisements as part of its publication policies. Publisher covers all charges of the Nisar.

Originality of Manuscripts

The Nisar does not want to publish material that has already appeared in full elsewhere. But we sometimes accept articles that have already appeared in foreign language journals.

Model of Peer Review

Double-blind peer review: After plagiarism control, eligible articles are evaluated by the editor-in-chief for originality, methodology, the importance of the subject covered, and compatibility with the scope of the journal. The editor ensures that the manuscripts go through a fair double-blind review and, if the article conforms to the formal principles, it submits the incoming paper for the evaluation of at least two referees from the country and abroad. Editors mediate all interactions between reviewers and authors.

The Best Practice of COPE

Nisar is committed to the highest standards in publishing ethics. The Nisar accepts the Principles of Transparency and Best Practices in Scholarly Publishing of the Committee on Publication Ethics (COPE).

Plagiarism Prevention

This journal checks for plagiarism in studies submitted for review: Pre-checked articles are scanned for plagiarism using TURNITIN software. If plagiarism/self-plagiarism is detected, the authors are informed. If necessary, the editors can subject the article to plagiarism control at various stages of the evaluation or production process. High similarity rates can cause an article to be rejected before or even after it is accepted. This rate is expected to be less than 20%.

Plagiarism, duplication, false authorship/disapproved authorship, research/data fabrication, article slicing, slicing, copyright infringement and concealment of conflict of interest are considered unethical behaviors. All articles that do not comply with accepted ethical standards are removed from the publication. This includes articles with possible irregularities and inconsistencies detected after publication.

Correction, Retraction, Expression of Concern

Editor should consider publishing correction if minor errors that do not effect the results, interpretations and conclusions of the published paper are detected. Editor should consider retraction if major errors and/or misconduct that invalidate results and conclusions are detected. Editor should consider issuing an expression of concern if there is evidence of research or publication misconduct by the authors; there is evidence that the findings are not reliable and institutions of the authors do not investigate the case or the possible investigation seems to be unfair or nonconclusive. The guidelines of COPE and ICJME are taken into consideration regarding correction, retractions or expression of concern.

The Group of Turkey Editors' Workshop

Nisar supports editors in communications with other editors where which is useful to editors. Nisar supports editors in communications with other editors where which is useful to editors. Our editors are members of the Group of Turkey Editors' Workshop.

Record of all peer-review process records

Nisar, takes its duties of guardianship over the scholarly record extremely seriously. The Nisar records all peer-review process records.

Citation Style

The Nisar requires writers to use the ISNAD Citation Style . In the field of science, ISNAD footnote or in-text system, whichever is widely used, can be preferred.

Abstract and Keywords

Submitted manuscripts should contain 250-300-word abstracts and 5-7 keywords To facilitate electronic search.

Authorship and Contributorship

After manuscript is submit to the Journal, the name of any of the authors cannot be deleted from the list of authors without the written consent of all authors, a new name cannot be added as an author, and the order of authors cannot be changed.

Contribution Rate Statement

In the manuscript, the contribution rate statement of the researchers, support and acknowledgment statements, if any, and conflict of interest statement should be stated. The manuscript template including the statement table can be downloaded from here.

Publication of research that involve human subjects (i.e., surveys and interviews)

The Nisar adopts the "Code of Conduct and Best Practice Guidelines for Journal Editors" and "Code of Conduct for Journal Publishers" of the Publication Ethics Committee (COPE) in order to create ethical assurance in scientific periodicals. In this context, the following points should be followed in the manuscripts submitted to the journal:

- For research conducted in all branches of science that requires ethics committee approval (ethics committee approval should be obtained, this approval should be stated and documented in the article.
- In research that requires ethics committee permission, information about the permission (name of the committee, date, and number) is in the method section, and also on one of the first/last pages of the article; In case of reports, information about signing the informed consent/consent form should be included in the article.

Editorial oversight and processing concerning special issues

A special issue can be published in the journal once a year upon the request of the Editorial Board. All articles published in the special and supplementary issues are under a double-blind peer review process.

Access to the full text

The Nisar is open access journal. Readers can access to the full text of the journal without requiring registration.

ETHICAL PRINCIPLES AND PUBLICATION POLICY

Ethical Principles

- Nisar journal adheres to national and international standards on research and publication ethics. It complies with Press Law, Intellectual and Artistic Works Law and Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive. Nisar, has adopted the International Ethical Publishing Principles published by Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA). It also undertakes to comply with the Decisions of the Turkey Editors' Workshop.
- NISAR checks for plagiarism in the studies submitted for review. Pre-checked articles are scanned for plagiarism using TURNITIN software. Authors are notified if plagiarism/self-plagiarism is detected. If necessary, the editors can subject the article to plagiarism control at various stages of the evaluation or production process. High similarity rates can cause an article to be rejected before or even after it is accepted. This rate is expected to be less than 20%.
- The publication processes implemented in the journal Nisar are the basis for the development and distribution of information in an impartial and respectful manner. The processes implemented in this direction are directly reflected in the quality of the work of the authors and the institutions that support the authors. Peer-reviewed studies are studies that embody and support the scientific method. At this point, it is important that all stakeholders of the process (authors, readers and researchers, publisher, referees and editors) comply with the standards for ethical principles. Within the scope of publication ethics of the Nisar Journal, all stakeholders are expected to bear the following ethical responsibilities:
 - If situations such as manipulating, distorting and using fabricated data used in the articles are detected, this situation will be reported to the institution where the article author works, and the article will be rejected. Nisar Journal has the right to request the output files of the analysis results from the authors according to the feedback given by the editor and/or referees.
 - In order for the articles produced from the paper to be evaluated, the author must send the article with a wet signed undertaking stating "My work has not been published before and will not be published." Because duplication/republishing/scientific deception/multi-publishing is a crime. According to the TÜBİTAK Publication Ethics Committee, republishing is sending or publishing the same research results to more than one journal for publication. If an article has been previously evaluated and published, other publications are considered republished.
 - Study prepared for publication if the book chapter is produced from an unpublished paper text and a master's or doctoral thesis, this matter must be stated in Turkish and English on the first page of the study.

Publication Policy

- The articles sent to the NISAR journal must not have been published anywhere before and should not have been decided for publication.
- Studies in Turkish, Arabic and English are published in NISAR. Articles other than Latin script (Arabic) are written in Latin; the title, abstract, keyword and bibliography should be added to the text.
- Copyright and translated article and text publication: Footnotes should not exceed 10,000 words, including bibliography, abstract and English abstracts.
- In the publications of copyrighted and translated articles and texts, there should be a Turkish abstract between 250-300 words and an equivalent English summary and keywords (5-7 words). Other post types should not contain abstract and keywords.
- Book and scientific activity evaluation, research and loyalty note, doctoral summary: Except for footnotes, bibliography, abstract and English abstracts, the main text is between 1000-2500 words.
- The authors of the academic articles sent to Nisar are deemed to have accepted the ethical principles and publication principles.
- The original of the translated articles and the translation permission should be attached.
- The originals of the published texts should be attached.
- Nisar uses the İSNAD Citation System. The articles to be sent to our journal should be arranged according to this citation system.
- All expenses of the journal are covered by the Publisher. The publication of articles and the execution of article processes in the journal are free of charge. No processing fee or submission fee is charged for articles submitted to the journal or accepted for publication.
- Submitted articles; After being scanned by the plagiarism detection program and determined that it does not contain plagiarism and has not been published before, it is subjected to double-blind peer-review evaluation by at least two referees who have studies on the subject.

CONTACT

Contact us

The best way to contact us is by email.

Individual contact details are available for most staff members and can be found using our Editorial Staff list.

The Main Publishing Contact

Name Surname: Harun GEÇER

ORCID: 0000-0002-9736-9730

Email: harungecer@ohu.edu.tr

Phone Number: 0 388 225 46 72

Address: FerteK, 51000 Niğde Merkez/Niğde

City: Niğde

Country: Türkiye

Postal Code: 51000

Ethical Editor

Doç. Dr. Yılmaz Çelik

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

yilmazcelik@ohu.edu.tr

FerteK, 51000 Niğde Merkez/Niğde/Türkiye

Publisher

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

ROR ID: <https://ror.org/03ejnre35>

ISNI: 0000 0001 0700 8038

Crossref: 501100010625

Email: islamiilimler@ohu.edu.tr

Web: <https://www.ohu.edu.tr/islamiilimlerfakultesi>

Address: Bor Yolu Üzeri Merkez Yerleşke

City: Niğde

Country: Türkiye

Postal Code: 51000

Appeal

If you believe we have rejected your article wrongly, perhaps because we have misunderstood its scientific content, please submit an appeal (rebuttal) letter to our editorial team at nisardergisi@gmail.com

Complaint

The complaint must relate to content, procedures, or policies that are the responsibility of The Nisar or our editorial staff. Complaints should be directly emailed to nisardergisi@gmail.com and will be dealt with confidentially.

NİSAR

Yıl/Year 2024 | Sayı/Issue 4
Dini Tetkikler Dergisi | Journal of Religious Studies

EDİTÖRDEN

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi tarafından yayımlanan Nisar Dinî Tetkikler Dergisi'nin dördüncü sayısıyla karşınızdayız. 2022 yılında yayın hayatına başlayan dergimiz, hedeflerine adım adım yaklaşmaktadır. İndekslenme ve tanınırlık yönünde belirlediğimiz hedefler doğrultusunda her geçen gün çıtayı daha da yükseltiyoruz. İlk sayısının hemen ardından EBSCO-Central & Eastern European Academic Source (CEEAS) ve ERIH PLUS indekslerinden kabul alarak uluslararası bir dergi statüsü kazanan dergimiz Index Copernicus dizininde de taranmaya başlamıştır. Dergimizin TR Dizinde taranma süreci devam etmektedir. Ayrıca, farklı dillerde yayımlanan makalelerle Index Islamicus ve diğer önemli indeksleri hedeflemekteyiz. Dergimizin bu noktaya gelmesinde katkısı bulunan yayın ekibine, yazarlara, hakemlere, sekreteryaya ve maddi-manevi desteklerini esirgemeyen Fakültemiz ve Üniversitemiz yönetimine içten teşekkürlerimizi sunarız.

Dr. Öğr. Üyesi Harun GEÇER
Editör

NİSAR

Yıl/Year 2024 | Sayı/Issue 4
Dini Tetkikler Dergisi | Journal of Religious Studies

We are pleased to present the fourth issue of the Nisar Journal of Religious Studies, published by the Faculty of Islamic Sciences at our University. Since its inception in 2022, our journal has been progressively advancing towards its goals. In alignment with our objectives for indexing and recognition, we continue to elevate our standards daily. Following the release of our inaugural issue, our journal attained international status by being indexed in the EBSCO-Central & Eastern European Academic Source (CEEAS) and ERIH PLUS indexes. Additionally, our journal has begun to be indexed in the Index Copernicus database. The process of inclusion in the TR Index is ongoing, and we are also targeting inclusion in Index Islamicus and other prestigious indexes with articles published in multiple languages. We extend our heartfelt gratitude to the editorial team, authors, reviewers, secretariat, and the administration of our Faculty and University for their unwavering financial and moral support.

Dr. Harun GEÇER
Editor

NİSAR

Yıl/Year 2024 | Sayı/Issue 4
Dini Tetkikler Dergisi | Journal of Religious Studies

İçindekiler | Contents

Jenerik Generic	I
Yayın İlkeleri Publication Principles	VIII
Editörden From the Editor	XXII
Araştırma Makaleleri Research Articles	
İsmail Aras	
Ahmet Hakkı Turabi	
Süleyman Çelebi Mevlidinin Mukayeseli Müzikal Analizi The Comparative Musical Analysis of Süleyman Çelebi's Mawlid	1-38
Maide Yılmaz	
Reklamlarda Kullanılan Dini Semboller Çerçevesinde Reklam, Tüketim ve Din İlişkisi The Relationship between Advertising, Consumption and Religion within the Framework of Religious Symbols Used in Advertisements	39-59

Süleyman Çelebi Mevlidinin Mukayeseli Müzikal Analizi

İsmail Aras | 0000-0001-9891-6591 | ismailaras_@hotmail.com

Öğr. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk Din Musikisi

Anabilim Dalı, Nevşehir, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/019jds967>

Ahmet Hakkı Turabi | 0000-0001-8327-3693 | ahturabi@yahoo.com

Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk Din Musikisi Anabilim Dalı,

İstanbul, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/02kswqa67>

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar bu makaleye eşit oranda katkı sunmuşlardır.

Öz

Çalışmada Süleyman Çelebiye ait *Vesiletü'n-Necât* adlı mevlidin, geçmişten günümüze geleneksel olarak icrasında kullanılan makamların ve makamsal seyrin aynı olup olmadığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu araştırmanın evrenini Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât* adlı mevlidi oluşturmaktadır. Örnekleme ise, kütüphanelerden tespit edilen yirmi bir adet makam kayıtlı mevlid yazması ile yakın zamanda meşhur olmuş altı adet mevlidhan oluşturmaktadır. Bilimsel araştırma yöntemlerinin niceliksel yaklaşım metotlarından 'Bağıntısal Model' kullanılan bu çalışmada, tümevarım metodu kullanılarak benzer veriler gözlemlenerek, bu yolla elde edilen veriler ile genel bir sonuca ulaşılmıştır. Çalışmada farklı zamanlarda yazılmış yirmi bir adet makamlı mevlid mecmuası birbiri ile makamsal olarak mukayese edilmiş, neticesinde makamsal benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca yakın zamanda meşhur olmuş altı mevlidhanın mevlid icra örneklerinin makamsal analizi yapılarak, geçmişte kullanılan makamların ve makamsal seyrin günümüzde de aynı olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Türk Din Müsikisi, Süleyman Çelebi, *Vesiletü'n-Necât*, Besteli Mevlid, Makamlı Mevlid Mecmuası, Mevlidhan.

Atıf Bilgisi

Aras, İsmail – Turabi, Ahmet Hakkı. “Süleyman Çelebi Mevlidinin Mukayeseli Müzikal Analizi”. *Nisar* 4 (Mayıs 2024), 1-38.

Geliş Tarihi	08.02.2024
Kabul Tarihi	21.04.2024
Yayın Tarihi	31.05.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme Bu çalışma Prof. Dr. Ahmet Hakkı Turabi danışmanlığında devam eden “Gelenekten Günümüze Süleyman Çelebi Mevlidinin Mukayeseli Müzikal Analizi” başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır.
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim	nisardergisi@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

The Comparative Musıcal Analysis of Süleyman Çelebi's Mawlid

İsmail Aras | 0000-0001-9891-6591 | ismailaras_@hotmail.com

Lecturer, Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Theology, Department of
Turkish Religious Music, Nevşehir, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/019jds967>

Ahmet Hakkı Turabi | 0000-0001-8327-3693 | ahturabi@yahoo.com

Prof. Dr., Marmara University, Faculty of Theology, Department of Turkish Religious Music,
İstanbul, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/02kswqa67>

Contribution Declaration: The authors contributed equally to this article.

Abstract

This study aims to determine whether the traditional modes and melodic progressions used in the performance of the mawlid titled "Vesiletü'n-Necât," attributed to Süleyman Çelebi, remain consistent from the past to the present. The sample of this research is formed by Süleyman Çelebi's mawlid "Vesiletü'n-Necât." The sample consists of twenty-one mawlid manuscripts with documented modes identified from libraries, as well as six recently renowned mawlid performers. In this study, which utilizes the 'Relational Model' from quantitative research methods, the inductive method is employed to observe similar data, leading to the derivation of general conclusions. The twenty-one mawlid collections, composed in different times, are compared melodically in terms of modes, aiming to highlight both similarities and differences. Additionally, the melodic analysis of mevlid performances by six contemporary mawlid performers is conducted to determine whether the modes and melodic progressions used in the past are still the same in present-day renditions.

Keywords

Turkish Religious Music, Süleyman Çelebi, Vesiletü'n-Necât, The Komposed Mawlid Manuscript, Mawlidhan.

Citation

Aras, İsmail – Turabi, Ahmet Hakkı. "Süleyman Çelebi Mevlidinin Mukayeseli Müzikal Analizi". *Nisar* 4 (Mayıs 2024), 1-38.

Date of Submission	08.02.2024
Date of Acceptance	21.04.2024
Date of Publication	31.05.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External This article was written it was prepared based on his doctoral thesis titled "The Comparative Musical Analysis of Süleyman Çelebi's Mawlid From Tradition to the Present ", supervised by Prof. Dr. Ahmet Hakkı Turabi.
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	nisardergisi@gmail.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

Peygamber Efendimiz (sav.) hayattayken dahi yanında bulunan şair sahabeler tarafından, onu (sav.) metheden şiirler söylenegelmiştir. Kendisinin vefatından sonra da Peygamber âşıkları tarafından ona (sav.) olan özlem ve muhabbet duygusu, şiirler vasıtasıyla gönüllerdeki yerini korumuştur.

Şüphesiz bu şiirlerin en önemlilerinden biri de Süleyman Çelebi Hazretleri'nin yazmış olduğu *Vesiletü'n-Necât* adlı mevlid türündeki manzum eseridir. Peygamber aşkıyla yazılmış olan bu eser, adeta ölümsüzleşmiş ve aradan 614 yıl geçmesine rağmen sadece Müslüman Türkler arasında değil, İslam coğrafyasının diğer toplumları tarafından da çeşitli vesilelerle, büyük bir coşkuyla okunagelmiştir.

Bu mevlide olan büyük ilgi, yazıldığı ilk dönemlere kadar dayandırılan rivayetlere göre bestelenmiş ve İslam dininin mûsikî formları arasındaki yerini almıştır. Geçmişten günümüze değin; kandillerde, düğün, sünnet, cenaze ve asker uğurlama gibi çeşitli merasimlerde vazgeçilmez bir unsur olmuştur.

Zaman içerisinde mevlid-i şerif'in bestesi/leri; eserin uzun bir formda olması, meşk sisteminin etkisi ve öğrenilmesinin bir hayli gayret ve maharet isteyişi gibi sebeplerden dolayı unutulmuştur. Aşağıdaki resimde de görüldüğü üzere mevlidin bazı yazma nüshalarının derkenarlarında bir takım makam isimleri yazmaktadır. Bu makam kayıtları, o zamanlarda besteli mevlidi icra eden kişilerin beyitlerin hangi makamlarla okunduğunu hatırlamak için not düştüğü düşünülmektedir. Bu da bizlere besteli mevlid hakkında ipuçları verebilmektedir.

(Bursa Orhan Kütüphanesi Nüshasındaki Nur Bahri)

Buradan hareketle tespit edebildiğimiz farklı yıllarda yazılmış 21 makam kayıtlı mevlid nüshası, yaptığımız bu tez çalışmasıyla mukayese edilmiş ve yakın zamanımızdaki meşhur mevlidhanların icra örnekleriyle de karşılaştırılarak, besteli mevlid geleneğinin günümüze kadar gelip gelmediği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yaptığımız araştırmalarda çeşitli kütüphanelerden 21 adet makamlı yazma mevlid nüshası tespit edilebildiğinden çalışmamızın sınırını bu nüshalar oluşturmaktadır.

Bu yazma nüshaların buldukları yerler şu şekildedir:

1. İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB.) Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet Koleksiyonu'nda bulunan 564 no'lu Nüsha.

2. Hüsameddin Bursevî'ye ait *Mühimmâtü'l-Mü'minîn* adlı eserin 52. babında bulunan mevlid nüshası.

3. Ankara Millî Kütüphane'de bulunan 7940/1 no'lu Nüsha.

4. İBB. Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet Koleksiyonu'nda bulunan 425 no'lu Nüsha.

5. Bursa Orhan Kütüphanesi'nde bulunan 985 no'lu Nüsha.

6. Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Kitaplığı'nda bulunan 4470 no'lu Nüsha.

7. Ankara Millî Kütüphane'de bulunan TO9 no'lu Nüsha.

8. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan 549 no'lu Nüsha.

9. Koç Üniversitesi Nadir Eserler Koleksiyonu'nda bulunan MS 323 no'lu Nüsha.

10. İBB. Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet Koleksiyonunda bulunan 415 no'lu Nüsha.

11. Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Hüdâî Kitaplığı'nda bulunan 1286 no'lu Nüsha.

12. Ankara Millî Kütüphane'de bulunan A 219 no'lu Nüsha.

13. Koç Üniversitesi Nadir Eserler Koleksiyonu'nda bulunan MS 289 no'lu Nüsha.

14. Michigân Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan 406 no'lu Nüsha.

15. İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan 742 no'lu Nüsha.

16. Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, Öğüt Bölümü'nde bulunan MİF 67 no'lu Nüsha.

17. İBB. Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları Koleksiyonu'nda bulunan K 1059 no'lu Nüsha.

18. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü'nde bulunan 5657 no'lu Nüsha.

19. Ankara Millî Kütüphane'de bulunan 2576 no'lu Nüsha.

20. Topkapı Sarayı Müzesi Yeni Kütüphane'de bulunan 55 no'lu Nüsha.

21. İstanbul Millet Kütüphanesi'nde bulunan 1358 no'lu Nüsha.

Çalışmamıza konu olan 21 makam kayıtlı mevlid yazmasının bazılarında mevlid dışında metinler bulunmakla birlikte, bu metinler konumuz dışında kaldığından tavsifi yapılmamıştır.

Vefat bahri, mukayesesi yapılan 21 nüshanın 6'sında bulunmakta olup bu nüshaların da sadece 3 tanesinde makam kaydı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Necla Pekolcay, vefat bahriyle ilgili olarak; dînî kanaatleri rencide edecek şekilde değişikliğe uğratıldığını ve bu bahrin okutulmasının din uleması tarafından yasak edildiğini belirtmiştir. (Pekolcay, 2018: 28) Ayrıca bu bahir yakın zamanımızdaki meşhur mevlidhanlar tarafından da icrâ edilmemesi sebebiyle, vefat bahrinin değerlendirilmesine çalışmamızda yer verilmemiştir.

Makam kayıtlı mevlid nüshalarında Miraç bahrinden önce ‘Refref’in belirmesi’ adlı bir bahir daha bulunmaktadır. Bu bahirdeki beyitlerin karşısında da makam kayıtları bulunmaktadır. Yakın zamanımızda yaşamış meşhur mevlidhanlar tarafından bu bahrin icrasına dair herhangi bir kayda rastlanılmamıştır. Bu duruma Ekrem Karadeniz de hazırlamış olduğu kitabında değinerek (Karadeniz, 1965: 168), Miraç bahrinin birinci bölümü olan ve “Gel berû ey aşk oduyla yanıcı” mısrasıyla başlayan Refref’in belirmesi bahrinin artık okunmamasından bahsetmiştir. Bu sebeple Refref’in belirmesi bahrinin kıyaslaması yapılamayacağından çalışmamıza alınmamıştır.

Bu çalışmamızın bir bölümünde de yakın zamanımızda mevlid icralarıyla meşhur olmuş mevlidhanların icraları makamsal olarak analiz edilmiş, makam kayıtlı yazma nüshalar ile karşılaştırması yapılmıştır. Yakın zamanımızda mevlid icralarıyla meşhur olmuş çok fazla sayıda mevlidhan bulunduğundan bu çalışmamızın sınırlarını;

- Tevhid bahrinde Kani Karaca’nın icrası,
- Nur bahrinde Hafız Kemal Bey’in icrası,
- Velâdet bahrinde Üsküdarlı Ali Efendi’nin icrası,
- Merhaba bahrinde Hafız Mecid Sesigür’ün icrası,
- Miraç bahrinde Yusuf Gebzeli’nin icrası,
- Münacat bahrinde Bekir Sıdkı Sezgin’in icrası oluşturmaktadır.

Çalışmamızda nakledilen bilgiler erişilen kaynaklar ile sınırlı tutulmuştur. Bu çerçevede çalışmanın problemleri şunlar oluşturmaktadır:

1. Süleyman Çelebi mevlidinin geçmişten günümüze makamsal olarak geçirdiği aşamalar nelerdir?
2. Makamlı mevlid nüshalarındaki bahirlerde kullanılan makamlar nelerdir?
3. Farklı tarihlerde yazılmış makamlı mevlid nüshalarındaki bahirler arasında makamsal benzerlikler nelerdir?
4. Farklı tarihlerde yazılmış makamlı mevlid nüshalarındaki bahirler arasında makamsal farklılıklar nelerdir?
5. Yakın zamanımızda okunan mevlid bahirlerinde kullanılan makamlar nelerdir?
6. Makam kayıtlı mevlid nüshalarındaki bahirler ile yakın zamanımızdaki mevlid bahirlerinin icralarındaki makamsal benzerlikler nelerdir?
7. Makam kayıtlı mevlid nüshalarındaki bahirler ile yakın zamanımızda mevlid bahirleri icralarındaki makamsal farklılıklar nelerdir?

1. Mevlid

Arapça “v-l-d” (ولد) kökünden gelen mevlid kelimesi sözlükte; doğum yeri, insanın doğduğu yer olarak tanımlanmaktadır. (TDK. “Mevlid”) İslâm kültüründe ise Hz. Peygamber’in doğumunu, bu vesileyle yapılan törenleri ve yazılan eserleri ifade etmek için kullanılır. (Özel, 2004: 475-479)

Hız. Peygamber (sav.) henüz hayatta iken onu metheden ve üstün vasıflarını yücelten şiirler, aralarında Hız. Peygamberin şairlerinin de olduğu sahabeler tarafından söylenmiştir. (Kemikli, 2016: 31) Kendisinin vefatından sonra bu gelenek devam etmiş ve tarih boyunca Müslümanlar tarafından Hız. Peygambere duyulan aşk ve muhabbet sebebiyle çeşitli dillerde birçok mevlid metinleri yazılmıştır. Kaynaklara bakıldığında; Türkçe yazılmış 200’den fazla mevlid türünün bulunduğu belirtilmektedir. (Pekolcay, 2018: 38) Kaynaklarda ilk mevlid manzumesinin Endülüslü muhaddis ve tarihçi İbn Dihye el-Kelbî’nin yazdığı ‘*et-Tenvîr fî Mevlidi’s-sirâci’l-münîr*’ adlı eserin olduğu bildirilmektedir. (Turabi, 2018: 96)

Müslüman toplumlarda mevlid merasimi geleneği iyice yaygınlaşarak, cenaze, sünnet, nikâh ve mübarek kandil gecelerinde de mevlid okutulmuştur. Tarih boyunca birçok mevlid manzumesi yazılmış ve okunmuş olsa da bunların arasında en meşhur olanı ve günümüze kadar büyük bir ilgi ile okunarak geleni hiç kuşkusuz Süleyman Çelebi’nin yazmış olduğu Vesîlet’ün-Necât adlı mevlid manzumesi olmuştur.

2. Süleyman Çelebi’nin Hayatı

Kaynaklara bakıldığında Süleyman Çelebi’nin hayatı hakkında detaylı ve kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Kendisinin Bursa’da doğduğu ve buralı olduğu bilinmektedir. Kaç yılında doğduğuna dair bir yazma nüshada geçen (Pekolcay, 1967: 87) “Yiğitlik dahi geçti şöyle hoca / Erişti şastlık u oldu koca” sözünden yola çıkarak *Vesîletü’n-Necât*’ın 1409 yılında yazıldığı kesin bilindiğinden, Süleyman Çelebi’nin 60 yaşında olabileceği bu sebeple de 752/1351 tarihinde doğduğu söylenebilmektedir. Ayrıca Necla Pekolcay Ayasofya Kütüphanesi’ne kayıtlı bir mevlid mecmuasında da aynı kayda rastlayınca bu bilginin kesinlik kazandığı bilgisini vermektedir. (Pekolcay, 2018: 9)

Kaynaklara bakıldığında kendisinin köklü, kültürlü, saraya yakın ilişkileri bulunan ve tanınmış bir aileye mensup olduğu görülmektedir. Dedesi, Orhan Gazi’nin silah arkadaşı, Muhyiddin İbnü’l-Arabî’nin meşhur eseri *Fusûsu’l-hikem’e* şerh yazmış ve dönemin meşhur âlimlerinden olan Şeyh Mahmud’dur. (Kemikli, 2016: 15, 16)

Süleyman Çelebi’nin babasının kim olduğuyla alakalı bilgiler de bazı kaynaklarda net olmamakla birlikte ihtilaflıdır. Bunlardan ilki, Dedesi Şeyh Mahmud’un oğlu olan Ahmed Paşa’nın Süleyman Çelebi’nin babası olduğudur. (Kahraman, 1972: 7, 8)

Süleyman Çelebi'nin babasının kim olduğuyla alakalı diğer bir bilgi ise, Latifî Efendi'nin tezkiresinde geçmektedir. Latifî Efendi, Atayî'nin hayatından bahsederken, Süleyman Çelebi'nin küçük kardeşi olduğunu ve her ikisinin babalarının da İvaz Paşa olduğunu belirtir. (İsen, 1999: 124)

Süleyman Çelebi nerelerde ve hangi hocalardan ders almıştır? Bu konuda da elimizde bir bilgi bulunmamaktadır. Gerek ailesinin bulunduğu konumundan dolayı hükümdar ailesiyle yakından ilişkili olduğundan gerek kendisine verilen görevler bakımından ve en önemlisi de yazmış olduğu mevlidin üstün dil ve üslubu bakımından kendisinin iyi, köklü bir eğitim ve öğretim aldığı anlaşılmaktadır. İsmi yanındaki çelebi unvanı Osmanlı zamanında, kültürlü yüksek tabakaya mensup olanlara, ilmiye ricâline, divan şairlerine, kalem erbabına, Dîvân-ı Hümâyün kâtipleri gibi genel olarak okumuş, bilgili kimselere verilen bir unvandır. (İpşirli, 1993: 259) Bu da bize Süleyman Çelebi'nin yaşamış olduğu dönemde önemli bir âlim olduğunu göstermektedir.

Süleyman Çelebi'nin ilmini ve irfânını, kemal ve faziletini gösteren bir diğer husus ise onun almış olduğu vazifelerdir. Kaynaklarda Sultan Bayezid tarafından Süleyman Çelebi'ye Divân-ı Hümayûn İmamlığı görevi verildiği belirtilir. (Pekolcay, 2004: 485-486) Diğer bir adıyla Hünkâr İmamlığı, saray içinde veya Sultanın saray dışında gittiği camilerde, ona vekâleten Cuma ve bayram namazlarını kıldırın görevlinin adıdır. Bu kişilerin çok iyi yetiştirilmiş olması beklenir, ayrıca güzel bir sese ve makam bilgisine sahip olması da gerekir. (Baltacı, 1998: 487-488) Daha sonra Süleyman Çelebi Emir Buhârî'nin tavsiyesi üzerine dönemin Padişahı Yıldırım Bayezid tarafından 802/ 1400 yılında yapımı biten Bursa Ulu Cami'ne başıma olarak getirildiği rivayet edilmektedir.

Bu bilgilerden hareketle Süleyman Çelebi'nin âlim ve ârif bir zat olduğunu net bir şekilde söyleyebiliriz. Aynı zamanda yapmış olduğu bu görevlerden de kendisinin sesi güzel, mûsikîşinas birisi olduğunu söyleyebiliriz.

Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât'* tan başka bir eserinin varlığı şu ana kadar bilinmemektedir. Yakın zamanda Michigan Üniversitesinde bulunan ve *Vesiletü'n-Necât'*ın en eski nüshası olduğu ifade edilen bir yazmanın 54b-6a varaklarında, Süleyman Çelebi'ye ait daha önce bilinmeyen şiirlerinin olduğu belirtilmektedir. (Köksal, Kütük, 2022: 384)

Süleyman Çelebi Hazretleri'nin, Bursa Ulucami'nde imamlık görevini yürütmekte iken 825/1422 yılında vefat ettiği bilinmektedir. (Kepecioğlu, 2009: 129) Cenazesi, Bursa Çekirge Yolu'nda bulunan Yoğurtlu Baba haziresine defnedilmiştir. Daha sonra kabrinin üzerine bir türbe yaptırılmıştır. Bu türbenin çeşitli nedenlerle 1620 yılında yıkıldığı belirtilir. (Kepecioğlu, 2009: 129)

Süleyman Çelebi'nin kaybolmaya yüz tutmuş türbesinin, Kazım Baykal'ın başkanlığında Bursa Eski Eserleri Sevenler Kurumu vasıtasıyla, tekrar yapılmasına karar verilmiştir. Bu vesileyle türbenin ne şekilde olacağıyla alakalı ödüllü bir proje yarışması düzenlenmiştir. Birinci olan proje hayata geçirilerek türbe 1 Kasım 1952 yılında tamamlanmıştır. (Baykal, 1952: 16)

Görsel-1 (Süleyman Çelebi'nin Bursa'da Bulunan Türbesi)

3. Vesîletü'n-Necât

Süleyman Çelebi'nin, *Vesîletü'n-Necât*'ı yazmasına vesile olarak kaynakların ekserisi yaşanan şu olayı belirtmektedir: Kendisinin Bursa Ulu Cami'nde imamlık yaptığı sırada camide vaaz veren bâtinî olabileceği belirtilen İran asıllı bir vaiz, vaazında Bakara suresinin 285. ayetindeki tüm peygamberlerin eşit olduğunu, peygamberlerin herhangi birinin diğerinden üstün olmadığını, Hz. Peygamberin (sav.) de Hz. İsa'dan (as.) üstün tutulamayacağını söyler. Bu sözler üzerine o sırada camide bulunan Peygamber aşığı Arap bir âlim, itirazda bulunarak İranlı vaize karşı çıkmış, Bakara suresinin 253. ayetini açıklayarak vaizi susturmuştur. Orada bulunan cami cemaati vaiz tarafını tuttuğundan âlim Arap, Arabistan, Mısır ve Halep'ten İranlı vaizin hata yaptığına dair fetvalar almıştır. (Timurtaş, 1970: 5) Bunun yanı sıra bu fetvalar ile birlikte İranlı vaizin katledilmesine yönelik hükmün de çıktığı belirtilmektedir. Bu hadisenin büyümesinden dolayıdır ki Süleyman Çelebi bir hayli müteessir olmuştur. Bunun üzerine gönlündeki peygamber sevgisini ilk olarak şu beş beyitle ifade ettiği rivayet edilmektedir:

“Ölmeyüp İsa göğe bulduğu yol

Ümmetinden olmak için idi ol
Hem dahi Mûsâ elindeki âsâ
Oldı anun izzetine ejderhâ
Ceddi olduğı çün anun ol Halîl
Nârı cennet kıldı ana ol Celîl
Cümle anun dostlugna adını
Bunca izzet oldu ol ecdadına
Çok temennâ kıldılar Hak'dan bular
Kim Muhammed ümmetinden olalar”

Bu beyitlerin halkın çok hoşuna gitmesi üzerine Süleyman Çelebi'nin, *Vesîletü'n-Necât* adlı eserini 812/1409 yılında Bursa Ulu Cami'nde yazıp tamamladığı belirtilmektedir. Eserin bitirildiği tarihi kendisi, “Hem sekiz yüz on ikide tarihi, Bursa'da oldu tamâm bu iy ahi.” şeklindeki yazmış olduğu beyitte belirtmiştir. Süleyman Çelebi bu eserin ismini kendisi koymuş ve eserin son kısmın da şu beyitle belirtmiştir; “İşbu kân-ı şehd ki şîrindür dadı, Bil *Vesîletü'n-Necât* oldu adı.”

Süleyman Çelebi bu eserini, 'fâilâtün fâilâtün fâilün' aruz vezni ile sehl-i mümteni sanatını çok iyi kullanarak mesnevî tarzında yazmıştır. Süleyman Çelebi'nin bu eseri yazarken bazı kaynaklardan istifade ettiği belirtilmektedir. Veled Çelebi'nin yazmış olduğu bir makalede verdiği bilgiye göre Süleyman Çelebi *Vesîletü'n-Necât*'ı oluştururken Âşık Paşa'nın *Garipnâmesi* ile Darîri Mevlevî'nin *Siyer-i Nebevî*'sinin tercümesini okuyup istifade ettiğinden bahseder. Hatta bu makalesinde, Süleyman Çelebi'nin istifade ettiği bu iki eser ile *Vesîletü'n-Necât* arasındaki benzerlikleri de göstermiştir. (Çelebi, 1927: 15)

4. *Vesîletü'n-Necât*'ın Bestelenmesi

Cami ve tekkelerde icrâ edilen tüm dini mûsikî formlarında olduğu gibi mevlid-i şerif de Türk mûsikisînin çeşitli makamlarıyla, güzel sese ve mûsikî zevkine ve donanımına sahip kişilerce titizlikle okunmuştur. Bunun yanı sıra mevlidin mûsikî makamlarıyla icra edilmesi, onun bazı dini mûsikî formlarında olduğu gibi bestelenmesi günümüze kadar ulaşmasa bile bazı kaynaklarda geçmektedir.

Kaynaklara bakıldığında Süleyman Çelebi mevlidinin bestelenmesi, yazıldığı tarihlere kadar dayandırılmaktadır. Bu görüşü belirten kişilerden bir tanesi Sadeddin Nüzhet Ergun'dur. Kendisi, mevlidin yazıldığı tarihte bestelendiğinin kuvvetle muhtemel olduğunu belirtir. Hatta mevlidin bizzat mûsikî bilgisi ve kabiliyeti gayet iyi

olduğu bilinen Süleyman Çelebi tarafından bile bestelenmiş olabileceği tahmininde bulunmaktadır. Bunun dışında zaman içerisinde mevlidi besteleyenlerin olduğu bilgisini de vermektedir. (Ergun, 2017:42) İstanbul'da doğup, 973\1565'te vefat eden ve İstanbul'un önemli camilerinde imamlık görevinde bulunan Sinaneddin Yusuf'un, mevlidi yeni bir tarz ile bestelediği bilgisini vermektedir. *Şakâyiğ Tercümesi*'nde geçen "Mevlidde sahib-i tarz" ifadesiyle Sinaneddin Yusuf'un mevlidin eski bestesini ya başka bir tarzda okuduğunu ya da bu eseri yeniden bestelediğini belirtmiştir. (Ergun, 2017: 47)

Ismail Beliş ise *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân* iadlı eserinde, mevlidin 17. yüzyılın ilk yarısında Bursalı Sekban tarafından yeniden bestelendiği bilgisini vermektedir. (Abdulkerimoğlu, 1998: 525)

Ekrem Karadeniz, besteli mevlid ile ilgili, bu eserin değişik makamlar ile usulsüz olarak çeşitli kişiler tarafından bestelendiğinden bahsetmektedir. Bu bestelerin öğrenmeyi isteyen talebelere, üstadları tarafından kulaktan öğretildiğini; bazı kişilerin ise mevlidi irticalen okuduğunu belirtmektedir. Ayrıca mevlidin II. Mahmud zamanında başhânende olan Bursalı Sekban'ın her bir satırı ayrı ayrı ve gayet sanatlı bir şekilde bestelediğinden de bahsetmektedir. (Karadeniz, 1965:168)

Tüm bu bilgiler ışığında; Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât* adlı mevlidinin zaman içerisinde bestelenip çeşitli vesilelerle okunduğunu açık ve net bir şekilde söyleyebiliriz. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi mevlidin tek bir bestesi yapıp o bestenin geleneksel olarak yıllarca aynı makamlar ile mi okunmuştur? Yoksa yapılan besteler üzerinde bazı makamsal değişiklikler yapıp mı icra edilmiştir? Bunlarla ilgili günümüze intikal eden kaynaklarda, net bir bilgi bulunmamaktadır. Nuri Özcan bir makalesinde bu konuyla ilgili, her ne kadar mevlidin bestesi günümüze kadar intikal etmese de o dönemden sonra devam edip günümüze kadar ulaşan mevlid icralarında, bahirlerin belli makam seyirleri takip edilerek irticale dayalı bir şekil etrafında okunduğunu ifade etmektedir. Bu sonucun meydana gelmesindeki en önemli etkenlerden birisi de zaten meşke dayalı bir şekilde devam eden ve mûsikî öğretimine yardımcı olan el yazması güfte mecmuaları olduğunu belirtir. (Özcan, 2010: 488) Bu nüshalardaki beyitlerin yanında bulunan makam kayıtlarının mukayessesi ile zaman içerisinde mevlidin icra edildiği makamlarla bu makamların benzerlik ve farklılıklarının tespit edilebileceği düşünülmektedir.

5. Süleyman Çelebi Mevlidi'nin Makam Kayıtlı Yazma Nüshaları

Yaptığımız araştırmalarda kütüphanelerde bulunan çok sayıdaki mevlid nüshaları arasından makam kaydı bulunan 21 adet mevlid yazması tespit edilebilmiştir. Bu yazma nüshaların istinsah tarihleri; bilinenleri esas alınarak en eskiden yeniye doğru

sıralanmaya çalışılmıştır. İstinsah tarihi bilinmeyenler ise makam kayıtlarındaki benzerlik ve bazı kaynaklardaki bilgiler ışığında, tarihsel olarak sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Bu sınıflandırma neticesinde aşağıda verilen tablodaki sıralama oluşturulmuştur:

Tablo 1

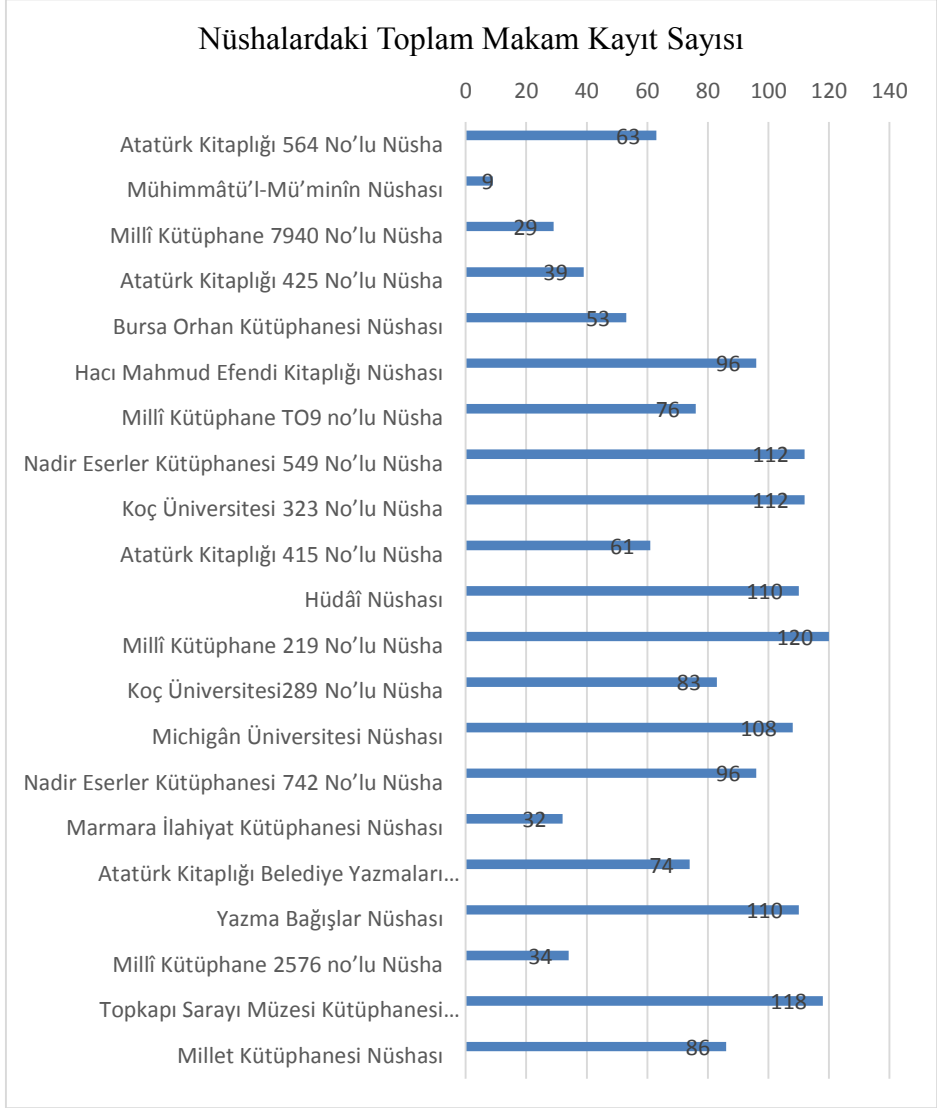
Sıra No	Makam Kayıtlı Nüsha İsmi	İstinsah Tarihi	Müstensih
1	Atatürk Kitaplığı 564 No'lu Nüsha	Şevval 940/1534	?
2	Mühimmâtü'l-mü'minîn Nüshası	1021/1613	Semerkandî Şeyhi Hüsameddin Bursevî
3	Millî Kütüphane 7940 No'lu Nüsha	Şaban 1110/ 1699	Hasan bin Abdullah
4	Atatürk Kitaplığı 425 No'lu Nüsha	?	?
5	Bursa Orhan Kütüphanesi Nüshası	1115/1703	Kâtip Hüseyin
6	Hacı Mahmud Efendi Kitaplığı Nüshası	Rebiü'l-Evvel 1197/ Şubat 1783	Sâbık Eğriboz Kadısı el-Hac Abdülganî bin el-Hac Abdülkerim
7	Millî Kütüphane TO 9 No'lu Nüsha	1201/1786	?
8	Nadir Eserler Kütüphanesi 549 No'lu Nüsha	1 Muharrem 1213/ 15 Haziran 1798	Mehmed Emîn b. Mehmed Emîn
9	Koç Üniversitesi 323 No'lu Nüsha	?	?
10	Atatürk Kitaplığı 415 No'lu Nüsha	1228\ 1813	Ahmed b. Muhammed
11	Hüdaî Nüshası	17 Şaban 1242/16 Mart 1827	Hüdaî Cami İkinci İmamı Hafız Sırrî bin Muhammed
12	Millî Kütüphane 219 No'lu Nüsha	1253\1837-1838	?
13	Koç Üniversitesi 289 No'lu Nüsha	1306\ 1888	Muhammed Şerâfeddin el-Eyyübî
14	Michigan Üniversitesi Nüshası	?	Mehmed bin Mahmud
15	Nadir Eserler Kütüphanesi 742 No'lu Nüsha	?	?
16	Marmara İlahiyat Kütüphanesi Nüshası	19. Yy.	?
17	Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları Nüshası	?	?
18	Yazma Bağışlar Nüshası	?	?
19	Millî Kütüphane 2576 No'lu Nüsha	?	?
20	Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Nüshası	?	?
21	Millet Kütüphanesi Nüshası	?	?

6. Makam Kayıtlı Mevlid Nüshalarının Makam Kayıt Oranlarının Değerlendirilmesi

Çalışma yaptığımız tüm nüshaların mukayesesinde toplamda; Tevhid bahrinde 16 beyit, Dua bahrinde 4 beyit, Nur bahrinde 11 beyit, Velâdet bahrinde 30 beyit, Merhaba bahrinde 23 beyit, Miraç bahrinde 55 beyit, Münacaat bahrinde ise 17 beyit bulunmaktadır.

Aşağıdaki grafikte mukayese edilen mevlid nüshalarındaki bahirlerde bulunan toplam makam kayıt sayıları gösterilmiştir.

Grafik 1

Nüshalar arasında en fazla makam kaydı 120 makam kaydı ile Millî Kütüphane 219 no'lu nüshada bulunmaktadır. En az makam kaydı 9 kayıt ile *Mühimmâtü'l-mü'minîn* adlı eserdeki mevlidde bulunmaktadır. Beyitlerin tamamının karşısında makam kaydı bulunan 2 adet nüsha bulunmaktadır. Bunlardan ilki Nadir Eserler Kütüphanesi'ndeki 549 no'lu nüsha, diğeri ise Koç Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan nüshadadır. Her

ikisinde de 112 adet beyit ve makam kaydı vardır. Bu benzerlik, bahir sayılarında farklılık göstermektedir.

Makam kaydı açısından birbirleri arasında benzerliklerin olmasının yanı sıra farklılıklar da oldukça fazladır. Yukarıda da görüldüğü üzere bazı nüshaların tamamında makam kaydı bulunurken bazı nüshalarda da oldukça az sayıda makam kaydı yazmaktadır.

7. Makamlı Mevlid Nüshalarının Makamsal Olarak Genel Değerlendirilmesi

Bu başlık altında mevlid bahirlerinin her bir beytinde en fazla okunan makamın yüzdeler tabloları oluşturulmuştur. Böylelikle zaman içerisinde istinsah edilen mevlid nüshaları arasında makamsal benzerlikler ne orandadır ve çalışmamızın da asıl gayesi olan geçmişte bestelenmiş olan mevlid, günümüze kadar makamsal olarak nasıl değişiklikler yaşamıştır? Sorusunun cevabı bulunmaya çalışılmıştır. Her bir grafiğin değerlendirmesi altına yazılmış, bu grafiklerin sonunda da genel bir değerlendirme ve analize gidilmiştir.

Grafik 2. Tevhid Bahrinde En Çok Kullanılan Makamların Yüzdeler Oranı

Beyitler	En Çok Tercih Edilen Makam İsmi	Yüzdeler Oranı
“Allah adın zikr idelim evvelâ Vâcib oldur cümle işte her kula”	Dügâh	95
“Allah adın her kim evvel ana Her işi âsân ider Allah ana”	Sabâ	40
“Allah adı olsa her işin önü Hergiz ebter olmaya anın sonu”	Nevâ	45
“Her nefeste Allah adın di müdâm Allah adıyla olur her iş tamam”	Kûçek	60
“Bir kez Allah dise aşk ile lisân Dökülür cümle günah misl-i hazan”	Bilinmeyen ¹	95
“İsmi pâkin pâk olur zikreleyen Her murada erişür Allah diyen”	Bilinmiyor	100
“Aşk ile gel imdi Allah diyelim Derd ile göz yaş ile âh idelim”	Hüseynî	60

¹ Bu beyit 1 nüshada ‘Hüseynî’ makamında okunmuştur.

“Ola kim rahmet kıla ol pâdişâh Ol Kerîm u ol Rahîm u ol ilah”	Bilinmeyen ²	40
“Oldurur Allah Kuddûsî's-Selâm Rabbü Bâki lâ-yemût ü lâ-yenâm”	Bilinmiyor ³	95
“Oldurur hem pâdişâhı bî-zevâl Bî-şebîh ü bî-nazîr ü bî-misâl”	Bilinmiyor	100
“Âlim ü Allâm ü Gaffârü'z-Zünüb Şâni ü Tevvâb ü Settârü'l-Uyûb”	Bilinmiyor ⁴	95
“Birdir ol birliğine şek yokdurur Gerçi yanlış söyleyenler çokdurur”	Hüseyinî	40
“Cümle âlem yoğiken ol var idi Yaradılmışdan ganî Cebbâr idi”	Bilinmiyor	100
“Bâri ne hâcet kılavuz sözü çok Birdir Allah andan artık tanrı yok”	Bilinmiyor ⁵	35
“Haşredek ger dinilürse bu kelâm Nîce haşrola bu olmaya temâm”	Bilinmiyor	100
“Ger dilersiz bulasız oddan necât Aşk ile Derd ile idin es-Salât” (Akkuş, Derman, 2017: 50)	Hüseyinî	50

8. Tevhid Bahrinin Makamsal Analizinin Değerlendirilmesi

Tevhid bahrinde kullanılan makamlara bakıldığında, Milli Kütüphane 2576 no'lu nüshada makam kaydı olmadığından değerlendirilmeye alınmamış olup geriye kalan 1 nüsha haricinde bu bahre Dügâh makamı ile giriş yapıldığı, daha sonraki beyitlerde çoğunlukla Sabâ ve Nevâ makamları kullanıldığı görülmektedir. Bu bahirde Kûçek makamı sadece 4 beyitte kullanılmış ve daha sonraki beyitlerde ağırlıklı olarak Hüseyinî ve Tiz Hüseyinî makamı kullanılarak bu bahrin icrası sonlanmıştır.

Grafik 3. Dua Bahrinde En Çok Kullanılan Makamların Yüzdellik Oranı

Beyitler	En Çok Tercih Edilen Makam İsmi	Yüzdellik Oranı
“Ey azîzler işte başlarınız söze Bir vasiyet kılarınız illâ size”	Dügâh	90,4

² Bu beyit 7 nüshada ‘Hüseyinî’ makamında okunmuştur.

³ Bu beyit 1 nüshada ‘Hüseyinî’ makamında okunmuştur.

⁴ Bu beyit 1 nüshada ‘Hüseyinî’ makamında okunmuştur.

⁵ Bu beyit 6 nüshada ‘Hüseyinî’ 6, nüshada da ‘Muhayyer’ makamında okunmuştur.

“Ol vasiyet kim direm her kim tuta Mis gibi kokusu canlarda tüte”	Sabâ	61,9
“Hak Teâlâ rahmet eyleye ana Kim beni ol bir duâ ile ana”	Kûçek	61,9
“Her ki diler bu duâda buluna Fâtîha ihsân ide ben kuluna” (Akkuş, Derman, 2017: 50)	Hüseyinî	52,3

9. Dua Bahrinin Makamsal Analizinin Değerlendirilmesi

Mukayese edilen nüshalara bakıldığında Dua bahri, bazen Tevhid bahrinin devamı gibi istinsah edilerek müstakil bir başlık koyulmamış, bazen de bu bahrin ayrı bir başlık altında yazıldığı görülmüştür. Bunun yanı sıra bu nüshalarda Dua bahrinin beyitlerinin aynı sayıda olduğu ve 4 beyitten oluştuğu gözlemlenmiştir.

Her ne kadar bu bahirdeki beyitler aynı olsa da icra bakımından makamsal olarak bazı farklılıklar bulunmaktadır. *Mühimmâtü'l-mü'minîn*'de Tevhid bahrinde olduğu gibi bu bahre de 'der makam' ekiyle Rast makamıyla başlanmıştır. Milli Kütüphane 2576 no'lu nüshada Tevhid bahrinde daha önce de belirttiğimiz gibi makam kaydı bulunmamaktadır ve bu nüshada makam kaydı Dua bahrinin ikinci beytinden sonra başlamaktadır. Dolayısıyla Dua bahrinin ilk beytinin hangi makamlarla başladığına dair not düşülmemiştir.

Genel olarak bu bahirde en çok kullanılan makamlara bakılarak, Dügâh ile başlanıp Sabâ ve Kûçek makamlarıyla devam edilmiştir. Son beyitte ise hüseyinî makamıyla karar verildiği söylenebilir. Böylelikle de seyir olarak Tevhid bahrine benzer bir şekilde makamsal olarak icra yapıldığı ortaya çıkmaktadır.

Grafik 4. Nur Bahrinde En Çok Kullanılan Makamların Yüzdellik Oranı

Beyitler	En Çok Tercih Edilen Makam İsmi	Yüzdellik Oranı
“Hak Teâlâ çün yaratdı Âdemi Kıldı Âdem'le müzeyyen âlemi”	Dügâh	90
“Âdem'e kıldı ferîşteler sücûd Hem ana çok kıldı ol lutf ıssı cûd”	Sabâ	40
“Mustafa nûrını alnında kodi Bil Habîbim nûrudır bu nûr idi”	Kûçek	55
“Kıldı ol nûr anın alnında karâr Kıldı ânında nîce rûzigâr”	Hüseyinî	65

“Sonra Havvâ alınna nakl itdi bil Turdı anda nıce ay nıce yıl”	Hüseyñî	50
“Şît toğdı âna nalk itdi bu nûr Ânın alnında tecellî kıldı nûr”	Tiz Hüseyñî	40
“İrdi İbrâhîm ve ismâil ile hem Söz uzanır ger kılamı dîrüseñ”	Bilinmiyor ⁶	95
“İşbu resm ile müselsel muttasıl Tâ olunca Mustafâ'ya müntakil”	Muhayyer	40
“Geldi çün ol rahmetenli'l-âlemin Vardı nûr anda karar itdi hemin”	Hüseyñî	50
“Andan artuk kimseye nakl itmedi Çünkü yirin buldı ayruk gitmedi”	Bilinmiyor ⁷	95
“Ger dilersiz bulasız oddan necât Aşk ile Derd ile idin es-Salât” (Akkuş, Derman, 2017: 50)	Bilinmiyor	100

10. Nur Bahrinin Makamsal Analizinin Değerlendirilmesi

Nur bahrine bakıldığında, Marmara İlahiyat nüshasında hiç makam kaydı yazmamaktadır. Bu yüzden makamsal mukayese 20 nüsha üzerinden değerlendirilmeye alınacaktır. İlk iki bahirde olduğu gibi *Mühimmâtü'l-mü'minîn*' deki Nur bahrine de 'Der makam Rast' kaydı ile başlanmıştır. Bunun yanı sıra tabloda görüldüğü üzere bir nüshada bu bahre Hüseyñî ile başlanmış, diğer tüm nüshalarda ilk beyit Dügâh makamında okunmuştur. Millî Kütüphane'deki 7940 no'lu nüshada bu bahirde ilk beyte Dügâh makamıyla başlanmış, son beytin derkenarına 'Karâr' ifadesi yazılmıştır. Aradaki beyitlere herhangi bir makam kaydının düşülmediği görülmüştür. Bu durum, bu nüshadaki Nur bahrinin sadece Dügâh makamıyla okunduğu ve son beyitte de bu makam ile karar verildiği kanaatine varılmıştır.

Genel olarak nüshaların mukayesesinde bu bahrin de aynen Tevhid bahrindeki gibi bir makamsal seyir izlendiği görülmektedir. Yani çoğunlukla Dügâh ile başlayıp Sabâ ve Kûçek makamına geçkiler yapılmış, daha sonra 8. beyitte Muhayyer gösterilerek Hüseyñî makamında karar verildiği görülmüştür. Bu bahirde de farklı makamların kullanılması bu makam seyrinin kesin olmadığını göstermektedir.

Grafik 5. Velâdet Bahrinde En Çok Kullanılan Makamların Yüzdeleri Oranı

⁶ Bu beyit sadece Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki nüsha 'da 'Tiz Hüseyñî' okunmuştur.

⁷ Bu beyit sadece Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki nüsha 'da 'Hüseyñî' okunmuştur. Atatürk Kitaplığı 425 No'lu nüsha 'da ise 'karar' yazmaktadır.

Beyitler	En Çok Tercih Edilen Makam İsmi	Yüzdelik Oranı
“Âmine hâtûn Muhammed ânesi Ol sadeften doğdu ol dür dânesi”	Rast	73,6
“Çünkü Abdullah’ dan oldu hâmile Vakt irişdi hafta vü eyyâm ile”	Bilinmeyen ⁸	47,3
“Hem Muhammed gelmesi oldu yakın Çok alâmetler belürdi gelmedin”	Bilinmeyen ⁹	42,1
“Ol Rebû’l-evvel ayı nîcesi On ikinci gice isneyn gicesi”	Nikrîz	31,5
“Didi gördüm ol Habîb’in ânesi Bir aceb nûr kim güneş pervânesi”	Pençgâh	63,1
“Berk urub çıktı evimden nâgehân Göklere dek nûr ile doldu cihân”	Mâhûr	31,5
“İndiler gökten melekler saf saf Kâbe gibi kıldılar evin tavaf”	Bilinmeyen	100
“Hem hevâ üzre döşendi bir döşek Adı Sündüs döşeyen âni melek”	Bilinmeyen ¹⁰	89,4
“Üç alem dahi dikildi üç yire Her birisi aydayun nire-nire”	Bilinmeyen	100
“Mağrib ü maşrıkda ikisi ânun Biri damında dikilde Kâbe’nin”	Bilinmeyen	100
“Bildim anlardan kim ol halkın yeni Kim yakîn oldu cihânda gelmeni”	Bilinmeyen	100
“Yarılub dîvar çıktı nâgehân Üç bile hûri bana oldu ayân”	Bilinmeyen ¹¹	89,4
“Çevre yanına gelüb oturdular Mustafa’yı birbirine muştular”	Pençgâh	78,9
“Dediler oğlun gibi hiçbir oğul Yaradılalı cihân gelmiş değil”	Pençgâh	42,1
“Bu senin oğlun gibi kadr-i cemîl Bir anâyâ vermemiştir ol Celîl”	Pençgâh	26,3

⁸ Bu beyit 7 nüshada ‘Rast’ makamında okunmuştur.

⁹ Bu beyit 8 nüshada ‘Rast’ makamında okunmuştur.

¹⁰ Bu beyit 2 nüshada ‘Pençgâh’ makamında okunmuştur.

¹¹ Bu beyit 2 nüshada ‘Pençgâh’ makamında okunmuştur.

“Ulu devlet buldun ey dil-dâre sen Doğıserdir senden ol hulk-ı hasen”	Evic	31,5
“Bu gıce ol gıcedir kim ol şerîf Nûr ile âlemleri eyler latîf”	Bilinmeyen	100
“Bu gıce dünyâyı ol cennet kılır Bu gıce eşyâya Hak rahmet kılır”	Bilinmeyen	100
“Bu gelen ilm-i ledün sultânıdır Bu gelen tevhîd ü irfan kâmidir”	Nevâ	68,4
“Bu gelen aşkına devr eyler felek Yüzüne müştâkdir ins ü melek”	Bilinmeyen	100
“Vasfını bu resme tertîb itdiler Ol mübârek nura terğîb itdiler”	Nikrîz	78,9
“Âmine ider çü vakt oldu tamâm Küm vücûda gele ol hayru'l-enâm”	Nevâ	68,4
“Hûriler cennet kapısını açdılar Cümle gelüb âna saçı saçtılar”	Bilinmeyen ¹²	89,4
“Susadım gayet harâretten kati Sundular bir câm dolusu şerbeti”	Tiz Nevâ	57,8
“Kardan ağıdı ve hem soğuk idi Dahi şirindi şekerden lezzeti”	Bilinmeyen	100
“İçdim ânı oldu vücudum nûra gark İdemezdim nûrdan kendimi fark”	Bilinmeyen ¹³	94,7
“Geldi bir akkuş kanadıyla revân Arkamı sığadı kuvvetle hemân”	Pençgâh	63,1
“Doğdu ol saatde ol Sultân-ı dîn Nûra gark oldu semâvât ü zemîn”	Bilinmeyen ¹⁴	42,1
“Sallû aleyhi ve sellimû teslîme Hattâ tenâlü cennete'v-ve naîme”	Bilinmeyen ¹⁵	84,2
“Ger dilersiz bulasız oddan necât Aşk ile Derd ile idin es-Salât” (Akkuş, Derman, 2017: 50)	Bilinmeyen ¹⁶	94,7

¹² Bu beyit 2 nüshada ‘Nevâ’ makamında okunmuştur.

¹³ Bu beyit 1 nüshada ‘Tiz Nevâ’ makamında okunmuştur.

¹⁴ Bu beyit 7 nüshada ‘Pençgâh’ makamında okunmuştur.

¹⁵ Bu beyit 2 nüshada ‘Pençgâh’ makamında okunmuştur.

¹⁶ Bu beyit 1 nüshada ‘Hüseynî’ makamında okunmuştur.

11. Velâdet Bahrinin Makamsal Analizinin Değerlendirilmesi

Mukayese edilen nüshalar arasındaki *Mühimmâtü'l-mü'minîn* ve Bursa nüshalarında bulunan Velâdet bahirlerinde herhangi bir makam kaydı bulunmadığından bu bahrin makamsal analizi 19 nüsha üzerinden yapılacaktır. Kullanılan makam kayıtlarına bakıldığında geriye kalan nüshaların 3'ünde bu bahire Pençgâh, 14'ünde de Rast makamında başlangıç yapılmıştır.

Bu bahirde nüshalar arasında en çok kullanılan makamlara genel olarak bakıldığında; Rast makamıyla giriş yapıp, Pençgâh makamıyla devam edildiği, daha sonra ağırlıklı olarak Mahûr ve Gerdâniye makamları gösterildikten sonra tekrar Pençgâh makamına dönüldüğü gözlemlenmektedir. On dokuzuncu beyitte Nevâ makamına geçildikten sonra yirmi birinci beyitte Nikriz makamı kullanılmıştır. Daha sonraki beyitlerde Nevâ makamı kullanılarak tekrar Pençgâh makamıyla bu bahir icrâ edilmiştir. Bu seyir, nüshalardaki makamsal çeşitlilikten dolayı kesin değildir.

Grafik 6. Merhaba Bahrinde En Çok Kullanılan Makamların Yüzdeleri Oranı

Beyitler	En Çok Tercih Edilen Makam İsmi	Yüzdeleri Oranı
“Yaradılmış cümle oldu şâdüman Gam gidüp âlem yeniden buldu cân”	Pençgâh	78,9
“Ol münevver nuri çün kim gördüler Yüzlerini ayağına sürdüler”	Bilinmeyen	100
“Cümle zerrât-ı cihan idüp nidâ Çağrışı ben didiler kim merhabâ”	Evic	36,8
“Merhabâ ey âlî Sultan merhabâ Merhabâ ey kân-ı irfân merhabâ”	Pençgâh	47,3
“Merhabâ ey âlemin Mustafâsı sen Merhabâ ey Hâlıkın mahbûbı sen”	Bilinmeyen	100
“Merhabâ ey cân-ı cânân merhabâ Merhabâ ey mâh-ı tâyân merhabâ”	Bilinmeyen	100
“Merhabâ ey sırr-ı Furkân merhabâ Merhabâ ey derde dermân merhabâ”	Bilinmeyen ¹⁷	89,4
“Merhabâ ey cümlelerin maksudu sen Merhabâ ey Hâlıkın mahbûbı sen”	Bilinmeyen	100
“Merhabâ ey bülbül-i bâğ-ı cemâl Merhabâ ey âşinâ-yüzü'l-Celâl”	Bilinmeyen	100

¹⁷ Bu beyit bir nüshada ‘Hüseynî’, bir nüshada da ‘İsfahân’ makamında okunmuştur.

“Merhabâ ey mâh ı hurşîd-i Hüdâ Merhabâ Hak'dan olmayan cüdâ”	Bilinmeyen	100
“Merhabâ ey âsî ümmet melcei Merhabâ ey çaresizler eşfa'î”	Bilinmeyen ¹⁸	42,1
“Merhabâ ey cân-ı bâkî merhabâ Merhabâ uşşâka sâkî merhabâ”	Bilinmeyen ¹⁹	94,7
“Merhabâ ey kurretü'l-aynı Halîl Merhabâ ey hâs mahbûb-ı Celîl”	Hüseyinî	68,4
“Merhabâ ey rahmetenli'l-âlemîn Merhabâ sensin şefu'l-müznibîn”	Tiz Hüseyinî	52,6
“Merhabâ ey pâdişah-ı dü-cihân Senin için oldu kevn ile mekân”	Bilinmeyen	100
“Çün cemâlin rûşen itdi âlemi Gül cemâlin Gülşen itdi âlemi”	Bilinmeyen	100
“Ey cemâli gün yüzü bedr-i münîr Ey kamû düşmüşlere sen dest-gîr”	Çargâh	47,3
“Dest-gîrisin kamu üftâdenin Hem penâhı bende vü âzadenin”	Bilinmeyen	100
“Ey gönüller derdinin dermânı sen Ey yaradılmış ların Sultânı sen”	Çargâh	57,8
“Sensin ol Sultân-ı cümle enbiyâ Nûr-ı çeşm-i evliyâ vü asfiyâ”	Hüseyinî	57,8
“Ey risalet tahtının sen hâtemi Ey nübüvvet mührünün sen hatemi”	Bilinmeyen ²⁰	94,7
“Aşıkısın sen âna ey nîk-nâm Aşk ile di es-Salât ü ve's-Selâm”	Bilinmeyen	100
“Ger dilersiz bulasız oddan necât Aşk ile derd ile idin es-Salât” (Akkuş, Derman, 2017: 50)	Hüseyinî	47,3

12. Merhaba Bahrinin Makamsal Analizinin Değerlendirilmesi

Mukayese edilen mevlid nüshaları arasındaki Koç Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan 289 no'lu nüsha incelendiğinde, Merhaba bahrinin koyulmadığı görülmüştür.

¹⁸ Bu beyit 3 nüshada 'Pençgâh' makamında okunmuştur.

¹⁹ Bu beyit 2 nüshada 'Hüseyinî' makamında okunmuştur.

²⁰ Bu beyit 1 nüshada 'Hüseyinî' makamında okunmuştur.

Ayrıca *Mühimmâtü'l-mü'minîn* ve Millî Kütüphane 2576 no'lu nüshalardaki Merhaba bahirlerinde de makam kaydına rastlanılmamıştır. Dolayısıyla bu bahirlerdeki makam kayıtlarının değerlendirilmesi 19 nüsha üzerinden yapılacaktır. Bursa nüshasına bakıldığında bu bahirdeki makam kaydı ilk beyitlerde bulunmamakta olup ilk makam kaydı on dördüncü beyitte bulunmaktadır.

Merhaba bahrinin hangi makamlar ile okunduğuna genel olarak bakıldığında, ilk olarak Pençgâh makamı ile başlanıp Tiz Pençgâh'da kullanılarak bazı nüshalarda Evic makamına geçiş yapılmıştır. Daha sonra çoğu nüshada tekrar Pençgâh makamına dönmüştür. On üçüncü beyitten on yedinci beyte kadar ağırlıklı olarak Hüseyinî ve Tiz Hüseyinî makamlarının kullanıldığı görülmektedir. On yedinci beyit ise 9 nüshada Çargâh makamı gösterilmiştir. On dokuzuncu beyitte 11 nüshada Çargâh makamıyla devam edilse de nüshaların 3'ünde Sabâ makamına geçişler olduğu görülmektedir. Bu beyitten sonra da ağırlıklı olarak Hüseyinî makamıyla bu bahir sonlandırılmıştır. Yukarıdaki verilerde de görüldüğü üzere hiçbir beyitte makam birliği bulunmamaktadır. Bu yüzden makam seyri olarak bu bahirde de elimizde kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Grafik 7. Mıraç Bahrinde En Çok Kullanılan Makamların Yüzelik Oranı

Beyitler	En Çok Tercih Edilen Makam İsmi	Yüzelik Oranı
“Söyleşür iken Cebrâil ile kelâm Geldi Refref önüne verdi selâm”	Irak	80,9
“Aldı ol şâh-ı cihânı ol zemân Sidreden getürdi vü gitdi hemân”	Bilinmeyen ²¹	52,3
“Arşî ve kürsî görüb ol Hoca Geçdi yetmiş bin hicâb ol gice”	Bilinmeyen	100
“Gördüğün ehli ibâdetden kamu Her biri bir dürlü ta'atde kamu”	Bilinmeyen	100
“Kimi takdis ü kimi temcîd okur Kimi tehîlîl kimi tahmîd okur”	Bilinmeyen	100
“Kim kıyâm içre kimi kılmış rukû' Kimi Hakk'a secde kılmış bâ huşû”	Bilinmeyen	100
“Kimisini aşk ı Hak almışdır Vâlihu hayran mest kalmışdır”	Bilinmeyen	100

²¹ Bu beyit 9 nüshada 'Irak' makamında okunmuştur.

“Geçdi yetmiş bin avâlimden öte Vardı irişdi ol ulu Hazrete”	Bilinmeyen	100
“Hep gök ehli cümle karşı geldiler Mustafa'ya izzet ikrâm kıldılar”	Bilinmeyen ²²	52,3
“Merhabenbik Yâ Muhammed didiler Ey şefaât kâni Ahmed didiler”	Bilinmeyen ²³	42,8
“Her biri kutluladı mî'râcını Didiler kim giydin seâdet tâcını”	Evic	38
“Yürü kim meydan senindir bu gice Top u hem çevgân senindir bu gice”	Bilinmeyen ²⁴	90,4
“İrmedi evvel gelen bu devlete Kimse lâyük olmadı bu rif'ate”	Bilinmeyen ²⁵	52,3
“Her ne hâcet dilesen makbul durûr Cümle maksûdun senin mahsul durur”	Bilinmeyen ²⁶	90,4
“Göklerin her kanadına irdi ol Virdi irişdi ol ulu Hazrete”	Bilinmeyen	100
“Çünkü kamusun görüb geçti öte Vardı erişdi ol ulu hazrete”	Bilinmeyen ²⁷	38
“Bî-hurûf-ı lafz u savt ol pâdişâh Mustafa'ya söyledi bî-iştibâh”	Hüseyinî	47,6
“Söyleşüp ânı kılını kılukâl Şöyle bîkeyf âna gösterdi cemâl”	Bilinmeyen	100
“Didi kim mahbubu matlubun benim Sevdiğin cân ile ma'bûdun benim”	Bilinmeyen ²⁸	38
“Gice gündüz durmayıp istediğin N'ola kim görsem cemâlin didiğin”	Bilinmeyen ²⁹	80,9
“Gel Habîbim sana âşık olmışam Cümle halkı sana bende kılmışam”	Tiz Hüseyinî	42,8

²² Bu beyit 6 nüshada 'Irak' makamında okunmuştur.

²³ Bu beyit 6 nüshada 'Nişabûrek' makamında okunmuştur.

²⁴ Bu beyit; 1 nüshada 'Dügâh' makamında, bir nüshada da 'Evic' makamında okunmuştur.

²⁵ Bu beyit bazı nüshalarda 'Hüseyinî', 'Irak', 'Dügâh', 'Pehlûvân' ve 'Dilkeş' makamlarında okunmuştur.

²⁶ Bu beyit 2 nüshada 'Hüseyinî' makamında okunmuştur.

²⁷ Bu beyit 6 nüshada 'Hüseyinî' makamında okunmuştur.

²⁸ Bu beyit 7 nüshada 'Hüseyinî' makamında okunmuştur.

²⁹ Bu beyit 2 nüshada 'Hüseyinî' makamında okunmuştur.

“Çünkü ol Allah gördü yahşarak Dile benden ne dilerse didi Hak”	Bilinmeyen	100
“Ne murâdın var ise kılam revâ Eyleyim bir derde bin dürlü devâ”	Bilinmeyen ³⁰	38
“Mustafâ didi eyâ Rabbe’r-Rahîm Ey hatâ-pûşî atâsı çok Kerîm”	Bûselik	80,9
“Senden özge hiç muradım yokdur Hazretinden gayrı varım yokdur”	Bilinmeyen	100
“Bir muradım vardır ey Hak hemân Ümmetime dilerim bir armağan”	Bilinmeyen	100
“Ol zaîf ümmetlerin hâli n’ola Hazretine nice anlar yol bula”	Hüseynî	33,3
“Gice gündüz işleri isyân kamu Korkarım ki yerleri ola tamu”	Bilinmeyen ³¹	57,1
“Yâ ilâhî hazretinden hâcetim Bu durur kim ola makbul ümmetim”	Tiz Hüseynî	38
“Şunikim virdin bana yâzel-Kerîm Ümmetime dahî eyle dilerim”	Bilinmeyen	100
“Lutf idüb anlara ihsan idesin Bildiresin her birine neylesin”	Bilinmeyen	100
“Gerçi bunlarda yezuksuz yok degil İlâhî ey Hak rahmetinden çok değil”	Bilinmeyen	100
“Hak Teâlâ’dan irişdi bir nidâ Yâ Muhammed ben sana kıldım atâ”	Bûselik	61,9
“Ümmetini sana verdim Ey Habîb Cennetimi onlara kıldım nasîb”	Acem	66,6
“Göklerdeki meleklerim varı Kim ibâdet üzre kâim her biri”	Bilinmeyen ³²	95,2
“Cümlesinün ta’atini bir yere Cem’ kıldum işbu sırta kim ire”	Bilinmeyen	100
“Adımı kodum anın beş vakit namaz Beni isteyen ânı kılır komaz”	Bilinmeyen	100

³⁰ Bu beyit 5 nüshada ‘Hüseynî’ makamında okunmuştur.

³¹ Bu beyit 5 nüshada ‘Hüseynî’ makamında okunmuştur.

³² Bu beyit 1 nüshada ‘Nevâ’ makamında okunmuştur.

“Vaktile kılun siz ânı her zaman Kim bana olmaz behâ gün ve mekân”	Bilinmeyen	100
“İki rekât çün namaz kılarlar Cümle gök ehli sevâbın bulalar”	Bilinmeyen	100
“Ey Cemîl nedir ol ki diledin Bir avuç toprağa minnet eyledin”	Acem	42,8
“Ben sana âşık olıcak ey Şerîf Senin olmaz mı dü âlem ey Latîf”	Bilinmeyen ³³	33,3
“Zâtıma mir’at edindim zâtını Bile yazdım adım ile adını”	Bilinmeyen ³⁴	80,9
“Hem didi kim yâ Muhammed ben seni Bilirim görmeye doymazsın beni”	Nevâ	61,9
“Her ne istediye Hak’dan ol Rasul Lütf idüb virdi âna kıldı kabul”	Bilinmeyen	100
“Lîk varub davet et kullarımı Tâ gelüben göreler didârımı”	Tiz Nevâ	42,8
“Sen ki mi’râc eyledin kıldın niyâz Ümmetin mi’râcını kıldım namâz”	Bilinmeyen	100
“Hakk’ın emri birle ol şâh-ı güzîn Ümmühânî evine geldi hemîn”	Hüseyinî	33,3
“Her ne vâkî’ oldu ise serteser Cümlesin ashâbına verdi haber”	Hüseyinî	47,6
“Didiler emridir Hakkın beş vakit namaz Kıluben mi’rac iden ilk namaz”	Bilinmeyen ³⁵	95,2
“Didiler ey kible-i İslâm-ı dîn Kutlu olsun sana mi’râc-ı berîn”	Hüseyinî	52,3
“Biz kamu kullarız sen şâhsın Gönümüz gözünde rûşen mâhsın”	Bilinmeyen ³⁶	95,2
“Ümmetin olduğumuz devlet yeter Hizmetin kıldığımız izzet yeter”	Hüseyinî	42,8
“Ger dilersiz bulasız oddan necât Aşk ile derd ile idin es-Salât” (Akkuş, Derman, 2017: 50)	Bilinmeyen	100

³³ Bu beyit 6 nüshada ‘Acem’ makamında okunmuştur.

³⁴ Bu beyit 3 nüshada ‘Nevâ’ makamında okunmuştur.

³⁵ Bu beyit 1 nüshada ‘Hüseyinî’ makamında okunmuştur.

³⁶ Bu beyit 1 nüshada ‘Tiz Hüseyinî’ makamında okunmuştur.

13. Miraç Bahrinin Makamsal Analizinin Değerlendirilmesi

Miraç bahrine bakıldığında tüm nüshalarda makam kaydı bulunmaktadır. Muallim Cevdet 415 no'lu nüshada makam kaydı yirmi birinci beyitten itibaren, Millî Kütüphane 2576 no'lu nüshada ise onuncu beyitten itibaren makam kaydı yazılmıştır.

Genel olarak bakıldığında bu bahre Muallim Cevdet 415 no'lu nüshada diğer bahirlere göre farklı beyitlerin eklendiği görülmektedir. Bu beyitlerin çoğunun da hangi makamda okunduğuna dair bilgi verilmemiştir. Yukarıdaki tablo ve grafiklerden yola çıkarak bu bahrin icrâsında ağırlıklı olarak şöyle bir seyir izlendiği görülmektedir: İlk olarak bu bahre azımsanmayacak sayıdaki nüshada Irak makamında giriş yapıldığı görülmektedir. Daha sonraki beyitlerde yine bu makam ile devam edilmiş, bunun yanı sıra Nişaburek, Evic ve Dilkeş makamlarının da kullanıldığı görülmektedir. On altıncı beyitten itibaren yirmi üçüncü beyte kadar Hüseyinî ve bu makamın tiz perdelerinin kullanıldığı görülmektedir.

Yirmi dördüncü beyitte nüshaların büyük bir bölümünde Bûselik makamına geçiş yapıldığı görülmektedir. Daha sonraki beyitlerde yine Hüseyinî makamına dönüş yapılmış bunun yanı sıra Acem makamını kullananlar da olmuştur. Özellikle otuz dördüncü beyit nüshaların 14'ünde bu makamın tercih edildiği görülmektedir. Kırk birinci beyitten itibaren Nevâ makamı da kullanılmaya başlanmış, kırk üçüncü beyitte ise 13 nüshada bu makam tercih edilmiştir. Bu bahrin son beyitlerinde de ağırlıklı olarak Hüseyinî makamının tercih edildiği görülmektedir.

Diğer bahirlerin icrâsında da olduğu gibi bu bahirde de icra esnasında makam yoğunluğunun olduğu beyitler bulunmakla birlikte yukarıdaki tablolarda da görüldüğü üzere oldukça fazla makam çeşitliliği bulunmaktadır. Bu yüzden kesin bir makam seyrinden söz etmek mümkün değildir.

Grafik 8. Münâcaat Bahrinde En Çok Kullanılan Makamların Yüzdeleri Oranı

Beyitler	En Çok Tercih Edilen Makam İsmi	Yüzdeleri Oranı
“Yâ ilâhî ol Muhammed hakkicün Ol şefaât kâmi Ahmet hakkicün”	Pençgâh	65
“Sidrevü ars-ı muallâ hakkicün Ol Sülûk-i seyr-i âlem hakkicün”	Bilinmeyen ³⁷	85
“Sırr-ı Furkânnûr-ı âzam hakkicün Kuds ü Kâbe Merve Zemzem hakkicün”	Bilinmeyen	100

³⁷ Bu beyit; 1 nüshada ‘Rast’ makamında, bir nüshada ‘Hüseyinî’ makamında, bir nüshada da ‘Pençgâh’ makamında okunmuştur.

“Gözü vası hakkicün âsıkların Bağrı başı hakkıçün sâdıkların”	Bilinmeyen ³⁸	25
“Ask odundan ciğeri pürvânicün Derd ile kan ağlayan giryânicün”	Bilinmeyen ³⁹	95
“Sırrı pâki Ahmed i Muhtâriçün Kibriyâyı lem'a didâriçün”	Bilinmeyen	100
“Biz günahkâr âsî mücrim kulları Yarlğa kılğıl günahlardan beri”	Pençgâh	35
“Destgîrisin kamu üftâdenin Hem penâhı bende vü âzâdenin”	Bilinmeyen ⁴⁰	60
“Sana lâvık kullar ile hemdem et Ehl-i derdin sohbetine mahrem et”	Hüseynî	60
“Sıdk ile volunda kâim kul icün Hazretine doğru varan yol içün”	Bilinmeyen ⁴¹	95
“Sol zaman kim müddet-i ömr ü hayât Âhir ola ire hengâm-ı memât”	Bilinmeyen	100
“Afvedüb isvânımız ile mehdem et Ol Habîbin yüzü suyu hürmeti”	Bilinmeyen ⁴²	85
“Pîşuvâmız cün Habîbindir senin Lütf kıl kullar garibindir senin”	Bilinmeyen ⁴³	95
“Hem Sülevman-ı fakîre rahmet et Yoldaşın îmân yerini cennet et”	Hüseynî	55
“Yâ ilâhi kılma bizi dâllîn Bu duâya cümleliz deyin âmîn”	Tiz Hüseynî	30
“Ümmetinden râzî olsun ol Mu'în Rahmetullâhi aleyhim ecma'în”	Bilinmeyen ⁴⁴	50
“Ger dilersiz bulasız oddan necât Ask ile derd ile idin es-Salât” (Akkuş, Derman, 2017: 50)	Bilinmeyen	100

³⁸ Bu beyit; 4 nüshada ‘Pençgâh’ makamında, 4 nüshada ‘Tiz Pençgâh’ makamında, 4 nüshada da ‘Evic’ makamında okunmuştur.

³⁹ Bu beyit 1 nüshada ‘Hüseynî’ makamında okunmuştur.

⁴⁰ Bu beyit 6 nüshada ‘Hüseynî’ makamında okunmuştur.

⁴¹ Bu beyit 1 nüshada ‘Nevâ’ makamında okunmuştur.

⁴² Bu beyit; 1 nüshada ‘Hüseynî’ makamında, 1 nüshada ‘Tiz Hüseynî’ makamında, 1 nüshada da ‘Çargâh’ makamında okunmuştur.

⁴³ Bu beyit 1 nüshada ‘Nevâ’ makamında okunmuştur.

⁴⁴ Bu beyit 10 nüshada ‘Hüseynî’ makamında okunmuştur.

14. Münâcaat Bahrinin Makamsal Analizinin Değerlendirilmesi

Münacaat bahrinin *Mühimmâtü'l-mü'minîn*'deki mevlid bölümünde beyitleri bulunmasına rağmen herhangi bir makam kaydına rastlanılmamıştır. Dolayısıyla bu bahirdeki makamsal mukayese 20 nüsha üzerinden değerlendirmeye alınacaktır. Milli kütüphane 2576 no'lu nüshada ise sadece iki beytin derkenarında makam kaydı bulunmaktadır. Ayrıca bu bahir 9 nüshada bir önceki bahir olan Refref'in belirmesi bahrinin devamı gibi, araya herhangi bir boşluk veya başlık konulmadan beyitlere bitişik olarak devam edilmiştir. Bu 9 nüsha şunlardır; Millî Kütüphane'deki 7940 no'lu nüsha, Muallim Cevdet 425 no'lu nüsha, Bursa nüshası, Hüdaî nüshası, Millî Kütüphane nüshası, Koç Üniversitesi 289 no'lu nüsha, Muallim Cevdet 564 no'lu nüsha, Marmara İlahiyat ve İBB. Belediye Yazmalarında bulunan nüshalardır. Bu nüshalardaki Münacaat bahri beyitleri müstakil olarak değerlendirilmeye alınmıştır.

Genel olarak Münacaat bahrinin makamsal seyrine bakıldığında kesin olmamakla birlikte en fazla kullanılan makamların yoğunluğuna göre şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır: Bu bahrin ilk beytine çoğunlukla Pençgâh makamında giriş yapılmıştır. Daha sonraki beyitlerde bu makamın tiz perdelerinin de kullanıldığı görülmüştür. Bunun yanı sıra Hüseyinî tiz perdeleri, Nevâ ve Evic makamları da kullanılmıştır. Grafiğe bakıldığında makamsal yoğunluk açısından Pençgâh ve Hüseyinî makamlarının çoğunlukla tercih edildiği görülmektedir. Bu bahirde de diğer bahirlerde olduğu gibi 21 nüshanın hiçbirinde aynı makamla okunan bir beyit bulunmamaktadır. Makamların tiz olanları da sayıldığında 13 adet makam çeşidi bulunmaktadır. Böylelikle bu bahirde de kesinlik ifade eden bir makamsal seyirden söz edilememektedir.

15. Kani Karaca'nın Tevhid Bahri İcrasının Makamsal Analizi

Sosyal Platform Linki:

<https://www.youtube.com/watch?v=pSgLRyhXhqq>

Kani Karaca tarafından icra edilen Tevhid bahrinin makamsal olarak seyrine bakıldığında şu şekilde bir makam sıralaması ortaya çıkmaktadır: Bu bahrin giriş kısmına Karaca tarafından Dügâh makamıyla başlandığı görülmektedir. Beşinci beyte kadar Dügâh makamıyla devam edildikten sonra beşinci beyitte Hüseyinî makamına geçiş yapılmaktadır. Altıncı beytin ortasında Hüseyinî makamından bayatî makamına geçiş yapıldığı görülmektedir. 15. beyte kadar bu makamda devam edilip 15. beyitte Karciğâr makamı gösterilmiştir. Bu makamdan sonra Tevhid bahri Hicazkâr makamıyla son bulmuştur.

Daha önce de bahsedildiği üzere makam kayıtlı mevlid nüshalarının çoğunda Tevhid bahri ve Dua bahri ayrı olarak yazılmıştır. Kani Karaca tarafından Tevhid bahrinin icrasında bu bahirler ayrılmadan bir bütün halinde icraya devam edildiği

görülmektedir. Çalışmamızda bu icra ile mevlid nüshalarındaki makam kayıtları mukayese edileceğinden, burada da Dua bahri ayrı bir başlık altında makamsal analiz değerlendirilmesine tabi tutulacaktır.

Genel olarak Dua bahrine müstakil olarak bakıldığında Tevhid bahriyle birlikte icra edildiğinden, Tevhid bahrinin sonunda kullanılan Hicazkâr makamının Dua bahrinin ilk beytinde de devam edildiği görülmektedir. Sonrasında 2 beyitte Segâh makamına geçiş yapılmaktadır. Bu bahir Rast makamıyla son bulmaktadır.

16. Hafız Kemal Bey'in Nur Bahri İcrasının Makamsal Analizi

Sosyal Platform Linki 1. Bölüm:

<https://www.youtube.com/watch?v=9D0z2xEWU14>

2. Bölüm: <https://www.youtube.com/watch?v=fk0idg2TSn8>

Genel olarak bakıldığında, Hafız Kemal Bey'in bu bahrin icrasında; makam olarak sadece Hicaz Hümayûn'u kullandığı ve mevcut beyitlerin hiçbirinde herhangi bir makama geçiş yapmadığı tespit edilmiştir.

17. Üsküdarlı Ali Efendi'nin Velâdet Bahri İcrasının Makamsal Analizi

Sosyal Platform Linki:

<https://www.youtube.com/watch?v=O4muALdH-P8&t=10s>

Üsküdarlı Ali Efendi'nin Velâdet bahrinin icrasında başlangıçta Rast makamı ile başladığı, 3. beyitte basit Sûzinak makamına geçiş yaptığı, daha sonra 23. beyitten itibaren Hicazkâr makamına geçiş yaptığı, bir müddet bu makam ile devam ettiği sonra Nihâvend makamına geçiş yaptığı görülmektedir. Son olarak da Nihâvend makamından Rast makamına geçerek bu bahri sonlandırdığı tespit edilmiştir.

18. Hafız Mecid Sesigür'ün Merhaba Bahri İcrasının Makamsal Analizi

Sosyal Platform Linki: <https://soundcloud.com/www-muzafferozak-com/mevlid-i-serif-merhaba-bahri-hafiz-mecid-sesigur>

Hafız Mecid Sesigür'ün Merhaba bahrinin icrasındaki makamsal seyre bakıldığında, bahre ilk olarak Hicaz Hümayûn ile başlamış, ardından Nikrîz makamına geçiş yapmıştır. Devam eden beyitlerde bu makamdaki sonra Acemli Rast makamına geçmiş, son olarak da bu bahri Uşşak makamıyla sonlandırmıştır.

19. Yusuf Gebzeli'nin Miraç Bahri İcrasının Makamsal Analizi

Sosyal Medya Platformu:

https://www.youtube.com/watch?v=uW_w4UCBceo&t=18s

Yusuf Gebzeli'nin okumuş olduğu Miraç bahrine bakıldığında; özellikle meyana çıktığı bölümden itibaren olmak üzere, kaydın çok büyük bir kısmında makamsal prensiplere ve belirli bir akorda bağlı olmaksızın ortaya konulmuş bir icra görülmektedir. Bu haliyle de alışlagelmişin dışında transpozeler görülmektedir.

Yukarıda verilen bilgiler göz önünde bulundurularak bakıldığında; Yusuf Gebzeli'nin bu bahrin icrasına hüzzam makamı ile başladığı görülmektedir. Altıncı beytin icrasında Hicaz makamına geçiş yapmıştır. Devamında Uşşak makamını gösterdikten sonra Sabâ makamına geçiş yaptığı tespit edilmiştir. Bu makamı da kısaca gösterip Kürdilihicazkâr makamına geçiş yapmıştır. Ardından Uşşak makamını gösterdikten sonra kısa bir Rast makamı gösterip, tekrar Uşşak makamına dönmüştür. Uşşak makamıyla bir müddet devam eden icrada Acemaşiran makamına geçilmiştir. Bundan sonra 24. beytin sonlarında kısa bir Acem Kürdî gösterildikten sonra Uşşak makamına geçiş yapılmıştır. Yusuf Gebzeli tarafından Miraç bahri bitiminde hemen ardından Uşşak makamıyla Münacaat bahrine devam edildiği görülmüştür.

20. Bekir Sıdkı Sezgin'in Münacaat Bahri İcrasının Makamsal Analizi

Sosyal Platform Linki:

<https://www.youtube.com/watch?v=T2C5k6AU3c>

Bu bahrin icrasındaki makamsal seyre genel olarak bakıldığında Bekir Sıdkı Sezgin ilk olarak ikinci beytin sonuna kadar Hicaz makamıyla giriş yapmıştır. Ardından Irak perdesi üzerinde Hüzzam makamına geçiş yapılmıştır. Dördüncü beyitte Hüzzam makamından Evic makamına geçiş yapıldığı görülmektedir. Evic makamı da kısaca gösterildikten sonra Uşşak makamına geçiş yapılmıştır. Daha sonra bahrin ortasında geçtiği kasideden önce Rast makamına geçtiği görülmektedir. Kasideden sonra ise Yegâh perdesi üzerinde Rast makamını göstermiştir. Son olarak da bu bahri Bayatî makamıyla sonlandırmıştır. Dolayısıyla bu icradaki makam sıralaması şu şekilde olmuştur: Hicaz, Hüzzam, Evic, Uşşak, Rast, Bayatî.

21. Makamlı Mevlid Nüshaları ile Yakın Zamanımızdaki Meşhur Mevlidhanların Mevlid İcralarının Mukayesesi

Daha önceki bölümlerde içerisinde makam kaydı bulunan 21 adet mevlid nüshasının makam analizi yapılmış ve mevlid bahirlerinde hangi beyitlerin hangi

makamlarda okunduğu ve bu okunan makamların oranları verilmiştir. Ayrıca yakın zamanımızda meşhur olmuş mevlidhanlarımızın mevlid icralarındaki örneklerinin de makamsal analizi yapılmıştır. Bu bölümde de nüshalardaki ve mevlidhanların icralarında kullanılan makamların mukayesesi yapılacaktır. Böylelikle geçmişten günümüze geleneksel olarak mevlid icralarında makamsal olarak benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılacaktır.

22. Tevhid Bahrinin Mukayesesi

Nüshalardaki Tevhid bahrinin icrasında en fazla kullanılan makam oranlarına bakıldığında genel olarak sırasıyla şu şekilde bir makam seyri ortaya çıkmaktadır: Dügâh, Sabâ, Nevâ, Kûçek, Muhayyer ve Hüseyinî. Kani Karaca'nın bu bahrin icrasında kullandığı makam seyrine bakıldığında ise sırasıyla şu şekilde bir makam sıralaması bulunmaktadır: Dügâh, Hüseyinî, Bayâtî, Karcığâr ve Hicazkâr.

Çalışmamıza konu olan makamlı mevlid nüshalarına bakıldığında, Tevhid bahrindeki bir nüshada makam kaydı yoktur. Bunun için diğer 20 nüshada, biri hariç Dügâh makamında başlanmaktadır. Kani Karaca'nın Tevhid bahrinin icrasına bakıldığında da yine aynı şekilde Dügâh makamıyla başlanıldığı görülmektedir. Yukarıda da görüldüğü üzere nüshalar ile Karaca'nın icrası mukayesesinde sadece giriş beyitlerinin aynı makamda okunduğu, geriye kalan beyitlerin icrâsında ise herhangi bir makamsal benzerliğin bulunmadığı tespit edilmiştir. Üstelik bu mukayesede sadece Dügâh ve Hüseyinî makamlarının ortak makamlar olduğu, bunun dışındaki diğer makamların farklı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durumun da bizlere yakın zamanımızdaki mevlid icralarında kullanılan makamların geçmişteki mevlid icralarında kullanılan makamlar ile uyuşmadığı, böylece besteli olan mevlidin günümüze kadar ulaşmadığı gibi geleneksel mevlid icrasından da uzaklaştığı görülmüştür.

23. Dua Bahrinin Mukayesesi

Nüshalarda bulunan Dua bahirlerine bakıldığında daha önce de belirtildiği üzere çoğu nüshada Tevhid bahri ile Dua bahri ayrı olarak yazılmıştır. Kani Karaca'nın icrasına bakıldığında ise Tevhid bahri ile Dua bahrini ayırmadığı görülmektedir.

Nüshalarda bu bahrin icrasında kullanılan makamlara bakıldığında şöyle bir sıralama bulunmaktadır: Dügâh, Sabâ, Kûçek, Hüseyinî. Kani Karaca ise bu bahri icra ederken Tevhid bahrinin son beyitlerinde kullandığı Hicazkâr makamını bu bahrin ilk beyitlerinde de devam ettirmiş, ardından kısa bir Segâh makamını gösterdikten sonra bu bahri Rast makamıyla sonlandırmıştır.

Nüshalara bakıldığında Tevhid bahri ile Dua bahirlerindeki makam sıralamasının neredeyse aynı olduğu görülmektedir. Karaca'nın Dua bahri icrasındaki makamlar ne Tevhid bahriyle ne de nüshalarda kullanılan makamların hiçbiriyle uyuşmadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla Tevhid bahrinde olduğu gibi Dua bahrinde de makamlı mevlid nüshalarından yola çıkarak, yakın zamandaki mevlid icralarında, geçmişteki mevlid icralarında kullanılan makamların artık kullanılmadığı tespit edilmiştir.

24. Nur Bahrinin Mukayesesi

Nüshalardaki Nur bahirlerinde kullanılan makam kayıtlarına bakıldığında, ağırlıklı olarak Dügâh makamıyla başlanıp, Sabâ'ya geçilmiştir. Ardından Kûçek makamı gösterildikten sonra icrada Hüseyinî makamıyla devam edilmiştir. Bahrin sekizinci beytine bakıldığında 8 nüshada Muhayyer makamı gösterilip tekrar Hüseyinî makamına dönülerek bu bahir sonlandırılmıştır.

Hafız Kemal Bey'in Nur bahri icrasına bakıldığında ise daha önce de belirtildiği üzere sadece Hicâz Hümayûn makamının kullanıldığı görülmektedir. Nüshalardaki Nur bahrinin der kenarları incelendiğinde hiçbirinde bu makamın kullanılmadığı tespit edilmiştir.

Dolayısıyla Nur bahrinin makam kayıtlı mevlid nüshaları ile yakın zamanımızda mevlid icrasıyla meşhur olmuş Hafız Kemal Bey'in icrasına bakıldığında makamsal olarak herhangi bir benzerliğinin olmadığı saptanmıştır. Bu da bizlere Nur bahrinde icra bakımından geleneğe uyulmadığını göstermektedir.

25. Velâdet Bahrinin Mukayesesi

Mukayese edilen iki kaynaktan gelen bilgiler ışığında makamsal olarak mukayeseye bakıldığında nüshalardaki bu bahre ilk önce çoğunlukla Rast makamıyla başlanıldığı görülmektedir. Aynı şekilde Ali Efendi de Rast makamı ile başlangıç yapmıştır. Devamındaki beyitlerde, Rasttan Nikrîz'e geçildiği bir beyit sonra Pençgâh makamı gösterildiği, bu makamla bir beyit okunduktan sonra Mahûr makamının gösterildiği tespit edilmiştir. Ardından sırasıyla pençgâh, Nevâ, Nikrîz makamları yapıldıktan sonra, bu bahrin çoğunlukla sonlara doğru Nevâ makamıyla bitirildiği tespit edilmiştir.

Ali Efendi'nin icrasında ise ilk başlardaki makam birliğinden sonra Rast'tan Basit Sûzinâk makamına geçildiği, ardından Hicazkâr yapıldığı, uzunca bir süre beyitler bu makamla okunduktan sonra Nihâvend makamına geçiş yapıldığı tespit edilmiştir. Nihâvend makamından da son olarak bu bahrin Rast makamıyla sonlandırıldığı gözlemlenmiştir.

Görüldüğü üzere bu bahrin icrasında makam benzerliği sadece ilk başta bulunmaktadır. Sonraki beyitlerin icrasında, geçmişteki icralarda kullanılan makamlar

ile yakın zamanımızdaki icralarda kullanılan makamlar değişikliklere uğramıştır. Bu değişiklik makamsal sıranın karışmış olmasından öte tamamen farklı makamların kullanılmasıyla ilgilidir.

26. Merhaba Bahrinin Mukayesesi

Elimizdeki makamlı mevlid nüshalarına bakıldığında, Merhaba bahrinin icrasında çoğunlukla Pençgâh makamıyla başlandığı görülmektedir. Hafız Mecid Sesigür'ün bu bahre Hicâz Hümayûn makamı ile giriş yaptığı bilinmektedir. Nüshaların mukayesesinde bu bahrin devam eden beyitlerinde Evic makamına geçildiği, ardından tekrar Pençgâh'a döndüğü, daha sonra Hüseyinî makamına geçiş yapıldığı ve kısa bir Çargâh makamı gösterildikten sonra tekrar Hüseyinî makamına dönülerek bu bahrin sonlandırıldığı görülmektedir. Sesigür'ün icrasına bakıldığında ise ilk beyitlerde kullanılan Hicâz Hümayûn makamından sonra kısa bir Nikriz geçki yapılıp, ardından Acemli Rast makamına geçilmiştir. Bahrin son kısmında ise Uşşak makamına geçildiği görülmüştür.

Nüshalar ile Hafız Mecid'in icrasındaki makam seyrine bakıldığında, hiçbir ortak makamın bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu da bizlere geleneksel mevlid okuyuşundan yakın zamanımızda uzaklaşıldığını göstermektedir.

27. Miraç Bahrinin Mukayesesi

Miraç bahrinin makamsal seyrine bakıldığında nüshalarda, çoğunlukla Irak makamıyla bu bahre başlanmıştır. Ardından 10. beyitte yoğun olarak Nişaburek makamının kullanıldığı görülmüştür. Bir beyit sonra Evic makamı kullanılmıştır. 16. ve 17. beyitlerden itibaren Hüseyinî makamı kullanılmaya başlanmıştır. 24. beyte gelindiğinde 21 nüshanın 17'sinde Bûselik makamı gösterilmiştir. Ardından 27. beyte bakıldığında kullanılan makamlar arasında en fazla Hüseyinî makamı bulunmaktadır. 33. beyte bakıldığında nüshaların 13'ünde Bûselik makamının gösterildiği tespit edilmiştir. Sonrasında Acem makamına geçilmiş, ardından 43. beyitte Nevâ makamı yapıldıktan sonra bu bahir ağırlıklı olarak Hüseyinî makamıyla sonlandırılmıştır.

Yusuf Gebzeli'nin bu bahrin icrasında kullandığı makamlara bakıldığında ise sırasıyla şöyle bir seyir yapmıştır: Hüzzâm, Hicâz, Uşşak, Sabâ, Kürdîli Hicazkâr, Uşşak, Rast, Uşşak, Acemaşîrân, Acem Kürdî ve Uşşak.

Görüldüğü üzere makamlı mevlid nüshaları ile Gebzeli'nin icrası karşılaştırıldığında makamsal seyir olarak herhangi bir benzerlik bulunmamaktadır. Hatta her iki örnek karşılaştırıldığında kullanılan herhangi bir ortak makamın dahi bulunmadığı tespit edilmiştir.

28. Münacaat Bahrinin Mukayesesi

Münacaat bahrinin icrasına bakıldığında ise nüshalarda genel olarak Hüseyini veya Nevâ makamlarıyla giriş yapıldığı görülmektedir. Bekir Sıdkı Sezgin ise bu bahre Hicâz makamı ile giriş yapmıştır. Devam eden beyitlerde genellikle Hüseyinî makamı ile devam edilmiş aralarda Dügâh makamı kısaca gösterilmiştir.

Bekir Sıdkı Sezgin'in icrasında ise Hicâz'dan sonra hüzzam makamına geçilip, kısa bir Evic makamı gösterildikten sonra uzunca bir süre Uşşak makamında kalınmış, araya konulan kasideden önceki beytin sonunda Rast makamına geçilmiştir. Kasideden sonra ise Yegâh perdesi üzerinde Rast makamına geçilip bu bahire bayatî makamıyla karar verilmiştir.

Her iki kaynak makamsal olarak karşılaştırıldığında herhangi bir makam benzerliğinin olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla Bekir Sıdkı Sezgin'in de geçmişte mevlid icralarında kullanılan geleneksel makam seyrini kullanmadığı tespit edilmiştir.

Sonuç

Sonuç olarak farklı tarihlerde istinsah edilmiş 21 makamlı mevlid nüshası arasında yapılan mukayesede görülmüştür ki; Süleyman Çelebi'ye ait *Vesiletü'n-Necât* adlı mevlid, makam kaydı açısından farklılıklar oldukça fazladır. Bazı nüshalara bakıldığında tamamında makam kaydı bulunurken bazı nüshalarda ise oldukça az sayıda makam kaydı yazdığı görülmüştür.

Yakın zamanımızda mevlid icralarıyla meşhur olmuş mevlidhanlar arasından belirlediğimiz altı mevlidhanın mevlid icralarına bakıldığında ise makamlı mevlid nüshaları üzerinden belirlediğimiz makam seyirleriyle herhangi bir benzerliğin olmadığı görülmüştür. Hatta bu icralarda birkaç benzer makam haricinde, çoğunlukla farklı makamların kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bu durum da bizlere göstermiştir ki bestelendiğini bildiğimiz mevlidin bazı kalıntılarını, farklı tarihlerde istinsah edilmiş mevlid nüshalarındaki makamsal benzerliklerde görülebilmektedir. Yakın zamanımızdaki icralara bakıldığında, besteli mevlidin izlerinin büyük oranda kaybolduğunu ve geleneksel mevlid okuyuşundan tamamen uzaklaşıldığını ifade edebiliriz.

Çalışmamız içerisinde, nüshalar üzerinde yaptığımız mukayeseler sonucunda mevlidin bir bahri çoğunlukla hangi makamla okundu ise o makamların bir seyir tablosu oluşturulmuştur. Böylelikle geçmişte bestelenen mevlidde kullanılan makamlara en yakın okuyuşun bir örneği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu vesileyle günümüzdeki ve gelecekteki mevlid icracıları için geçmişte kullanılan geleneksel mevlidin makam seyrine yakın bir okuyuş örneği, çalışmamız neticesinde ortaya

çıkıştır. Bu makamsal seyir örnek alınarak yapılan icraların; bizi, geçmişteki geleneksel mevlid okuyuşuna daha da yaklaştıracığını düşünmekteyiz.

Kaynakça | References | مصدر

- Beliğ, İsmail. Çev. Abdülkerimoğlu, Abdülkerim. *Güldeste-i Riyaz-ı İrfan ve Vefeyat-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*, Ankara: Anıl Matbaası, 1998.
- Baltacı, Cahit. “Hünkâr İmamı”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 18: 487-488, 1998.
- Baykal, Kazım. *Mevlid-i Şerifi Yazan Süleyman Çelebi Türbesi Münasebetiyle*, Bursa: Bursa Aysan Matbaası, 1952.
- Çelebi, Veled. “Süleyman Çelebi Mevlidi ve Mehazları”, Hayat Dergisi, (2. Cilt), 45: 15, 1927.
- Ergun, Sadeddin Nüzhet., *Türk Mûsikisî Antolojisi*, (2. Baskı), İstanbul: Vadi Yay, 2017.
- İsen, Mustafa. *Latîfi Tezkiresi*, (1. Baskı), Ankara: Akçağ Yay., 1999.
- İpşirli, Mehmet. “Çelebi”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 8: 259, 1993.
- Kahraman, Ahmet. *Süleyman Çelebi ve Mevlid*, (1. Baskı), İstanbul: Toker Yay., 1972.
- Karadeniz, M. Ekrem. *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları*, (1. Baskı), Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 1965.
- Kemikli, Bilal. (Ed.), *Mevlid Külliyatı “Süleyman Çelebi Vesiletü’n-Necât ve Tercümeleri”* (2. Baskı), Ankara: DİB. Yay., 2016.
- Kepecioğlu, Kamil. *Bursa Kütüğü*, (4. Cilt), Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yay., 2009.
- Köksal, M. Fatih., Kütük, Rıfat. “Vesiletü’n-Necât’ın En Eski Nüshası ve Süleyman Çelebi’nin Bilinmeyen Şiirleri”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 28: 381-418. Doi Number: <http://dx.doi.org/10.15247/dev.3052>, 2022.
- Pekolcay, Ayşe Necla. “Mevlid”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 29: 485-486, 2004.
- Pekolcay, Ayşe Necla. *Mevlid, Süleyman Çelebi*, (6. Baskı), İstanbul: Dergâh Yay., 2018.
- Timurtaş, Faruk Kadri. *Süleyman Çelebi, Mevlid, Vesiletü’n-Necât*, (1. Baskı), İstanbul: Milli Eğitim Yay., 1970.
- Turabi, Ahmet Hakkı. *Türk Din Mûsikîsi*, (3. Baskı), İstanbul: Grafiker Yay. 2018.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (10 Temmuz 2023), “Mevlid”. <https://sozluk.gov.tr/>
- Özcan, Nuri. “Klasik Mevlid Okuyuşları ve Tevşih İlahileri”, Kemikli, Bilal., Çetin, Osman. (Ed.) “Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri, Uluslararası Mevlid Sempozyumu”, (1. Baskı), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay, 487-498, 2010.
- Özel, Ahmet. “Mevlid”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 29: 475-479. 2004.

Reklamlarda Kullanılan Dini Semboller Çerçevesinde Reklam, Tüketim ve Din İlişkisi

Maide Yılmaz | 0000-0001-8279-0314 | maideyilmaz05@gmail.com

Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri,
Sakarya/Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/04ttnw109>

Öz

Günümüz toplumu sınırsız ihtiyaçlar içerisinde tüketmekle psikolojik anlamda rahatlayan ve haz duyan bir görünüm çizmektedir. Dünya giderek küçülmekte, üretilen her üründen neredeyse dünyanın her yerindeki insan toplulukları haberdar olmakta ve üretilen her ürün tüketim halkasına hızlı bir şekilde dahil olmaktadır. Reklamlar oluşan bu global köy diyebileceğimiz dünyada yeni çıkan ürünleri tanıtmakta, ürünlerden haberdar etmekte; aynı zamanda ürünlerin pazarlama sahasına dahil edilmesini sağlamaktadır. Bu anlamda reklamcı, tüketim sektörünün rakipsiz lideridir denilebilir. Reklamcı elinde tuttuğu muazzam güçle, akışkan ihtiyaçlar oluşturmaktadır. Bireyin arzularına yön vermektedir. Bunun farkında olan reklamcı; ürünlerin tüketilmesini sağlamak için reklam filmlerinde veya afişlerinde tüketici kitlenin ilgilerini, hassasiyetlerini, manevi dünyasını, eğilimlerini kullanarak reklamını yaptığı ürünleri veya markaları pek çok seçenek arasından dikkate değer kılmak için çalışmaktadır. Bu makalede reklam, tüketim ve din ilişkisi üzerinde durulmuştur. Bunun için reklamlarda kullanılan semboller görüntü çözümleme yöntemiyle analiz edilmiştir. Seçilen reklam afişleri tesadüfi örneklem yöntemiyle belirlenmiştir. Sonuç olarak reklamcının bize ihtiyaç olarak gösterdiği ürünlerin ne kadar ihtiyaç olduğu tanımlanabilen bir husus değilken, ihtiyaç kavramının da sınırları çizilememekte, lüks ve israf dengesine net bir yanıt verilememektedir. Tüketicin tercihlerinde çeşitli ilgi alanları ve inançları etkin rol oynamaktadır. Reklamcı da dini sembollere reklamlarında yer vererek dindar kitlenin ilgisini çekmeye çalışmaktadır. Ülkemiz için özellikle ramazan ayı reklamlarında dini sembol kullanımının artış göstermesi bu ilginin bir göstergesidir.

Anahtar Kelimeler

Din Sosyolojisi, Tüketim, Reklam, Din, Dini Sembol, Sembolik Etkileşimcilik.

Atıf Bilgisi

Yılmaz, Maide. “Reklamlarda Kullanılan Dini Semboller Çerçevesinde Reklam, Tüketim ve Din İlişkisi”. *Nisar 4* (Mayıs 2024), 39-59.

Geliş Tarihi	10.11.2023
Kabul Tarihi	30.05.2024
Yayın Tarihi	31.05.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim	nisardergisi@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

The Relationship between Advertising, Consumption and Religion within the Framework of Religious Symbols Used in Advertisements

Maide Yılmaz | [0000-0001-8279-0314](https://orcid.org/0000-0001-8279-0314) | maideyilmaz05@gmail.com

Phd Student, Sakarya University, Institute of Social Sciences, Philosophy and Religious Studies, Sakarya/Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/04ttnw109>

Abstract

Today's society is a society with unlimited needs, which is psychologically relaxed and pleasure by consuming. The world is getting smaller and people all over the world are aware of every product produced, and every product produced is quickly included in the consumption circle. Advertisements introduce new products in the world that we can call a new global village, inform them about the products, and also ensure that the products are included in the marketing field. In this sense, it can be said that the advertiser is the unrivaled leader of the consumption sector. The enormous power held by the advertiser creates fluid needs. It directs the desires of the individual. The advertiser, who is aware of this, works to make the products or brands that he advertises remarkable among many options by using the interests, sensitivities, spiritual world, and tendencies of the consumer audience in advertisement films or posters in order to ensure that the products are consumed. In our study, we will focus on the effects of advertisements on our needs and the factors of purchasing behavior of individuals. For this purpose, symbols used in advertisements were analyzed by image analysis method. Selected advertisement posters were determined by random sampling method. As a result, while the need for the products that the advertiser shows us as a need cannot be defined, the boundaries of the concept of need cannot be drawn, and a clear answer cannot be given to the balance of luxury and waste. Various interests and beliefs play an active role in the preferences of the consumer. Advertisers also try to attract the attention of the religious audience by including religious symbols in their advertisements. The increase in the use of religious symbols especially in Ramadan advertisements for our country is an indicator of this interest.

Keywords

Sociology of Religion, Consumption, Advertising, Religion, Religious Symbol, Symbolic Interactionism.

Citation

Yılmaz, Maide. “Reklamlarda Kullanılan Dini Semboller Çerçevesinde Reklam, Tüketim ve Din İlişkisi”. *Nisar 4* (Mayıs 2024), 39-59.

Date of Submission	10.11.2023
Date of Acceptance	30.05.2024
Date of Publication	31.05.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	nisardergisi@gmail.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

Günümüz insanı yoğun çalışma temposu arasında artık uzun vakitler ayırarak yazılar okumaktan kaçınmaktadır. Her şeyden biraz bilgi sahibi olmakla yetinmektedir. Bu durum da reklam gibi kısa metrajlı unsurlarda sembollerin etkisini ön plana çıkarmaktadır. Çünkü semboller iletilmek istenen mesajı en özet haliyle sunmaktadır. Sadece reklamlarda değil, kısa sürede kalıcı etki söz konusu olduğunda semboller, hayatın tüm alanlarında karşımıza çıkmaktadır. Eski tarihlerden bu yana ilk iletişim dili sembolik iletişimdir. Eski insana dair mağaralara çizilen semboller bunun en canlı örneğidir. Bu da sembollerin iletişimde ne kadar önemli ve hatta evrensel bir dil olduğunu göstermektedir.

Büyüyen şehirler ve oluşan yeni şehir hayatıyla insanlar çalışma hayatına daha yoğun tempoyla dahil olmakta ve ihtiyaçlarını karşılamak için kısıtlı zaman ayırmaktadırlar. Alışveriş merkezlerinin son dönemlerdeki gelişimini de buna bağlamak mümkündür. Alışveriş merkezleri pek çok ürün çeşitliliğini bize sunmanın yanı sıra çocuk oyun alanları ve eğlence merkezleriyle, pek çok marka ve ürünü bir araya getirerek şehirlerde tüm ihtiyaçlara cevap veren bir merkez niteliği taşımaktadır. Sunulan ürün ve markaların çeşitliliği dikkate alındığında vitrinler veya reklamlar önem arz etmektedir. Pek çok ürün arasından müşterinin ilgisini çekip ürünlerin pazarlanmasının en etkili yolu da sembollerin doğru kullanımıyla mümkün olacaktır.

Reklamların amacı bireylerin bilinç ve bilinç altına çağrışım yapmaktır. Reklamlarda kullanılan semboller tüketici kitle ile üretici arasında bir bağ kurmaktadır. Ürünün tanıtımı içerisine eklenen cami, hilal, başörtülü hanım, mahya yahut müzikler hatta renkler ile alıcı kitlenin ilgisini ürün üzerine çekmektedir. Reklamlar bu anlamda tüketim bağımlı oluşturan ve ekonomik gücü elinde tutan aktif unsurlardır.

Günümüz tüketim kültürü göz önünde bulundurulduğunda ihtiyaç kavramı üzerinde durmak da yerinde olacaktır. Bahsedilen global köyde ihtiyaçlar hakikaten ihtiyaç mıdır? Bu ihtiyaçların ihtiyaç olduğuna bireyler ne kadar karar verebilir durumdadır? Moda denilen tüketim kültürüyle ürünlerin eskimeden modasının geçtiği fikrinin bireylere dayatılması İslami literatür içinde değerlendirildiğinde ihtiyaç mı yoksa lüks ve israf mı sorularını akla getirmektedir. Yine inanç hassasiyetleri itibariyle sorgulama yoluna gidilirse ihtiyaçlar ne kadardan itibaren lüks ve israf kategorisine girmektedir? Bu soruların cevabını vermek de oldukça güçtür. Çünkü artık az ile yetinme, eski olanı dönüştürerek yeniden kullanma kültürü ciddi oranda erozyona uğramıştır.

Ülkemizde reklamlarda dini sembol kullanımı özellikle ramazan ayında artış göstermektedir. Gıda ürünlerinin hemen hemen hepsi “ramazan sofralarının vazgeçilmezi” sloganıyla ramazan sofralarında kendilerine yer açma çabasıdadır. Reklamlarında tüm ailenin birlikte olduğu, neşeye yenen yemeklerin sunulduğu ramazan sofraları dikkat çekmektedir.

Türkiye'nin özellikle son yirmi yılda yaşadığı değişime bağlı olarak film ve dizilerde ve hatta marka ürün fark etmeksizin pek çok kuruluşun reklamlarında dini sembollere yer verdiği görülmektedir. Tesettür kıyafeti üretimiyle ön plana çıkmayan pek çok marka reklam filmlerinde mutlaka bir tesettür giyim örneği de göstermekte hatta bunu “her şeyi giyerim”, “bu benim özgürlüğüm” sloganlarıyla sunmaktadır. Bu durum da reklamlarda son dönemde kullanılan dini sembollerin incelenmesinin gerekliliğini ve özellikle yeni anlayış farkının analiz edilmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu makalede insan davranışı, reklam ve tüketim toplumu ekseninde reklamlarda dini sembol kullanımı ve sebepleri üzerinde durulacaktır. Bunun için öncelikle ihtiyaç kavramı, insan ihtiyaçları ve tüketim toplumunun özellikleri üzerinde durulmuştur. Modern ekonomik sistem içerisinde tüketim kültürünün yerinden bahsedilerek, Türk toplumunun tüketim alışkanlıkları incelenmiştir. Buna ek olarak reklam ve tüketim ilişkisi ile reklam, tüketim ve din ilişkisi üzerinde durulacaktır.

Bu çalışmada analizler öncelikle sosyolojide din ve sembol kullanımı denilince akla gelen sembolik etkileşimcilik kuramı üzerinden temellendirilmiştir. Sembolik etkileşimcilik Mead, Cooley ve Blumer tarafından geliştirilen, bireylerin yüz yüze iken anlamlı etkileşimler oluşturduğunu ve toplumun bu etkileşimler vasıtasıyla şekillendiğini, toplumsal eylemi anlamlandırmak için bu etkileşime odaklanmak gerektiğini savunan bir kuramdır.¹ Reklamlarda kullanılan dini semboller analiz edilirken görüntü çözümlene yöntemi kullanılmıştır. Görüntü çözümlene yönteminde görünen görüntü veya yazının arkasında yatan derin mana analiz edilmeye çalışılır. Yani görüntünün arkasına saklanan manalar anlamın keşfedilmesini sağlar.² Örnek reklam afişleri de araştırma evreninde her örneklemin yer alma ihtimalinin eşit olması açısından basit tesadüfi örneklem yöntemi kullanılarak seçilmiştir.

1. İnsan İhtiyaçları ve Tüketim Toplumu

Tüketim kavramı 1970'lerden itibaren kitlesel bir kavram olarak algılanmış ve sosyal bilimlerin araştırma sahasına girmiştir.³ Tüketim, insanın ihtiyaçlarını karşılamak için bir ürün veya hizmeti edinmesi olarak tanımlanabilir. Bu ihtiyaçlarını karşılayan insan da tüketici olarak tanımlanmaktadır.⁴ Bu bağlamdan ilerleyecek olursak tüketimde aslolan insan ihtiyaçlarının giderilmesidir. İnsan ihtiyaçları da çeşitlilik arz etmektedir. İnsan ihtiyaçlarının tanımlanması veya sınırlarının çizilmesi, hangi aşamadan itibaren tüketimin lüks ve israfa girdiğini belirlemek açısından önem arz etmektedir. İhtiyaç ve ihtiyaç

1 Sezgin Erdem, “Yapısal Sembolik Etkileşimcilik ve Kimlik Teorisi”, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi 12/1 (30 Haziran 2020), 5.

2 Ahu Simla Değerli, “Göstergebilimsel Çözümlene Yöntemi ile Sosyal Ağ Konulu Afişlerin İncelenmesi”, Asya Studies 5/18 (31 Aralık 2021), 6.

3 Cengiz Yanıklar, *Tüketimin Sosyolojisi* (İstanbul: Birey Yayıncılık, 2006), 12.

4 Yavuz Odabaşı, *Tüketim Kültürü, Yetinen Toplumun Tüketen Topluma Dönüşümü* (İstanbul: Sistem Yayınları, 1999), 4.

fazlasının belirlenmesi, bu çalışma açısından insanın tüketen mi yoksa üreten mi olduğunu belirlemeye yöneliktir. Bugün ihtiyaç olarak düşünülen şeylerin hakikaten ihtiyaç olup olmadığını belirlemek gerekmektedir. Uyuma, yeme, içme, barınma, sevgi, saygı, kabul görme gibi daha pek çok ihtiyaç insan ihtiyacı olarak sıralanabilir. İnsanın hayatta kalabilmesi için gerekli olan her şey ihtiyaçtır. İhtiyacın ölçütünün belirlenmesi ise zor bir husustur.

Din ve tüketim ilişkisi çerçevesinde İslam'da temel ihtiyaç olarak nitelendirilen maddelere de değinmek yerinde olacaktır. İslam'da ihtiyaç fazlası ürünler zekâta tabidir. Bunun için temel ihtiyaç (Havâic-i asliyye), kişinin kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu ailesinin bir yıllık temel ihtiyaçlarıdır denilmektedir. Ancak hangi malların temel ihtiyaç maddesi sayılacağı ve ölçütünün ne olduğu zamana, kişiye, çevreye ve şartlara göre değişiklik arz etmektedir. Buna rağmen İslam bilginleri temel ihtiyaçlara yönelik birtakım ölçütler getirmişlerdir. Temel ihtiyaçların da bu ölçütler çerçevesinde toplumun geçim standartlarına göre belirlenmesi gerekmektedir. Bu temel ihtiyaçlar yiyecek, giyecek, barınma, sağlık, ulaşım, güvenlik, eğitim giderleri, ev eşyası, meslek ve üretim için kullanılan eşyalar, makine ve aletler, elektrik, su, yakıt gibi cari giderlerdir.⁵

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre ihtiyaçlar psikolojik ve maddi olarak beş temel yapıdan oluşmaktadır. Bunlardan ilki yeme, içme, uyuma, gibi fizyolojik ihtiyaçlardır. Güvende olma ihtiyacı hiyerarşinin ikinci basamağıdır. Sevgi ve aidiyet ihtiyacı üçüncü sınıfta yer alır. Saygı da bir sonraki basamakta yer alır. Yaradılış olarak insanlar sevgi, saygı, bir gruba ait olma, sosyal bir statüye sahip olma ihtiyacı hissederler. Bu gruba bu ihtiyaçları dahil edebiliriz. Bütün bu ihtiyaçlar karşılandıktan sonra hiyerarşinin en üst basamağında kendini gerçekleştirme ihtiyacı yer almaktadır. Hedefler, idealler ve hayaller bu basamakta ortaya konulur.⁶

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde bir alt basamaktaki ihtiyacın karşılanmasıyla bir üst basamağa çıkmak mümkün olacaktır. İnsanın fizyolojik ihtiyaçları karşılanmadan psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılanması mümkün olmayacaktır. Günümüz tüketim kültürü içerisinde ihtiyaç kavramı daha girift bir anlam kazanmakta ve esasen tüketimin kendisi bir haz vesilesi ya da bir terapi olarak değerlendirilmekte "alış-veriş çılgınlığı" denilen kavram psikolojik rahatlamayı ve hatta ihtiyaçların giderilmesini yani bir psikolojik doygunluğu ifade etmektedir.

İhtiyaçlara bugün için ekonomik anlamda güçlü ve teknolojiyi elinde tutan ülkeler veya uzmanlar yön vermektedir.⁷ Tüketim toplumunda arzuların yönetilmesi gerekmektedir. Bu amaçla akışkan arzuların oluşturulması sağlanmaktadır. Bu anlayışla sabit bir tüketim

5 <https://kurul.diyaret.gov.tr/Cevap-Ara/394/havaic-i-asliyye-temel- ihtiyaclar-nelerdir> erişim: 05.10.2023

6 Cemi Zehra Köroğlu, *Tüketim Kültürü ve Din* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmış Doktora Tezi, 2009), 26.

7 Ivan Illich, *Tüketim Köleliği*, çev. Mesut Karaşahan (İstanbul: Pınar Yayınları, 2002), 48.

alışkanlığının olmadığı, zaman içinde değişen ihtiyaçlar oluşturulmaktadır. Akışkan arzularla ihtiyaçlar biyolojik ya da fizyolojik ihtiyaçlar değil yapay ihtiyaçlardır.⁸ Hiç kuşkusuz reklamlar, teknoloji kullanımı ve tüketim düşünüldüğünde akla gelen ilk ve en önemli unsurdur. “Göz gördüğünü ister” anlayışıyla akıllarda olmayan esasen yokluğu da hissedilmeyen ürünler reklamlar aracılığıyla ihtiyaçlara dönüşmektedir. Buna örnek olarak da robot süpürgeler yahut airfryer pişiriciler verilebilir. Bundan birkaç yıl öncesine kadar bırakın evlerde bulunmayı, hayal dahi edilemeyen ürünler şu an pek çok kişinin evinde bulunmaktadır. Oysa aynı evlerde hem elektrikli süpürgeler hem de fırınlar bu ihtiyacı karşılıyordu.

Bu tanımlamalar ışığında ihtiyaçlar sanal ve gerçek ihtiyaçlar yahut da zorunlu ihtiyaçlar ve lüks olarak da değerlendirilebilir. Zorunlu olmayan ihtiyaçlar da çeşitli medya ürünleri yahut reklam gibi unsurlarla olmazsa olmaz ihtiyaç ürünleri olarak gösterilmektedir. Kahve makinesi, çeşit ve modelleri her gün değişen cep telefonları da bunlara örnek olarak verilebilir.⁹ Sanal ihtiyaçlarla zorunlu ihtiyaçların ayrımını yaparak sınır çizmek de oldukça zordur. Aynı şekilde lüks ve ihtiyaç ayrımını ve sınırlarını belirlemek de güçleşmektedir. Lüks kavramını tanımlamak gerekirse; nicel yahut nitel anlamdaki çokluk ve fazlalıklar lüks olarak tanımlanmaktadır. Ziyan edilen eşya nicel anlamda lüks olarak tanımlanabilir. Bir hizmetçi kâfi gelirken birden fazla hizmetçi çalıştırma yahut bir ocağı tek kibrit yakabiliyorken üç kibrit kullanmak nicel anlamda lüktür. Bir eşyaya ederinden fazla ücret ödeyerek sahip olmayı da nitel anlamda lüks olarak tanımlayabiliriz.¹⁰

Karşılanan her ihtiyaç yerini yeni bir ihtiyaca bırakmaktadır. İhtiyaçların bir sonu da gözükmemektedir. İhtiyaçların tatmin edilmesi tüketimin amacına ulaşmasını sağlamamaktadır. Telefon teknolojisindeki gelişim buna en güzel örnektir. Tuşlu telefon devri kapanmış, akıllı telefonlar her geçen gün yenilenmekte ve çeşitlenmektedir. Telefon şirketleri çok kısa sürede bir üst sürümünü piyasaya sunulmakta ve alt neslin teknolojisi geride kalmaktadır. Özellikleri ve donanımları her geçen gün güncelliğini yitirmekte, yapay zekalı telefonlar, çekim güçleri, kameralarının piksel özellikleri birbiriyle yarışmaktadır. Global anlamda ihtiyacı gideren sektörle ihtiyaç oluşturan sektör aynı sektördür. Yani aynı zamanda ihtiyaç ile ürün arasındaki bağı kurmaktadır.¹¹ Belirli bir elit grup tüketimi oluşturmakta ve tüketimin niteliğine karar vermektedir. Bugünün ekonomi şartlarında düşünülecek olursa tüketim alanının yapılandırılması bu elit grup tarafından yapılmaktadır.¹²

8 Abdullah İnce, *Dini Eğitilmiş Bireylerde Dindarlık-Tüketim İlişkisi* (Ankara: İlahiyat, 2018), 13.

9 N. Nur Topçuoğlu, *Basında Reklam ve Tüketim Olgusu* (Ankara: Vadi Yayınları, 1996), 211.

10 Werner Sombart, *Aşk, Lüks ve Kapitalizm*, çev. Necati Aça (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1998), 88.

11 Illich, *Tüketim Köleliği*, 33-34.

12 Jean Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, çev. Hazal Deliceçaylı - Ferda Keskin (İstanbul: Ayrıntı, 2004), 70.

Tüketim kavramına sadece malların veya ürünlerin çokluğu olarak da bakılmamaktadır. Ürünlerin sunum şekilleri, kişisel hizmetler de birer ödül olarak değerlendirilmektedir.¹³ Dolayısıyla tatil, turizm ve seyahat sektörü de tüketimin objesi haline gelmektedir.¹⁴ Dindar kesimin son dönemlerdeki siyasi gelişmelerle birlikte ekonomik anlamda ön plana çıkmasıyla VIP oteller ve İslami tatil sektörü tüketim sahasına hızlı bir giriş yapmıştır. Bunun sebebini sadece ekonomik refah seviyesiyle açıklamak konunun eksik kalmasına neden olur. Dindar bireyler, ekonomik seviyelerinin yükselmesinin yanında inançlarına uygun bir alternatif üretme çabasıdır. Bu şartlarda kendi değerlerini yaşayabileceği yeni bir yaşam biçimi ortaya koymaya çalışmaktadır.¹⁵ Böylelikle şekil değiştiren, yıldız sayısı artan hac ve umre talepleri oluşmaktadır. Daha önceleri bu alanda hizmet veren firma sayısı on beş iken şimdilerde sayılarının üç yüzlere çıktığı görülmektedir.¹⁶

Buraya kadar bahsedilen tüketim anlayışını kısaca özetleyecek olursak tüketim sadece bireyin elinde olmaktan çıkmış, geniş ölçekli bir ritüele dönüşmüş durumdadır. Tüketimin amacını tatmin ve ihtiyaçların giderilmesi olarak da değerlendirmek mümkün gözükmemektedir. Her ürün, tüketim sahasında yer alabilirken tam olarak ihtiyaçların giderildiğini söylemek de mümkün gözükmemektedir.

2. Tüketim Kültürü ve Modern Ekonomik Sistem

Günümüz tüketim kültürünü kapitalist tüketim kültürü içerisinde değerlendirmek gerekmektedir. Takribi on altıncı yüzyılda temelleri atılan kapitalizm, günümüzde halen etkili olan bir sistemdir. Bu yapı içerisinde sermaye, ana unsuru oluşturmakta ve biriken zenginlik sermaye olarak tanımlanmaktadır.¹⁷ Kapitalizmi modern ekonomik sistem içerisinde işçi emekçi sınıftan bağımsız olarak tanımlayacak olursak, fiyatlar ve bu fiyatların üretici ve tüketici için aynı işaretleri oluşturduğu rekabet ortamı olarak tanımlamak mümkündür.¹⁸

Günümüz insanı tüketim kültürü içerisinde var olmadığı takdirde yok olup gidecektir ve bunun için varlık mücadelesi vermektedir. Modernite olarak adlandırılan dünya, kazanç sağlamak üzere sistemleşmektedir. Kapitalizmin oluşum süreci düşünüldüğünde sınırsız kazanma açlığı kapitalizmin ruhuna uymamaktadır. Bu bir üretim ve verimlilik etkinliğidir.¹⁹

13 Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, 205.

14 John Urry, *Mekânları Tüketmek*, çev. Rahmi G. Ögdül (İstanbul: Ayrıntı, 1999), 115.

15 İnce, *Dini Eğitilmiş Bireylerde Dindarlık-Tüketim İlişkisi*, 43.

16 Mücahid Pişkin, "Tüketim Toplumunda Din ve Dini Değerler: Lüks Hac ve Umre Örnek Olayı", *İnsan ve Toplum Dergisi* 6/2 (2016), 145.

17 Immanuel Wallerstein, *Tarihsel Kapitalizm*, çev. Nazmiye Alpay (İstanbul: Metis, 2002), 16.

18 Anthony Giddens, *Modernliğin Sonuçları*, çev. Ersin Kuşdil (İstanbul: Ayrıntı, 1998), 60.

19 Max Weber, *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*, çev. Zeynep Gürata (Ankara: Ayraç, 1999), 62.

Günümüz tüketim kültürü, üretim ve dağıtım sistemi itibarıyla kapitalist üretimden beslense de kâr amacı gütmektedir. Bunun için üretim ve tüketimi sistemleştirerek sürekliliğini sağlayacak tüketici kitleye ihtiyaç duymaktadır. Bu durum da üretim, tüketim ve yeniden üretim sirkülasyonunu oluşturmaktadır. Buna örnek olarak giysi üretimi verilebilir. Giysi üretimi için gerekli olan iğne, iplik ve makinelere ihtiyaç vardır. Ayrıca bu unsurların üretimine de ihtiyaç vardır. O halde üretim kendi içinde alt basamakların üretimini de gerekli kılmaktadır.²⁰

Kapitalizmin modern ekonomik sistem içerisindeki yerine değinecek olursak bu kültür sosyal ve kültürel bir tüketim alanı oluşturmaktadır. Pazarlama stratejileri içerisinde insanlar; tüketim felsefesi, tüketim estetiği ve tüketim insanı olarak pek çok grupla birlikte yaşamakta ve bu grupların oluşturduğu sosyal alana tüketim kültürü denilmektedir.²¹

Teknolojideki ilerlemelerle birlikte pek çok seri üretim makinesi tüketim çarkına dahil edilmiştir. Bu çarkın işlemesi için reklamcı hem sektörü elinde tutan ana unsurdur hem de sisteme yön veren sihirbazdır. Çünkü seri olarak üretilen ürünlerin aynı serilikte tüketilmesi gerekmektedir. Ürünlerin üretimi için gerekli olan alt basamakları tanıtarak üreticiye bu ürünlerin pazarlanmasını sağlamak ve aynı zamanda üretim çıktısı olan yeni ürünler ile tüketici arasındaki bağı kurmaktadır. Bu anlamda tüketim sektörü ihtiyaç oluşturmakla kalmamakta aynı zamanda ihtiyaçlara şekil de vermektedir.

Sonuç olarak tüketim kültürü, üretilen ürünlerin koşulsuz tüketilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Böylelikle kitlesel tüketim sağlanabilecektir. Bu anlamda üretim ve tüketim ilişkisi içerisinde arz-talep dengesinde tüketici pasif konumdadır ve elindeki anahtar kendisine dayatan başkalarının istekleri doğrultusunda kullanılmaktadır.²² Tüketim için kullanılan unsurlar yani ürünlerin sunuş biçimleri önem arz etmektedir. Örneğin dindar bireylerin dini duygularına hitap edecek şekilde sunulan ürünler, ürünün pazarlanması üzerinde olumlu veya olumsuz bir etkiye sahip olmaktadır.²³ Ürün sunumu olan reklamlarda dini sembol kullanılması tüketicinin ürünlerde kendinden bir şeyler bulmasını sağlayacaktır. Burada önemli olan husus tüketilmesi gereken üründen ziyade ürünün sunuş biçimidir.²⁴ Reklamcının maharetli dokunuluşlarıyla ürünün pazarlanmasında ciddi bir aşama katedilmektedir.

3. Türk Toplumunun Değişen Tüketim Algısı

19 yy. da batı ile bütünleşme, ekonomik anlayışta değişiklikler meydana getirmeye başlamıştır. Geleneksel Osmanlı el sanatları ve kendi alanında uzmanlaşan çarşılar önemini

20 Wallerstein, *Tarihsel Kapitalizm*, 13-14.

21 Taşkın Takış, "Fantastik Bir Festival Küreselleşme", *Doğu-Batı* 18 (2002), 8.

22 Ahmet Kozakoğlu, "Anahtar Tüketicide", *İslâm*, (1999), 59-60.

23 Gülay Öztürk, "Reklamlarda Dinsel Sembollerin Kullanımı", *Medya ve Din*, ed. Mete Çamdereli vd. (İstanbul: Köprü Kitapları, 2014), 320.

24 Henri Lefebvre, *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, çev. Işın Gürbüz (İstanbul: Metis, 1998), 61.

yitirmeye başlamıştır. Tek tip tüketim kalıpları, zenginle yoksulun aynı mekânı kullanması söz konusu olmuştur. İnsanlar bir sınıfsal statü oluşturmaya başlamış, batıdan ihraç edilen piyano veya mobilyalar sınıfsal statü göstergesi olarak tüketilmeye başlanmıştır. İstanbul'da ürün vitrinleri gezmek de yeni bir adet olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁵

1980'li yıllarda Türk ekonomisinin batı tarzı ekonomisine geçiş yaptığı belirtilmektedir. Artan ürün bolluğu Türk insanının liberal ekonomiye geçiş yapmasına neden olmuştur. Artık insanların eski alışveriş anlayışı da değişmektedir. Homo socius'tan²⁶ homo economicus'a²⁷ geçiş yapan Türk insanı için bu durum ekonomik anlamda bir değişim anlayışının göstergesidir.²⁸

Ülkemizin son dönem alışveriş alışkanlıklarına bakıldığında şehirleşen yapılar dikkat çekmektedir. Şehir merkezlerindeki alışveriş merkezleri ekonomik anlayışa hatta ihtiyaçlara yön vermektedir. Pek çok büyükşehirde Kipa avm, Atakule, Metro, Karum, Carrefour, Outlet Center, Bauhause, Ak merkez, Ataköy Galeria gibi alışveriş merkezleri oluşmuştur. İhtişamlı yapıları, temiz ve düzenli oluşlarıyla, içerisinde barındırdığı ürün çeşitliliği ile dikkatleri üzerine toplamaktadır. Mc Donalds ve Burger King gibi kültürümüze ait olmayan yemek zincirlerinin yanı sıra Türk insanının damağına hitap eden kebabçı veya pidecilerle, tatlıcılara; ısıltılı, pırlıl pırlıl ve lüks bir alışveriş mantığını oluşturmaktadır.²⁹

Bireyler eşyalar önünde eşit olsalar da eşyaların ifade ettiği mana itibariyle eşit değillerdir. Bu manalar sınıfsal statü oluşturmaktadır. Örneğin, patronu ile aynı marka ve model aracı kullanan şirket çalışanı işten çıkarılma endişesi yaşayabilmektedir.³⁰

Tüketimin amacı mutluluk ve haz olarak ifade edilmektedir. Bu durum da her türlü ürünü tüketimin alanına dahil etmektedir. Eğlence ürünleri, kitaplar, güzel yerler, dizi ve filmler akla gelebilecek her şey bir tüketim malzemesine dönüşmektedir. İnsanlar tüketimi bir kendini ifade ediş biçimi olarak görmektedir ve tükettikçe de mutlu olmaktadır. Dünya, insanların açlığını doyuran kocaman bir şeye dönüşmektedir. Hayatın değeri, neyi ne kadar tüketildiğiyle alakalı olarak artmakta ve eksilmektedir.³¹

25 Ekrem Işın, "19.yy'da Modernleşme ve Gündelik Hayat", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi* (İstanbul: İletişim, 1985), 553.

26 Kendi ihtiyaçları yanında toplumun ihtiyaçlarını da göz önünde bulunduran bireydir.

27 Ekonomide bireyin kendi faydasını artıracak şekilde karar almasıdır.

28 Gülriz Büken, "Amerikan Popüler Kültürü'nün Türkiye'de Yayılışına Karşı Tepkisel Düşünceler", *Doğu-Batı*, (2001), 45.

29 Ayşe Durakbaşı - Dilek Cindoğlu, Kültür Fragmanları, "Tezgâh Üstü Karşılaşmalar: Toplumsal Cinsiyet ve Alışveriş Deneyimi", ed. Deniz Kandiyoti - Ayşe Saktanber, Metis, (2005), 85.

30 Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, 107.

31 Erich Fromm, *Sevme Sanatı*, çev. Yurdanur Salman (İstanbul: Payel, 1984), 85.

4. Tüketim Toplumu ve Reklam İlişkisi

Şehir hayatının oluşmasıyla birlikte insan ihtiyaçları artmakta ve çeşitlilik kazanmaktadır. Pek çok marka ve ürün içerisinde insanlar ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Bu ürünlerden hangi marka hangi ürün olacağı noktasında da reklamların etkisi yadsınmaz. Örneğin çay, ülkemiz insanı için temel bir ihtiyacı ifade etmektedir. Ancak piyasada pek çok marka ve ürün, her markanın da çeşitlilik arz eden çayları vardır. Her birinin paket ve ambalajları, ebatları farklı olmakla birlikte, hepsi en kaliteli çay olduğunu iddia etmektedir. Burada reklamcı, ürün ve tüketici arasındaki bağı kuran ve ürünün pazarlanmasını sağlayan ana unsurdur. Bu anlamda reklamcı pazarlama alanının patronu durumundadır. Burada reklamcıya düşen görev tüketiciye tam da kendine göre olan ürünü bulmasında yardımcı olmasıdır.

Reklamlar kişiye özel ürün sloganıyla ciddi anlamda etki alanına sahip olmaktadır. Marka kültüründe oluşturulan tam da budur. Kimsede olmayan sadece kişiye özel olan. Bu yüzden de pek çok ürün ederinden daha pahalıya satılmaktadır. Her bütçenin erişiminden uzak olmak, markayı ve ürünü özel kılmaktadır. Reklam sloganlarında da zaman zaman bu görülmektedir. “papia, sen daha iyisine layıksın”, “yoksa siz hala denemediniz mi?” Sloganları herkesin kulağında yer etmiş durumdadır.

Tüketim toplumu, bolluk toplumu olarak adlandırılan bir toplumdur. Her geçen gün eşyalar bollaşmaktadır. Eldeki ürünler eskimeden bir yenisi ihtiyaç haline gelmektedir. Moda ve reklam vasıtasıyla eşyanın varlığından ziyade çokluğu bir anlam ve statü ifade etmektedir. Yetinme mantığının yerini “idare edemem anne” sloganıyla daha fazlasını talep etme hatta bunun gerekliliği vurgulanmaktadır. Toplum bir anlamda savurganlığa sevk edilmektedir.³² Ülkeler anlamında konuya bakıldığında tüketimle doğru orantılı olarak bir gelişim yahut gerileme söz konusu olmaktadır. Tüketen toplumlar “refah devleti” olarak nitelendirilirken tüketime ayak uydurmayan ülkeler “geri kalmış”, “istihdamsız” olarak tanıtılmaktadır.³³

Bireyselleşen toplumda reklamlar tanınmış kişilerle veya oluşturduğu rol modellerle kişileri kendilerini beğenmeye sevk etmektedir. Kendinden hoşlanması ve bir biçimde tüketerek kendini ödüllendirmesi öğütlenmektedir.³⁴ Her hal ve durumda birey, kendini beğenmeye ve ödüllendirmeye yönlendirilmektedir. Tüketimin ne kadar yapıldığıyla alakalı olarak da bireyin yaşam standardı artmaktadır.³⁵

32 Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, 43.

33 E. Fuat Keyman, “Kapitalizm – Oryantalizm Ekseninde Küreselleşmeyi Anlamak: 11 Eylül, Modernite, Kalkınma ve Öteki Sorunsalı”, *Doğu-Batı* 18 (2004), 49.

34 Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, 113.

35 Odabaşı, *Tüketim Kültürü, Yetinen Toplumun Tüketen Topluma Dönüşümü*, 169.

5. Reklam ve Din İlişkisi

İletişim süreci mesajın alıcıya kodlar vasıtasıyla aktarılmasıdır. Tüketim için bu iletişim rolünü reklam üstlenir. Mesajın ulaşması için her türlü nesne, obje veya sembolü kullanır. Yapılan araştırmalar reklamların satın alma davranışı üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.³⁶ Hedef kitlenin ilgisini çekmek reklamcı için ana unsurdur. Din bütün bu veriler dahilinde değerlendirildiğinde semboller vasıtasıyla alıcıya mesajın ulaştırılmasına vesile olan çarpıcı bir unsurdur.

Reklamcı mesajını tüketiciye iletmek için sıklıkla reklama başvurur. Toplumun kültürel ve zihni altyapısına uygun olarak kodlanan semboller vasıtasıyla alıcı kitleye mesaj ulaştırılır. Kapitalist tüketim kültürü içerisinde reklamcının görevi hem ürünü tanıtmaya hem de tüketimini sağlamaktır. Bu ayrıcalıklı konumu sebebiyle dindar bir kitleyi etkilemek istiyorsa reklamlarda dini sembol kullanımına yer vermektedir. Bu durum özellikle ramazan ayında pek çok ürün ve markada gözlemlenmektedir.³⁷ Bunun yanı sıra tesettür ürünlerinde veya markalarında çokça dini sembole rastlanmaktadır.³⁸ Ancak günümüz Türkiye'sinin son yirmi yılındaki siyasi gelişmeler ve yeni bakış açısı dikkate alınarak kıyafet üretimi yapan firmalara bakıldığında tesettür giyim adıyla öne çıkmayan, hatta spor giyim olarak bilinen pek çok marka, tesettür giyimin talep görmesi ve kendine ciddi anlamda bir pazar oluşturması sebebiyle "özgürlük" "saygı" sloganlarıyla kıyafet tasarlamakta ve piyasaya sunmaktadır. "Kadın istediğini giyer, kimse karışamaz" sloganı kulaklara çok aşına gelecektir. Elbette bu kıyafetler tesettür ölçütleri içerisinde değerlendirildiğinde eleştirilebilir niteliktedir. Ancak tüketim kültürü içerisinde böyle bir pazar mantığının oluştuğu gerçeği de yadsınmaz. Koton markasının 2020 yılı reklam filminde kullandığı afişler buna en güzel örnektir.

36 Abdullah İnce vd., "Tüketim Dinamikleri Ölçeği: Kurumsal Din Eğitimi Almış Bireylerde Tüketim Eğilimleri", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 22/1 (15 Haziran 2018), 87.

37 Derya Filiz Korkmaz, *Türkiye'de Ramazan Ayı Bağlamında Reklam Kültür İlişkisi* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 38-43.

38 Öztürk, "Reklamlarda Dinsel Sembollerin Kullanımı", 294.

İkinci fotoğraftaki kişi milli tekvandocu Kübra Dağlı'dır. Bu durum da dini duyguların ötesinde milli duyguların da reklamlara yansiyacak şekilde sembolik bir anlam ifade ettiğini göstermektedir.

Reklamcı “global düşün, yerel davran” mantığıyla hareket etmektedir. Toplumun kültürel yapısı içinde din önemli bir yere sahiptir. Birey, eylemlerini ve tepkilerini inanç ve duyularına göre vermektedir.⁴⁰ Tüketicinin tüketim davranışının altında yatan sebepler incelendiğinde semboller ve sembollere yüklediği anlamlar vasıtasıyla iletişimde ve etkileşimde bulunduğu bir gerçektir. Reklamlarda kullanılan dini sembollerde dikkat edilmesi gereken husus, dindar kitlenin dini hassasiyetleridir. Eğer dini semboller o dinin anlamına uygun şekilde kullanılmamışsa tüketici üzerinde tam tersi bir etki yapacak, ürünün tüketimine değil boykotuna neden olacaktır.⁴¹ Bu konuyu açıklamak için birkaç reklam örneğinin gösterge çözümleme yöntemiyle ve sembolik etkileşimcilik teorisi bağlamında sembolik anlamda tüketici davranışlarının incelenmesi yerinde olacaktır. Reklamın yayınladığı ülkenin dini hassasiyetlerine göre düzenlendiğinin en güzel örneği aşağıdaki iki reklam örneğidir.

39 Koton mağazası reklamlarında kullanılan afişler için bknz: <https://www.behance.net/gallery/107983541/KOTON-ETKETLER-CIKAR> erişim tarihi: 12.12.2023.

40 Robert Toureau, *Pazarlama Psikolojisi*, çev. Süheyl Gürbaşkan (İstanbul: Reklam, 1971), 8/58.

41 Öztürk, “Reklamlarda Dinsel Sembollerin Kullanımı”, 294.

42

Vogue dergisi reklamı.

UNICEF'in 'Müslüman ülkelerdeki kızlar için daha çok eğitim' sloganlı Reklamı

Vogue dergisinin kapağında Meryem ana figürünün kullanılması ve Müslüman ülkelerde UNICEF'in kızların eğitimi için düzenlediği reklam afişinde kitap kapağının peçe olarak kullanılması reklamcının bu kültürleri çok iyi analiz ettiğinin bir göstergesidir. Bu reklamları gören müşteri kendinden bir şeyler bulacak ve ürüne ilgi duyacaktır. Ülkemizde peçe figürünün yerini başörtüsü almaktadır.

Bu reklamlarda dikkate değer husus, aynı inanışa sahip olan farklı ülkelerde ülkenin kültürel giyinişi de reklamlardaki dini sembollere yansımaktadır.⁴³

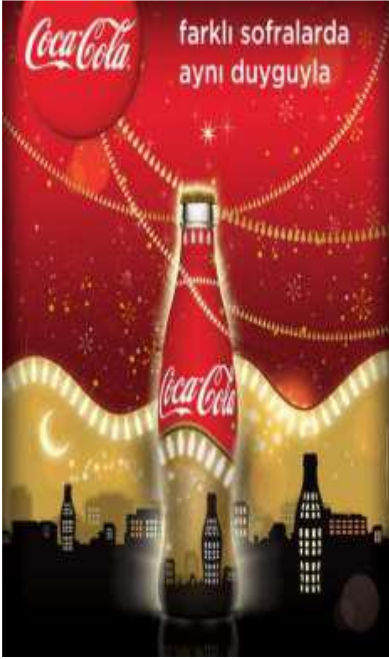

Ramazan ayında pek çok marka veya kuruluş ramazan tebrik mesajı yayınlamakta ve bu reklamlarda İslami hassasiyetlere uygun olacak şekilde farklı sembollere yer vermektedir. Ramazan ayında toplanan kalabalık aileler, iftar sofraları da reklamlara yansıyan diğer unsurlardır. Neşeyle yenen yemekler ve "ramazan sofralarının

42 Vogue dergisi reklam afişi: https://www.ntv.com.tr/turkiye/ve-vogue-modayi-yaratti,3J0B_OPS3Um5bFXjws-ICA erişim tarihi: 12.12.2023.

43 Öztürk, "Reklamlarda Dinsel Sembollerin Kullanımı", 295. Tekbir giyim reklam görseli için bkz: <https://www.youtube.com/watch?v=V48GQdbUquM> erişim tarihi: 05.02.2024.

vazgeçilmezi” olarak adlandırılan pek çok yiyecek veya içecek markası ve ürünü bunun en bariz örnekleridir.

44

Ramadan Kareem

This Ramadan, Acer wishes a brighter future to you and your loved ones.

44 Coca cola reklamı: <https://www.behance.net/gallery/80753493/Coca-Cola-Ramazan-OOH-2019> erişim tarihi: 12.12.2023. Diğer görseller için; Öztürk, “Reklamlarda Dinsel Sembollerin Kullanımı”, 296.

Ramazan ayında kullanılan Coca Cola reklam afişinde, mahya ve hilal sembolü; Garanti bankasının “bayram kredisi” için yayınladığı reklam filminde yeşil renk kullanması ve Kur’an-ı Kerim kapağının açık halinin kullanılması; Bahar deterjan reklamının Ramazan tebrik mesajı olan “hayırlı bayramlar”ı toz deterjanla Arapça olarak yazması; Bosch firmasının ve Acer bilgisayarın Ramazan tebrik mesajlarındaki hilal sembolü, şekle dayalı dinsel sembollerin kullanıldığının birer göstergeleridir.

Ramazan ayı İslam alemi için kutsal bir aydır. İçerisinde bin aydan daha hayırlı olan kadir gecesi vardır. Huzur ve mutluluk ayıdır. Temizlik, arınma, barışma ayıdır. Müslümanlar için değerli olan bu ayda Türkiye’de reklam filmlerinde veya afişlerinde pek çok global firma veya marka yerel tutum sergileyerek bölgenin insanının duygularına semboller aracılığıyla seslenmektedir.

Sonuç

Tüketimin amacı ihtiyaçların karşılanmasıdır. Modern dünyada toplumun artık üreten değil tüketen bir topluma dönüştüğü gözükmektedir. Kapitalist tüketim anlayışı her türlü objeyi tüketimin nesnesi haline getirmektedir. Günümüzde artık hayatımızın bir parçası olan sosyal medya ve iletişim araçları vasıtasıyla üretilen her yeni üründen haberdar olunmakta ve bu ürünler de birden ihtiyaca dönüşmektedir.

Kullanılan ürünlerin ne kadarı ihtiyaçtır? Alınan her yeni ürünle ihtiyaçlar giderilmekte midir? Yoksa yeni ihtiyaçlara kapı mı açılmaktadır? Bu soruların cevabı ihtiyaç kavramına net bir tanım getirildiğinde karşılık bulabilecektir. Ancak değişen dünya, ihtiyaçların tanımlanmasını da imkânsız kılmaktadır. İhtiyaç, lüks ve israf dengesi kurgulanamamaktadır.

Üretim tüketim dengesini elinde tutan sektör, reklam sektörüdür. Reklamlar vasıtasıyla her yeni üründen haberdar olmaktadır. Dünya, ihtiyaçlara ulaşma anlamında reklamcı vasıtasıyla gittikçe küçülmektedir. Reklamcı, ürünlerin tanıtımını yapıp haberdar etmenin yanında; ürünlerin gerekli pazarlama stratejilerine göre tüketilmesini de sağlamaktadır. Bu pazarlama stratejileri hiç kuşkusuz müşterilerin ilgilerine, inançlarına, değerlerine göre kurgulanmaktadır. Böylelikle tarihi, insanlık tarihiyle denk olan din duygusu ve insanların dini eğilimleri reklamların malzemesi haline gelmektedir.

Ülkemizim özellikle son yirmi yıldaki gelişmeler, dindar kitleyi daha sıkı bir şekilde tüketim halkasına katmıştır. Kamusal alana özellikle dindar kadınların dahil olması, dindar kesimin harcama alışkanlığında bir değişikliğe sebep olmuştur. Buna dindar kesimin ekonomik anlamda rahatlaması sebep olmuştur. Bu durum da buradaki dikkate değer kitleye yeni ürünler sunulmasını beraberinde getirmiştir. Kapitalist tüketim kültürü “tüket yeniden tüket” mantığıyla işlediği için mevcut düzende oluşan bu kalabalık kitlenin ihtiyaçlarına uygun ürün ortaya koymak için adeta firmalar yarışır hale getirmiştir. Şu an sayısız tesettür butik kıyafet veya markası bulunmaktadır. Bunun yanında üretim alanı tesettür olsun veya olmasın pek çok marka veya kuruluş dindarların hassasiyetlerine uygun ürün ortaya koymak için adeta yarışmaktadır.

Reklamlarında dini sembollere yer vermelerinin yanı sıra bunu bir “özgürlük” olarak nitelendirmeleri hem kendi üretim sahalarının değişimine bir gerekçe sunmakta hem de dindar kitlenin geçmiş anılarının altını çizerek kendilerinden bir parça bulmalarını sağlamaktadır. Görünen o ki reklamlarda dini sembol kullanımı dindar kitle için etkili bir silah ve imaj oluşturmaktadır.

Tüketimin mantığını şekillendiren kapitalist tüketim kültürü genelinde ve incelenen reklam afişleri özelinde elde edilen bir başka sonuç da Türk insanının tüketim anlayışında inançları etkili olmaktadır. Özellikle tesettür konusu kadın giyimi üzerinden konuşulmakta, tartışılmakta ve kendini göstermektedir. İncelenen afişler çalışma sınırlılıkları içerisinde ele alınmıştır ancak daha geniş bir inceleme yapıldığında görülecektir ki hemen hemen tüm markalar artık ürünleri içerisinde tesettür giyime kendi tarzlarını da katarak yer vermektedir. Tesettür giyim artık tesettür giyim markalarının tek elinden çıkmıştır. Hatta diğer markalar bunu daha cesurca sunabilmektedir. Tesettür giyim markaları daha resmi tesettür kıyafet tasarımlarıyla öne çıkarken Defacto, LC Waikiki, Koton gibi diğer markalar, spor veya günlük giyim gibi hayatın her alanında tesettür giyimin olabileceği iddiasıyla ürün tasarlamakta ve reklamlarında sunmaktadır.

Ramazan ayı söz konusu olduğunda akıllara gelebilecek alkol veya haram ürün içermeyen tüm yiyecek ve içecek markaları mutlaka ramazana özel çalışmalar yapmakta gerek ürün sunumlarına gerekse de o aya özel ürün ambalajlarına ramazan temalı mahya, hilal veya cami figürleri işlemektedir. Özellikle Coca Cola gibi global markaların ve ramazan kültürüne uygunluğu tartışılabilir ürünleri üreten firmaların bu konuya hassasiyet göstermesi tüketimin sürekliliğini sağlamak için her türlü değerini kullanılabileceğini

ortaya koymaktadır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken en temel husus bu semboller kullanılırken tam olarak o kültürün aidiyet hissettiği değer işlenmeli ve onlara ters düşecek veya alaya alınacak şekilde yapılmamalı, müşteri kendini o markaya ait hissetmelidir. O yüzden incelen tüm afişlerde sempati hakimdir.

İncelenen konu yiyecek ürünleri, giyim ürünleri veya ramazan temalı ürünler olarak ayrı ayrı inceleme yapılabilecek nitelikte geniş bir konudur. Makalenin sınırlılıkları içerisinde incelemeye tabi tutulmuş elde edilen bulgular incelenen afişlerle sınırlıdır. Bu açıdan literatüre mütevazı bir katkı sunarken, bundan sonra yapılacak olan araştırmalara da katkı sunmasını umut ediyoruz.

Kaynakça | References | مصدر

- Baudrillard, Jean. *Tüketim Toplumu*. çev. Hazal Deliceçaylı - Ferda Keskin. İstanbul: Ayrıntı, 2004.
- Büken, Gülriz. “Amerikan Popüler Kültürü’nün Türkiye’de Yayılışına Karşı Tepkisel Düşünceler”. *Doğu-Batı*, 43-55.
- Değerli, Ahu Simla. “Göstergibilimsel Çözümleme Yöntemi ile Sosyal Ağ Konulu Afişlerin İncelenmesi”. *Asya Studies* 5/18 (31 Aralık 2021), 179-188. <https://doi.org/10.31455/asya.933833>
- Durakbaşı, Ayşe - Cindoğlu, Dilek. *Kültür Fragmanları*. “Tezgâh Üstü Karşılaşmalar: Toplumsal Cinsiyet ve Alışveriş Deneyimi”. ed. Deniz Kandiyoti - Ayşe Saktanber. *Metis*, 84-101.
- Erdem, Sezgin. “Yapısal Sembolik Etkileşimcilik ve Kimlik Teorisi”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi* 12/1 (30 Haziran 2020), 50-65. <https://dergipark.org.tr/pub/sobiadsbd/issue/52768/692663>
- Fromm, Erich. *Sevme Sanatı*. çev. Yurdanur Salman. İstanbul: Payel, 1984.
- Giddens, Anthony. *Modernliğin Sonuçları*. çev. Ersin Kuşdil. İstanbul: Ayrıntı, 1998.
- Illich, Ivan. *Tüketim Köleliği*. çev. Mesut Karaşahan. İstanbul: Pınar Yayınları, 2002.
- Işın, Ekrem. “19.yy’da Modernleşme ve Gündelik Hayat”. *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*. 553-555. İstanbul: İletişim, 1985.
- İnce, Abdullah. *Dini Eğitilmiş Bireylerde Dindarlık-Tüketim İlişkisi*. Ankara: İlahiyat, 2018.
- İnce, Abdullah vd. “Tüketim Dinamikleri Ölçeği: Kurumsal Din Eğitimi Almış Bireylerde Tüketim Eğilimleri”. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 22/1 (15 Haziran 2018), 63-92.
- Keyman, E. Fuat. “Kapitalizm – Oryantalizm Ekseninde Küreselleşmeyi Anlamak: 11 Eylül, Modernite, Kalkınma ve Öteki Sorunsalı”. *Doğu-Batı* 18 (2004), 27-57.
- Korkmaz, Derya Filiz. *Türkiye’de Ramazan Ayı Bağlamında Reklam Kültür İlişkisi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Kozakoğlu, Ahmet. “Anahtar Tüketicide”. *İslâm*.
- Köroğlu, Cemi Zehra. *Tüketim Kültürü ve Din*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmış Doktora Tezi, 2009.
- Lefebvre, Henri. *Modern Dünyada Gündelik Hayat*. çev. Işın Gürbüz. İstanbul: Metis, 1998.
- Odabaşı, Yavuz. *Tüketim Kültürü, Yetinen Toplumun Tüketen Topluma Dönüşümü*. İstanbul: Sistem Yayınları, 1999.
- Öztürk, Gülay. “Reklamlarda Dinsel Sembollerin Kullanımı”. *Medya ve Din*. ed. Mete Çamdereli vd. 289-324. İstanbul: Köprü Kitapları, 2014.
- Pişkin, Mücahid. “Tüketim Toplumunda Din ve Dini Değerler: Lüks Hac Ve Umre Örnek Olayı”. *İnsan ve Toplum Dergisi* 6/2 (2016).
- Sombart, Werner. *Aşk, Lüks ve Kapitalizm*. çev. Necati Aça. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1998.
- Takiş, Taşkın. “Fantastik Bir Festival Küreselleşme”. *Doğu-Batı* 18 (2002).
- Topçuoğlu, N. Nur. *Basında Reklam ve Tüketim Olgusu*. Ankara: Vadi Yayınları, 1996.
- Toureaux, Robert. *Pazarlama Psikolojisi*. çev. Süheyl Gürbaşkan. İstanbul: Reklam, 1971.

Urry, John. *Mekânları Tüketmek*. çev. Rahmi G. Öğdül. İstanbul: Ayrıntı, 1999.

Wallerstein, Immanuel. *Tarihsel Kapitalizm*. çev. Nazmiye Alpay. İstanbul: Metis, 2002.

Weber, Max. *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*. çev. Zeynep Gürata. Ankara: Ayraç, 1999.

Yanıklar, Cengiz. *Tüketimin Sosyolojisi*. İstanbul: Birey Yayıncılık, 2006.